

ภาคีการพัฒนา กับการมีส่วนร่วมในแผนฯ 10

การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ให้ความสำคัญกับ **การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม** (Collaborative Effort) ในทุกระดับตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และระดับประเทศ ภายใต้หลักการที่สำคัญ คือ การร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมผลัดกัน ตามบทบาทและความรับผิดชอบของแต่ละภาคส่วนที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างบูรณาการทั้งทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ระดมความคิดเห็นภาคีการพัฒนา

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้มีการระดมความคิดเห็นในทุกระดับ และทุกภาคส่วนของสังคมที่เป็นภาคีการพัฒนา คือ ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน ภาคนักวิชาการ ภาคประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคสื่อมวลชน

โดยผ่านเวทีระดับหมู่บ้านจำนวน 108 หมู่บ้าน ใน 6 ภูมิภาค การสัมมนาระดมความคิดเห็นระดับภาคทั้ง 4 ภาค และการสัมมนาระดมความคิดเห็นเฉพาะกลุ่ม (Focus Group) เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนในทุกพื้นที่ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นที่จะนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิด ทิศทาง ยุทธศาสตร์การ

พัฒนาประเทศ และการวางบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10

ผลการระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนดังกล่าวข้างต้น ได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทภาคีการพัฒนาต่อการเสริมสร้างทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พอสรุปได้ดังนี้

บทบาทภาคีการพัฒนาในการเสริมสร้างทุนทางเศรษฐกิจ

การสร้างสมดุลและยั่งยืนในการใช้ทุนทางเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดความมั่งคั่งของประเทศนั้น จำเป็นต้องได้

รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนการพัฒนาทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และระดับประเทศ โดยแต่ละภาคส่วนจะต้องคำนึงถึง ประโยชน์สูงสุดของประเทศ

พร้อมทั้งมุ่งรับผิดชอบกับบทบาทการมีส่วนร่วมของตน ในการพัฒนาประเทศเป็นสำคัญ มิฉะนั้นแล้วการพัฒนา ประเทศคงไม่ประสบความสำเร็จตามที่วางเป้าหมายไว้ โดย แต่ละภาคีการพัฒนาจะมีบทบาทการมีส่วนร่วมในการเสริม สร้างทุนที่สำคัญ ดังนี้

- **ทุกภาคส่วน** ร่วมกันยกระดับและดูแลมาตรฐาน สินค้าและบริการ อาทิ การจัดทำ GAP Standard, Crop zoning, etc. และให้บริการการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบแก่ประชาชน

- **ภาครัฐ** ต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจ และข้อมูล ข่าวสาร เกี่ยวกับนโยบายรัฐบาล แนวปฏิบัติ รวมทั้งบทบาท ของผู้เกี่ยวข้อง ให้ถูกต้องและชัดเจน

ตลอดจนต้อง **พัฒนาความรู้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง** เช่น การพัฒนาทุนความรู้ ภูมิปัญญาต่าง ๆ เพื่อ สร้างมูลค่าเพิ่ม การพัฒนาพลังงานทดแทน การส่งเสริมการใช้ ปุ๋ยชีวภาพ และสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับหลัก เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ ทั้งนี้ต้องมีกระบวนการ ระหว่างกระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงแรงงาน กระทรวงเกษตร กระทรวงศึกษา กรมการพัฒนาชุมชน และ สถาบันการศึกษา

นอกจากนั้นภาครัฐต้อง **ส่งเสริมการทำเกษตรที่ดีที่ เหมาะสม** (Good agricultural practice) และดำเนินนโยบายด้าน การเกษตรให้เหมาะสมทั้งในเรื่องการผลิตและการตลาดให้มีความสมดุล ตลอดจนส่งเสริมการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือ ของชุมชนและสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะในเรื่องการพัฒนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในด้าน **การบริหารจัดการ** ภาครัฐต้องมีการประเมิน ผลความสำเร็จและล้มเหลวตามแผนฯ สู่สาธารณชนอย่าง กว้างขวาง และทั่วถึง รวมทั้งร่วมกับภาคีการพัฒนาในการ กำหนดบทบาทการพัฒนาให้ชัดเจนตั้งแต่ขั้นของการร่วมคิด ร่วม ดำเนินการ และติดตามประเมินผล ตลอดจนควรแก้ไขกฎหมาย ที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ลดอุปสรรคด้านการ ค้าระหว่างประเทศ (รวมทั้งการค้าชายแดน) และลดผลกระทบ ด้านลบจากการเปิดการค้าเสรี

พร้อมทั้งต้องบริหารจัดการแรงงานต่างชาติดังมี

ประสิทธิภาพ เช่น การควบคุมไม่ให้แรงงานต่างด้าวเข้ามาผิด กฎหมาย และควบคุมไม่ให้มีแรงงานต่างด้าวในบางสาขาการ ผลิตที่กระทบต่อการจ้างงานแรงงานไทย รวมทั้งเพิ่ม ประสิทธิภาพการบริหารจัดการแรงงานต่างชาติดังเพื่อให้มี แรงงานเพียงพอกับความต้องการของท้องถิ่น

สำหรับด้าน **การค้าชายแดนท้องถิ่น** ภาครัฐต้องส่งเสริม ให้มีการแลกเปลี่ยนสินค้ากับประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น และ ควรตัดสินใจให้ชัดเจนในทางเลือกของผลประโยชน์ระหว่าง การเพิ่มรายได้จากการผลิต กับ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การส่งเสริมอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น

- **สถาบันการศึกษา** ต้องให้เป็นแกนนำชุมชนในการ วิจัยท้องถิ่น เพื่อนำทุนทางสังคม ทุนทางปัญญา ทุนทาง ทรัพยากรฯ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาต่อยอดเสริมกับการวิจัยที่มีอยู่ ในท้องถิ่น มีการวิจัยตลาด เพื่อรองรับการผลิต และใช้การ วิจัยเพื่อแก้ปัญหาและสร้างภูมิคุ้มกันในท้องถิ่น รวมทั้งร่วมมือ กับทุกภาคส่วนในการให้การศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ แก่เยาวชนและประชาชน

- **ภาคธุรกิจเอกชน** ต้องสนับสนุนการพัฒนาทักษะ ฝีมือแรงงานในสถานประกอบการให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น

- **ภาคประชาชน** ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการวิจัยและพัฒนาเพื่อสะท้อนความต้องการของชุมชน ส่งเสริมให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดสร รงบประมาณและติดตามการทำงานของรัฐบาล

รวมทั้งให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดและปรับ แก้กฎหมายตามกรอบที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ ต้องให้ ประชาชนจัดทำและประสานเครือข่ายแผนชุมชนพึ่งตนเองปฏิบัติ ตามแผน และประเมินผล ตลอดจนใช้ผลการพัฒนาเป็นเครื่อง ชี้วัดผลงานและเงื่อนไขในการสนับสนุนการเมืองท้องถิ่นใน การเลือกตั้งรอบต่อไป

● **ภาคสื่อมวลชน** ต้องสร้างสื่อเพื่อส่งเสริมการสร้างทุนทั้ง 3 ทุน และสร้างค่านิยมไม่ให้เกิดการบริโภคที่ฟุ่มเฟือยและส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย รวมทั้ง สร้างระบบการสื่อสารเรื่องนโยบาย มาตรการ ยุทธศาสตร์ งบประมาณ และอื่นๆจากภาครัฐลงไปสู่ชุมชนในแต่ละระดับอย่างต่อเนื่องและตรงกับข้อเท็จจริงโดยใช้ข้อความที่เข้าใจง่าย เพื่อมิให้เกิดการบิดเบือน และตีความผิด

บทบาทภาคีการพัฒนาในการเสริมสร้างทุนทางสังคม

ทุนทางสังคม เกิดจาก การรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ บนฐานของความไว้วางใจเชื่อใจสายใยความผูกพัน และวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทยผ่านระบบความสัมพันธ์ในองค์ประกอบหลัก ได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรม และองค์ความรู้ ซึ่งจะเกิดเป็นพลังชุมชนและสังคม ซึ่งทุกภาคส่วนต้องร่วมกันพัฒนาอย่างบูรณาการ มีบทบาทและยึดโยงให้เกิดทุนทางสังคม

โดย **“คน”** ต้องได้รับการพัฒนาในทุกมิติ ทั้งด้านสุขภาพด้านจิตใจ และด้านสติปัญญา คือให้มีร่างกายแข็งแรง เป็นคนมีจิตใจดี มีศักยภาพ และมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ร่วมกัน มีนิสัยใฝ่รู้ไปตลอดชีวิต

ส่วน**สถาบัน** มีบทบาทในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดพลังร่วมของคนในชุมชน/สังคมทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข มีสถาบันหลัก อาทิ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันการศึกษา ภาคธุรกิจเอกชน และสื่อ ทั้งนี้ภาคีการพัฒนาที่มีบทบาทของการเสริมสร้างทุนทางสังคมที่สำคัญ ดังนี้

● **ภาคประชาชน** ต้องเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนการพัฒนาและเพิ่มทุนทางสังคมให้สอดคล้องกับ โอกาส ศักยภาพ และความพร้อมของแต่ละพื้นที่ โดยการสร้างความสัมพันธ์ส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำในพื้นที่ โดยร่วมพัฒนาคคนในชุมชนให้มีคุณภาพพร้อมเป็นทุนทางสังคม

ตลอดจนส่งเสริมให้การรวมกลุ่มเข้มแข็ง สามารถพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชนและส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมของชุมชน โดยมีรัฐสนับสนุนการดูแลกลุ่มเป้าหมายผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่และมีสิ่งแวดล้อมที่ดี

นอกจากนั้น ประชาชนต้องร่วมเสริมสร้างความเข้มแข็งให้บ้าน วัด โรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็น

สถาบันทางสังคมที่มีบทบาทหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนา และเป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทหลักในการเพิ่มทุนทางสังคมในชุมชน และสนับสนุนการจัดการองค์ความรู้ในชุมชนให้เป็นระบบ เกิดการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำไปใช้ประโยชน์ต่อส่วนรวม

รวมทั้งร่วมกันสืบค้นเอกลักษณ์และทุนทางสังคมของแต่ละชุมชน และนำมาใช้ในการพัฒนาควบคู่กับทุนอื่น เป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน รวมทั้งการประเมินตนเองนำไปสู่การเสริมสร้างทุนทางสังคม

● **ภาครัฐ** ทำหน้าที่เชื่อมโยงการพัฒนาทุนทั้ง 3 ทุน ให้เกื้อหนุนการพัฒนาประเทศ โดยปรับระบบและวิธีการทำงานให้บูรณาการทั้งแนวดิ่งและแนบราบ เชื่อมโยงการทำงานร่วมกันระหว่างภาคราชการ ส่วนกลาง ภูมิภาค ท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม รวมทั้งถ่ายโอนภารกิจ การตัดสินใจ และทรัพยากรจากส่วนกลางลงสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น ตลอดจนเชื่อมโยงแผนชุมชนและแผนท้องถิ่นกับยุทธศาสตร์จังหวัด

นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการสร้างความรู้ความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ รวมทั้งกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมให้กับประชาชน ตลอดจนสนับสนุนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมและการตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐในทุกระดับ และเสริมสร้างการบริหารจัดการที่ดีในภาครัฐทุกระดับ ตั้งแต่ส่วนกลาง ภูมิภาค และท้องถิ่น

● **ภาคธุรกิจเอกชน** ประสานงานความร่วมมือระหว่างภาคธุรกิจเอกชนด้วยกันเอง ภาครัฐ ชุมชน และประชาชนในการดำเนินงาน โดยดำเนินธุรกิจด้วยความซื่อตรงสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นกับลูกค้าและสาธารณชนเป็นตัวอย่างที่ดีของสังคม

นอกจากนี้ ภาคธุรกิจเอกชนควรจัดทำบรรษัทภิบาลในองค์กร ให้มีการแข่งขันที่เป็นธรรม ยึดมั่นในความรับผิดชอบต่อลูกค้า ผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คำนึงถึงการประกอบกิจการที่เป็นมิตรต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและสังคม รวมทั้งร่วมจัดกิจกรรมสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อสังคมทั้งในการพัฒนาสังคม ศิลปวัฒนธรรมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยภาครัฐให้สิ่งจูงใจ เช่น ด้านภาษี

● **สื่อ** มีบทบาทในการสร้างสรรค์สังคม ด้วยการสร้างกระแสเชิงบวก ความตระหนัก และเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจแก่สังคม โดยการใช้สื่อทุกรูปแบบอย่างสร้างสรรค์ เช่น สื่อวิทยุ

โทรทัศน์ และสิ่งพิมพ์ รวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ให้มีบทบาทต่อการปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรม และจริยธรรม สร้างค่านิยม พฤติกรรมการดำรงชีวิตบนพื้นฐานวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทยแก่เด็กและเยาวชนและสังคมไทย

นอกจากบทบาทดังกล่าวแล้ว สื่อต้องเป็นแกนในการรับฟังความคิดเห็นและการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนสร้างความเข้าใจและความตระหนักถึงสิทธิอันพึงมีพึงได้ของประชาชน และบุคลากรสื่อควรมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบในการนำเสนอข่าวสาร ข้อมูล รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม

● **องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น** ต้องให้ความสำคัญกับการลงทุนทางด้านการเสริมสร้างทุนทางสังคม โดยเฉพาะด้านการพัฒนาคน องค์ความรู้ วัฒนธรรม และสถาบันต่างๆ เพื่อเป็นพื้นฐานของการพัฒนาท้องถิ่น สนับสนุนกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชน รวมทั้งพัฒนาศักยภาพและทัศนคติของผู้บริหารและบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาโดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง

● **ภาคนักวิชาการ/สถาบันการศึกษา** ควรสร้างองค์ความรู้สู่ชุมชน โดยทำการวิจัยร่วมกับชุมชน รวมทั้งเป็นแหล่งข้อมูลของชุมชนและที่ปรึกษาทางวิชาการ ตลอดจนสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน และสนับสนุนให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตนเอง นอกจากนี้ควรสร้างหลักสูตรการเรียนการสอน โดยนำวิถีชีวิตในแต่ละท้องถิ่นมาเป็นสื่อในการเรียนรู้และพัฒนาบุคลากรที่มีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น

บทบาทภาคีการพัฒนาในการเสริมสร้างทุนทรัพยากรธรรมชาติ

ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นสินทรัพย์ของประเทศชาติ ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกันและมีความรับผิดชอบในการดูแลรักษา ดังนั้นภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนต้องร่วมมือประสานงานเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ดำรงอยู่และเป็นประโยชน์อย่างยั่งยืน

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอาจต้องปรับบทบาทโดยเฉพาะภาครัฐ และควรกระจายอำนาจการบริหารจัดการให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น โดยใช้กลไกและการเข้าถึงฐานข้อมูลที่เป็นจริงและถูกต้องเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการโดยกระบวนการมีส่วนร่วม ดังนี้

● **ภาครัฐ** ควรมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก พัฒนาองค์ความรู้ และกำหนดกติกาเพื่อสร้างคุณธรรมระหว่างภาคการผลิตและชุมชน โดยภาครัฐทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น จะต้องปรับบทบาทจากผู้ควบคุมและสั่งการ มาเป็นผู้ประสานงานและอำนวยความสะดวก เพื่อสร้างความเข้มแข็งของกลไกการมีส่วนร่วม และจะมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงภาคเศรษฐกิจและภาคชุมชน สังคม เข้าด้วยกัน ในส่วนของการช่วยสนับสนุนชุมชนนั้น

นอกจากนี้ภาครัฐต้องสนับสนุนในเรื่องสิทธิการดูแลทรัพยากร และการพัฒนาองค์ความรู้ รวมทั้งกำหนดกติกาสร้างคุณธรรมระหว่างการใช้ประโยชน์โดยภาคการผลิตและชุมชน ในรูปของการปรับปรุงกฎ ระเบียบ กฎหมาย เครื่องมือด้านการเงิน การคลัง และระบบบริหารจัดการ และการร่วมมือกับต่างประเทศเพื่อปกป้องรักษาความหลากหลายทางชีวภาพของโลก

● **ภาคธุรกิจเอกชน** การสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพนั้นต้องอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการสร้างนวัตกรรมทั้งด้านการผลิตและบริการ และใช้การตลาดนำนวัตกรรมนั้นไปสู่แหล่งอุปสงค์

ภาคธุรกิจเอกชนควรมีบทบาทในการแปรรูปความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาไปสู่นวัตกรรม รวมทั้งนำเอานวัตกรรมไปสู่ตลาด โดยภาคเอกชนจะต้องมีจริยธรรมทางด้านสิ่งแวดล้อม มีความรับผิดชอบต่อผลกระทบด้านมลพิษ และมีความยุติธรรมในการแบ่งปันผลประโยชน์ ระหว่างเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นและเจ้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของการใช้ฐานทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ

● **นักวิชาการและองค์กรพัฒนาเอกชน** จะมีส่วนสำคัญในการวิจัยและพัฒนาให้การศึกษาเพื่อสร้างองค์ความรู้และยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำหน้าที่ประสานเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างภาคเศรษฐกิจและชุมชน รวมทั้งเป็นพี่เลี้ยงในการสร้างองค์ความรู้และยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมวิจัยและพัฒนา กับชุมชน และร่วมตรวจสอบการบริหารจัดการภาครัฐ

● **ประชาชน/ชุมชน** ต้องเข้าใจถึงผลประโยชน์ที่ยั่งยืนของความหลากหลายทางชีวภาพ โดยมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการพัฒนา สร้างความเข้มแข็งโดยการสร้างประชาคมและเครือข่ายในระดับพื้นที่ ตลอดจนสำรวจปรับปรุงตนเองให้มีจิตสำนึกร่วมในการวิจัยพัฒนา จัดทำฐานข้อมูล เรียนรู้ประยุกต์ใช้องค์ความรู้ใหม่เพิ่มพูนความรู้เดิม รวมถึงทำความเข้าใจเรื่องสิทธิชุมชน เสริมสร้างบทบาทผู้นำชุมชน เข้าร่วมบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่น และร่วมตรวจสอบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของภาครัฐ

● **องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น** สร้างองค์ความรู้ เพิ่มบทบาทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น

● **ภาคการเมือง** ต้องสนับสนุนการกระจายผล

ประโยชน์ที่โปร่งใส ไม่ใช้อิทธิพลแทรกแซง สนับสนุนการนำแผนพัฒนา ไปใช้ในแนวทางที่โปร่งใสอย่างจริงจัง

● **สื่อมวลชน** ควรผลิตสื่อที่สร้างสรรค์ เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุล และยั่งยืน การทำงานของภาคีการพัฒนาทั้งระบบจะต้องสอดคล้องกัน และมีความต่อเนื่อง หากกลไกการทำงานแยกส่วน และเป้าหมายการดำเนินการไม่สอดคล้องกันจะนำไปสู่การขัดแย้งของผลประโยชน์ และทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพจะเสื่อมโทรม หรือตกไปอยู่ในกรรมสิทธิ์ของทุนระหว่างประเทศในที่สุด

สรุป

กระบวนการจัดทำแผนพัฒนา ฉบับที่ 10 นับเป็นครั้งแรกที่ได้มีการกำหนดบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาในการเป็นพลังขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนกว่าทุกแผนพัฒนา ที่ผ่านมา

บทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาในการเสริมสร้างทุนทั้ง 3 ทุน คือ ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นนั้น ยังขาดในส่วนของ **ภาคการเมือง** ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ซึ่งจะต้องมีการระดมความคิดเห็นเพื่อให้เกิดความชัดเจนต่อไป

อย่างไรก็ตาม บทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาของแผนฯ นี้ จะต้องมีการสร้างกระบวนการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในแต่ละกลุ่มภาคีการพัฒนา ให้เกิดการยอมรับ ผลักดัน หรือสร้างเครือข่ายภาคีการพัฒนา ให้กิจกรรมการพัฒนาต่างๆ ทั้งที่เป็นของรัฐและชุมชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตน ดำเนินการอย่างสอดคล้อง เป็นไปในทิศทางเดียวกับแผนพัฒนา หรือให้มีผลการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมได้ในที่สุด

◆◆◆◆◆

ทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจ บนความหลากหลายทางชีวภาพ สร้างความสมประโยชน์ทุกฝ่าย

ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ให้ความสำคัญใน**ความหลากหลายทางชีวภาพ** ซึ่งหมายถึง ความหลากหลายของชนิดพันธุ์ พันธุกรรม และระบบนิเวศมีความเชื่อมโยงกับทุนทางสังคม เพราะเป็นที่มาของภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิถีการดำรงชีวิตของชุมชน

เป็นทรัพยากรที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิตทั้งเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ รวมทั้งเป็นปัจจัยพื้นฐานการผลิตและการดำรงชีวิตที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์การแข่งขันและการค้าระหว่างประเทศ โดยจะใช้ “**เศรษฐกิจบนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity)**” เป็นแนวทางในการเสริมสร้างทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ

ทิศทางการพัฒนาดังกล่าว ได้ให้ความสำคัญกับ**การบริหารจัดการ**อย่างสมดุลและยั่งยืน การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม และการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งการเสริมสร้างทุนทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญใน 2 ด้าน คือ

- **ด้านความหลากหลายทางชีวภาพ** โดยใช้การอนุรักษ์ ปันฟู รวมทั้งการพัฒนาและใช้ประโยชน์
- **ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ** โดยการปรับกระบวนการพัฒนาให้คนเป็นส่วนหนึ่งของ

ระบบนิเวศ มุ่งพัฒนาและอนุรักษ์แบบองค์รวม ยึดระบบนิเวศเป็นสำคัญ รวมทั้งสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ต่อสาธารณะเยาวชน และชุมชน

ความเชื่อมโยงของทุน 3 ทุน

ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความเชื่อมโยงกับการพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมอย่างมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยเป็นทั้งปัจจัย (Means) และผลลัพธ์ (Ends) กล่าวคือ

● **ทุนทางเศรษฐกิจ** ททรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ ความหลากหลายทางชีวภาพ ลินแร่ ฯลฯ มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตและระบบเศรษฐกิจของประเทศ เป็นวัตถุดิบและปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการผลิต หรือเป็นสินค้าของทั้งภาคเกษตรอุตสาหกรรม และบริการ รวมทั้งเป็นประโยชน์ทางอ้อมต่อทุนทางเศรษฐกิจ เช่น เป็นแหล่งต้นน้ำ ป้องกันภัยธรรมชาติ ทั้งภัยแล้ง น้ำท่วม คลื่นลมและการกัดเซาะชายฝั่ง รวมทั้งการทำหน้าที่ดูดซับมลพิษและของเสียที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิต

ที่ผ่านมา การขยายตัวของภาคเศรษฐกิจได้เพิ่มปริมาณของเสียและมลพิษจนเกินขีดความสามารถในการรองรับและฟื้นตัวของระบบธรรมชาติ ทำให้ระบบนิเวศเสื่อมโทรมเสียสมดุล ซึ่งถือได้ว่าเป็นระบบความสัมพันธ์ที่ทำลายตนเอง อีกทั้งรัฐยังต้องสิ้นเปลืองงบประมาณ เพื่อการฟื้นฟูหรือป้องกันความเสียหายจากภัยธรรมชาติ หรือการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

● **ทุนทางสังคม** ททรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นปัจจัยในการสร้างสังคมที่อุดมสมบูรณ์ มีกิน มีใช้ และน่าอยู่มาโดยตลอด การลดลงของทรัพยากรธรรมชาติได้ทำลายฐานเศรษฐกิจของชุมชน พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตและสร้างปัญหาความขัดแย้งจากการแย่งชิงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ระหว่างชุมชน และระหว่างชุมชนกับภาครัฐ นอกจากนี้ สิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลงก็ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสุขภาพอนามัยของประชาชน

อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาจากทุนทางสังคมที่มีอยู่ เช่น การบวชป่า สืบชะตาน้ำ การทำประมงพื้นบ้าน การทำสวนสมรม ฯลฯ และจิตสำนึกเชิงอนุรักษ์ของคนและชุมชนจะช่วยคืนทุนทางทรัพยากรธรรมชาติให้กับสังคมไทยและระบบนิเวศของประเทศได้ หากชุมชนมีความเข้มแข็งและมีความตระหนักถึงความสำคัญของทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง

แผนการบริหารราชการแผ่นดินกับแนวทางการบริหารจัดการทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทั้งนี้ การบริหารจัดการทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งปรากฏอยู่ในแผนการบริหารราชการแผ่นดินนั้น เป็นแผนที่สะท้อนถึงแผนการดำเนินงานของภาครัฐทั้งหมด เพื่อตอบสนองปัญหาและผลกระทบจากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทั้ง 5 บริบท ไว้ 3 ส่วน กล่าวคือ

● **การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างการนำมาใช้ประโยชน์กับการอนุรักษ์และฟื้นฟู** ยุทธศาสตร์สำคัญจะครอบคลุมการคุ้มครองและฟื้นฟูพื้นที่ที่มีความเปราะบางเชิงนิเวศ ป่าอนุรักษ์ ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าชายเลน ททรัพยากรชายฝั่ง การทำประมง และความหลากหลายทางชีวภาพ ควบคู่กับการสร้างศักยภาพในการแข่งขันให้ภาคการเกษตรในแนวทางอนุรักษ์

โดยการกำหนดสิทธิและกระจายกรรมสิทธิ์ในที่ดิน การจัดระบบการใช้ที่ดิน ป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ฟื้นฟูสภาพดิน ใช้น้ำชีวภาพและปุ๋ยอินทรีย์ และนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้เพื่อลดการใช้สารเคมี รวมทั้งการใช้พลังงานทดแทนและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่มีชุมชนเป็นฐาน

● **การบริหารจัดการลุ่มน้ำอย่างเป็นระบบภายใต้กลไกการมีส่วนร่วมของพหุภาคี** ยุทธศาสตร์สำคัญคือ การบริหารจัดการลุ่มน้ำอย่างบูรณาการเป็นระบบ ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ ซึ่งจะประกอบด้วยการพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งน้ำ การทำฝายแม้ว การทำแนวป้องกันตลิ่ง

วางระบบชลประทานที่มีประสิทธิภาพ และกระจายน้ำแก่เกษตรกรอย่างทั่วถึง ควบคู่ไปกับการป้องกันน้ำเสีย โดยต้องให้การมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการพัฒนาและบริหารจัดการของทุกภาคีที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนและประชาชนในลุ่มน้ำนั้น ๆ

● **การควบคุมมลพิษจากของเสียที่เหลือจากการผลิต ให้บริการ รวมทั้งอุปโภคและบริโภค** ทั้งในรูปของขยะ น้ำเสีย ฝุ่นละออง ก๊าซ กลิ่น และเสียง ประเด็นยุทธศาสตร์สำคัญคือการกำหนดให้รัฐเป็นผู้นำในการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้จัดเก็บค่าธรรมเนียมการบำบัดหรือกำจัดมลพิษ

ส่งเสริมการลดการใช้ทรัพยากรและการนำของเสียกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ ด้วยมาตรการทางเศรษฐศาสตร์ ส่งเสริมการป้องกันมลพิษจากแหล่งกำเนิดทั้งในรูปเทคโนโลยี เครื่องยนต์ กระบวนการ และพลังงานที่สะอาด รวมทั้งป้องกันมิให้ประเทศไทยเป็นแหล่งรับกากอุตสาหกรรมจากต่างประเทศ

ทางเลือกเชิงนโยบาย : เน้นความ สมประสงค์ทุกฝ่าย

เมื่อคำนึงถึงสถานการณ์ปัจจุบัน และโอกาสในอนาคต ส่งผลให้มีข้อเสนอเพิ่มเติมในรูปแบบการพัฒนาประเทศระยะต่อไป 3 ทางเลือก ดังนี้

● **เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ** เป็นแนวทางที่ให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจก่อน และดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเฉพาะที่ใช้ต้นทุนไม่สูงแล้วปรับปรุงให้ดีขึ้นเมื่อฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น (Grow now, Clean up later)

ประเทศไทยใช้แนวทางนี้ในการพัฒนาประเทศในอดีต และยังคงรูปแบบนี้อยู่ ซึ่งผลกระทบจากการพัฒนาลักษณะนี้จะยากต่อการตามแก้ไขปัญหาได้ทัน และปัญหาที่เรื้อรังจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งมีค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมากกว่าผลประโยชน์หรือรายได้ที่เกิดขึ้น อันส่งผลให้คุณภาพชีวิตของประชาชนโดยรวมลดลง

● **สมประโยชน์ (Win-Win)** เป็นการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยยังคงความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและความอยู่ดีมีสุขของคนในสังคมควบคู่กันไป ทางเลือกนี้เป็นการประนีประนอมให้เกิดการได้รับประโยชน์ทุกส่วน เพื่อให้คุณภาพชีวิตของประชาชนส่วนรวมดีขึ้น และมีความมั่นคงยั่งยืนในอนาคต

● **เน้นสิ่งแวดล้อม** เป็นการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก ซึ่งอาจเหมาะกับประเทศที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี สถานภาพทางเศรษฐกิจของประชากรแตกต่างกันไม่มาก ประชาชนแสวงหาคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

สำหรับประเทศไทยยังมีปัญหาความยากจน และปัญหาการกระจายรายได้ พร้อมกับปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ การแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตพร้อมๆ กันนั้น ทางเลือกที่สองน่าจะเป็นทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดที่จะนำไปสู่เป้าหมายหลัก คือ ความอยู่ดีมีสุข และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การสร้างสมดุลและความเชื่อมโยง

ทางด้านแนวทางการสร้างสมดุลระหว่างทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะต้องมีการเชื่อมโยงผลประโยชน์ร่วมของการมีการใช้และการรักษาทุนทั้ง 3 ทุนไว้ ตั้งแต่ระดับ บัณฑิต ครอบครัวยุคใหม่ จนถึงประเทศ ดังนี้

● **ความเชื่อมโยงระหว่างทุน** พบว่าทรัพยากรมีความสัมพันธ์กับทุนทั้งสอง ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ป่าชายเลน ดิน ประมง เกี่ยวข้องกับ **ความหลากหลายทางชีวภาพ** เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่อาศัยในการดำรงชีพ ส่วนทรัพยากรน้ำมีความเชื่อมโยงกับทุนทางเศรษฐกิจ และสังคมอย่างเด่นชัด

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของทรัพยากรน้ำและความหลากหลายทางชีวภาพ กับทุนทางเศรษฐกิจและสังคม พบว่าในด้านทุนทางเศรษฐกิจ ทรัพยากรทั้งสองถือว่าเป็นทุนทางกายภาพ โดยเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญสำหรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทั้งเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ นอกจากนี้ เมื่อมองในแง่พื้นฐานทุนทางสังคม ยังเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกด้วย

● **ความเชื่อมโยงในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน และประเทศ** พบว่า ในระดับปัจเจกและครอบครัวต้องอาศัยทรัพยากรทั้งสองอย่างในการดำรงชีพ การสร้างรายได้ และเป็นปัจจัยพื้นฐานในการผลิต ในระดับชุมชน มีวิถีชีวิตที่ใกล้ชิดกับแหล่งน้ำ มีภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น สมุนไพรต่างๆ

ส่วนในระดับประเทศ ความหลากหลายทางชีวภาพและน้ำเป็นทรัพยากรที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิต ทั้งในภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาในแผนฯ ฉบับที่ 10

ข้อเสนอยุทธศาสตร์และแนวทาง

สำหรับยุทธศาสตร์ที่ควรดำเนินการในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 10 คือ **ยุทธศาสตร์การสร้างสมดุลของการพัฒนามูลฐานของความหลากหลายทางชีวภาพ** ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อความอยู่ดีมีสุขและการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ เนื่องจากความหลากหลายทางชีวภาพคือจุดแข็งของทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถนำมาบูรณาการความสัมพันธ์ของทุกภาคส่วน และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างทุน รวมถึงประโยชน์ของสังคมทุกระดับ

ทั้งนี้ แนวทางหลักของยุทธศาสตร์การพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจ และสังคม ที่สมดุลบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพนั้น **ต้องกำหนดแนวทางการบริหารจัดการเพื่อให้การกระจายผลประโยชน์อย่างสมดุล** โดยมีปัจจัยที่จะนำไปสู่ผลสำเร็จของการพัฒนาทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อมในเบื้องต้น ดังนี้

- **ให้ความสำคัญกับชุมชนและชุมชนต้องทราบถึงศักยภาพที่มีอยู่** ตระหนักถึงศักยภาพที่สูงขึ้นของทรัพยากรท้องถิ่นจากการพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพที่เกิดขึ้น ต้องสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อรักษาทั้งตัวทรัพยากร และภูมิปัญญา ให้สืบทอดต่อไปอย่างยั่งยืน

ต้องเตรียมความรู้และความพร้อมที่จะรับแนวทางการยกระดับภูมิปัญญา และการเผชิญกับกระแสการเข้ามาของผลประโยชน์ต่างๆ ต้องรู้เท่าทันกับกระแสที่เกิดขึ้น เพื่อนำมาเป็นโอกาส และปกป้องสิทธิ รวมทั้งอาศัยความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนา

- **ต้องมีนวัตกรรมเพื่อยกระดับภูมิปัญญา** โดยมีการสังเคราะห์ร่วมกันระหว่างเทคโนโลยีกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อสร้างนวัตกรรมที่สร้างมูลค่าให้กับท้องถิ่น ชุมชน และประเทศ รวมทั้งต้องส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางชีวภาพ สร้างห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) เพื่อสร้างมูลค่าและคุณค่า และเพิ่มโอกาสในการพัฒนา

- **ต้องควบคุมกิจกรรมที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ** โดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดมลพิษ

รูปแบบการพัฒนา เรียกว่า เศรษฐกิจบนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity Based Economy) ซึ่งมุ่งสู่ความอยู่ดีมีสุข และการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยในช่วงแผนฯ 10 จะเป็นการวางแผนแบบองค์รวม ให้ทุกภาคมีส่วนร่วม เพื่อสร้างสมดุลและเสริมสร้างทุนทั้ง 3 เพื่อความยั่งยืน

แผนบริหารราชการแผ่นดินที่สอดคล้องและสนับสนุนเศรษฐกิจบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ

การพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 เป็นประเด็นยุทธศาสตร์เพิ่มเติมจากแผนการบริหารราชการแผ่นดิน แต่มีความเชื่อมโยงกันโดยปรากฏอยู่ในยุทธศาสตร์ของแผนบริหารราชการ ดังนี้

- **ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างภาคเกษตร** ซึ่งมีการกำหนดกลยุทธ์การสร้างมูลค่าให้แก่สินค้าเกษตร โดยเฉพาะการวิจัยพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพควบคู่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น การเพิ่มมูลค่าสินค้าของวิสาหกิจชุมชน การแปรรูปสินค้าเกษตร รวมถึงเกษตรปลอดสารพิษ และเกษตรอินทรีย์

- **ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** เรื่องการสร้างสมดุลการใช้ประโยชน์/การอนุรักษ์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และการคุ้มครอง/ใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม อย่างไรก็ตาม ยังขาดความชัดเจนในเรื่องแนวทางการพัฒนานวัตกรรมไปสู่ผู้บริโภค ไม่มีการระบุสาขาภูมิปัญญาที่น่าจะนำมาเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนา และแนวทางการนำเอาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมายกระดับภูมิปัญญา

รวมทั้งแนวทางการแบ่งปันผลประโยชน์ ขณะที่การดูแลทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพแบบมีส่วนร่วมของชุมชน มีการระบุไว้ภายใต้การมีส่วนร่วมของเอกชนและชุมชนท้องถิ่น โดยมีการสร้างองค์ความรู้และศักยภาพการบริหารจัดการแก่ชุมชนเป็นกลยุทธ์หลัก อย่างไรก็ตาม ต้องเพิ่มเติมประเด็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมวิจัยและพัฒนาภาคประชาชน และการพัฒนาฐานข้อมูลระดับชุมชน

ส่วนการควบคุมกิจกรรมที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพมีความเกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์เรื่องการควบคุมมลพิษจากขยะ น้ำเสีย ฝุ่นละออง ก๊าซ กลิ่น และเสียง ในประเด็นการส่งเสริมสินค้า/บริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การควบคุมมลพิษจากอุตสาหกรรม และขยะ ซึ่งมีเป้าหมายในการทำให้เป็นไปตามมาตรฐาน แต่ยังไม่ได้กำหนดเป้าหมายเชื่อมโยงสู่การสนับสนุนเศรษฐกิจบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ

ทั้งนี้ แผนการบริหารราชการแผ่นดินมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ แต่เป็นลักษณะที่ดำเนินการตามยุทธศาสตร์ต่างๆ ที่ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน แนวทางที่จะเสนอในแผนฯ 10 นี้ จะกำหนดทิศทางหลัก และเพิ่มเติมเป้าหมายของแต่ละกลยุทธ์ในแผนการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

โดยเน้นผลลัพธ์ในการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

เป็นการเสริมกันระหว่างแผนบริหารราชการแผ่นดินที่ต้องดำเนินการตามเป้าหมายเฉพาะเรื่องที่ตั้งไว้ กับเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10

ผลการระดมความคิดเห็นระดับภาค : เห็นด้วยกับแนวทางและยุทธศาสตร์ที่เสนอ

ผลการระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนในระดับภาคทั้ง 4 ภาค เมื่อเดือนธันวาคม 2548 ที่ผ่านมา ปรากฏว่าผู้เข้าร่วมสัมมนาสนับสนุนกรอบแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ และการให้ชุมชนมีบทบาทและมีส่วนร่วม ตลอดจนแนวทางการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใน 2 ด้านโดยสรุป ดังนี้

- ด้านความหลากหลายทางชีวภาพ โดยคุ้มครองพันธุ์กรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลักดันยุทธศาสตร์ที่เสริมสร้างเศรษฐกิจฐานความหลากหลายทางชีวภาพ วิจัย/พัฒนาใช้ความรู้สมัยใหม่ยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาระบบข้อมูล/องค์ความรู้ด้านความหลากหลายทางชีวภาพ พัฒนาระบบบริหารจัดการ กลไกตรวจสอบการเข้าถึง/ใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ

- ด้านทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอื่นๆ โดยปรับกระบวนการพัฒนาให้คนเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศมุ่งพัฒนาและอนุรักษ์พื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติฯ แบบองค์รวม ยึดระบบนิเวศเป็นสำคัญ อาทิ การบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการ การบริหารจัดการเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพดินและที่ดิน การบริหารจัดการเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าไม้ มาตรการกลั่นกรองและเพิ่มประสิทธิภาพการควบคุมมลพิษ กำหนดตัวชี้วัดประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ ส่งเสริม/สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสะอาดในกระบวนการผลิต/บริการ

ประเด็นที่ต้องทำความเข้าใจเพิ่มเติม

อย่างไรก็ตาม แนวทางการพัฒนายังมีประเด็นที่ต้องทำความเข้าใจเพิ่มเติมอีกหลายประเด็น เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

- การกำหนดทิศทางพัฒนาเศรษฐกิจฐานความหลากหลายทางชีวภาพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้ เพื่อนำแนวคิดเรื่องความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันมาสร้างแนวทางการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม กำหนดขอบเขต เงื่อนไข และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดเอกภาพและความเข้าใจร่วมกันของทุกฝ่าย

- การจัดทำแผนที่นำทาง (Road Map) เพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ กำหนดเป้าหมาย ระยะเวลา ขั้นตอนลำดับความสำคัญ และความเชื่อมโยงกับปัจจัยต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก

- แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่ม และการพัฒนาห่วงโซ่การผลิตของสินค้าและบริการ จากฐานทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพที่สำคัญ เช่น สมุนไพร บริการด้านสุขภาพ พันธุกรรมพืชและสัตว์ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เป็นต้น

- การควบคุมมลพิษที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อฐานทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งต้องให้ความสำคัญมาตรการป้องกัน อาทิ การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน การควบคุมอุตสาหกรรมที่ก่อมลพิษสูง รวมทั้งการกำหนดมาตรการเฝ้าระวังระดับชุมชน หรือระดับหน่วยงาน เช่น การกำหนดตัวชี้วัดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่อสุขภาพของประชาชน เป็นต้น

- การกำหนดกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับศักยภาพของทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละลุ่มน้ำ เช่น การกำหนดประเภทอุตสาหกรรมให้สอดคล้องกับศักยภาพและปริมาณน้ำที่มีอยู่

สรุป

ประเทศไทยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพื่อมุ่งเสริมสร้างการเติบโตของทุนทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกใช้อย่างสิ้นเปลือง ขาดความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ ทำให้ทรัพยากรฯ ของประเทศไทย ซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพสูงอยู่ในลำดับต้นๆ ของโลก ต้องถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว และมีแนวโน้มการสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตสูงขึ้น

สาเหตุมาจากการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ สะท้อนถึงความไม่สมดุลของการพัฒนาที่จะนำไปสู่ความไม่ยั่งยืนในอนาคต ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา และใช้ประโยชน์ของการพัฒนาเศรษฐกิจบนความหลากหลายทางชีวภาพ โดยการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ และการให้ชุมชนมีบทบาทและมีส่วนร่วม

ตลอดจนแนวทางการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติที่คำนึงถึงความเชื่อมโยงกับทุนทางสังคม และทุนทางเศรษฐกิจ อย่างสมดุลและยั่งยืน เพื่อให้อุณหภูมิชีวิตของส่วนรวมดีขึ้น และมีความมั่นคงยั่งยืนในอนาคต

♦♦♦♦♦

การใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทุน ทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไข

การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาได้ใช้ทรัพยากรเป็นฐานการผลิต (Resource-Based Production) เพื่อมุ่งสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยไม่คำนึงถึงการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ข้อจำกัดและขีดความสามารถในการรองรับของระบบธรรมชาติ ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกใช้อย่างสิ้นเปลือง และเกิดความไม่สมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์กับการอนุรักษ์มากขึ้น เนื่องจากแนวทางดังกล่าวได้ลดทอนทุนทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางสังคม ซึ่งเป็นรากฐานที่แท้จริงของการพัฒนาประเทศให้ลดน้อยลงหรือหมดสิ้นไปตามลำดับ

รวมทั้งผลกระทบจากบริบทการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกประเทศ ได้ส่งผลกระทบต่อแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย ถ้าไม่ได้รับการปรับปรุง แก้ไขอย่างจริงจังแล้ว ในที่สุดย่อมส่งผลกระทบต่อความมั่นคงเข้มแข็งของทุนทางเศรษฐกิจ และความอยู่ดีมีสุขของสังคมมนุษย์ในระยะยาว

ดังนั้น ทิศทางการพัฒนาในอนาคตของประเทศไทย จำเป็นต้องเสริมสร้างทุนทั้ง 3 ด้าน โดยเชื่อมโยงให้เกิดการบูรณาการและเกื้อกูลกันระหว่างทุนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยต้องปรับเปลี่ยนแบบแผนการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ใช้การตลาดเป็นตัวชี้นำ มา

สู่การเติบโตทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับศักยภาพและความเป็นไปได้ของระบบนิเวศ โดยมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ซึ่งจะเป็นหนทางที่สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็ง ความอยู่ดีมีสุขและความมั่นคงยั่งยืนของสังคมได้ตลอดไป

ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : ความหมาย

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมายถึงสิ่งที่ใช้แล้วหมดไป เกิดใหม่ทดแทนได้ หรือมีปริมาณไม่หมดสิ้น ซึ่งให้ประโยชน์โดยตรงในรูปของปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ได้แก่ น้ำ อากาศ แสงอาทิตย์ ดิน ป่าไม้ พืชหญ้า ความหลากหลายทางชีวภาพ และสินแร่ เป็นต้น

ส่วนการให้ประโยชน์ทางอ้อม ในรูปของสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อสุขภาพอนามัยและคุณภาพชีวิต การดำเนินวิถีชีวิตอย่างเป็นปกติสุขของมนุษย์ ซึ่งได้แก่ คุณภาพอากาศ คุณภาพน้ำ ปริมาณของเสียจากการผลิตและการบริโภคที่จะไม่กระทบต่อคุณภาพชีวิต รวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น และควรค่าแก่ความภาคภูมิใจไปจนถึงชนรุ่นต่อไป เช่น ศิลปกรรม โบราณสถาน เป็นต้น

องค์ประกอบของทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อาจจำแนกออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

- **ทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป** ซึ่งแม้ธรรมชาติจะสร้างให้เกิดขึ้นมาใหม่ได้ แต่ก็ต้องใช้กระบวนการและระยะเวลาที่ยาวนาน เช่น หิน แร่ และน้ำมัน เป็นต้น

- **ทรัพยากรที่ใช้แล้วเกิดทดแทนได้** คือสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นมาเป็นโครงข่ายของสิ่งมีชีวิต ได้แก่ ป่าไม้ สัตว์ป่า และความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นต้น สามารถเพิ่มจำนวนและทดแทนได้ แต่หากมีระดับการใช้ที่ไม่สมดุลกับอัตราการเกิดทดแทน ก็อาจทำให้ทรัพยากรบางชนิดหมดไป หรือไม่สามารถสร้างหรือเกิดใหม่ได้ทันความต้องการของมนุษย์

- **ทรัพยากรที่ใช้แล้วไม่หมดสิ้น** ได้แก่ อากาศ

แสงอาทิตย์ น้ำ และดิน ซึ่งมีลักษณะหมุนเวียนไม่หมดสิ้น แต่สามารถเปลี่ยนแปลงคุณภาพได้หากมีการปนเปื้อนหรือถูกรบกวน จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับคุณภาพสิ่งแวดล้อม

- **คุณภาพของสิ่งแวดล้อม** ที่จะเป็นปัจจัยในการรักษาคุณภาพชีวิต เพื่อให้มนุษย์สามารถดำรงหรือดำเนินวิถีชีวิตอยู่อย่างเป็นปกติสุขได้ตลอดไป ประกอบด้วย คุณภาพน้ำ คุณภาพอากาศและเสียง ปริมาณการปล่อยและกากของเสียอันตราย ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ศิลปกรรม โบราณสถาน และสิ่งก่อสร้าง อันทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและนำมาซึ่งความภาคภูมิใจทั้งหลาย เป็นต้น

น้ำขาดแคลนและมีคุณภาพเสื่อมโทรม

การประเมินสถานการณ์ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมา พบว่า การใช้ประโยชน์กับการอนุรักษ์ พื้นฟู มีความไม่สมดุลกันมากขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อและเกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ ในปี 2548 ปริมาณน้ำที่สามารถเก็บกักและใช้งานในเขื่อนและอ่างเก็บน้ำทั่วประเทศได้เพียง 51,100 ล้าน ลบ.ม.

ซึ่งไม่เพียงพอกับความต้องการใช้น้ำที่มีถึง 92,736 ล้าน ลบ.ม. และเพิ่มเป็น 114,487 ล้าน ลบ.ม. ในปี 2552 เนื่องจากระบบการใช้น้ำประปาและการเข้าถึงทรัพยากรน้ำเป็นไปโดยเสรี จึงมีการใช้น้ำอย่างไม่มีประสิทธิภาพ และสร้างความขัดแย้งจากการแย่งชิงน้ำในยามขาดแคลนระหว่างภาคการผลิตต่างๆ รวมทั้งระหว่างชนบทกับเมือง การสูญเสียพื้นที่ป่าต้นน้ำอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝนและขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง นอกจากนั้น ยังขาดการบูรณาการในการจัดการน้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการด้านความต้องการใช้น้ำ

สำหรับคุณภาพน้ำ พบว่า ในปี 2547 มีแหล่งน้ำอยู่ในเกณฑ์ดีร้อยละ 23 โดยมีจำนวนลดลงเกือบเท่าตัวในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา อยู่ในเกณฑ์พอใช้ร้อยละ 51 ซึ่งแหล่งน้ำที่อยู่ในสภาพเสื่อมโทรมมากมาโดยตลอด คือ เจ้าพระยาตอนล่าง ท่าจีนตอนล่าง ลำตะคองตอนล่าง และทะเลสาบสงขลา ซึ่งเป็นเขตชุมชนขนาดใหญ่ทั้งสิ้น โดยภาครัฐได้ลงทุนสร้างระบบบำบัดน้ำเสียในเขตเทศบาลไปแล้ว 87 แห่ง ครอบคลุมพื้นที่บริการได้ร้อยละ 34 และสามารถบำบัดน้ำเสียได้เพียงร้อยละ 25 ของปริมาณน้ำเสียทั้งหมด

ดินเสื่อมโทรม ป่าไม้ถูกทำลายจนระบบนิเวศเสียความสมดุล

ทางด้านทรัพยากรดินพบว่า มีสภาพเสื่อมโทรมมากขึ้นจากการใช้ที่ดินไม่ถูกต้องตามศักยภาพ ก่อให้เกิดปัญหา เช่น การชะล้างพังทลายของดิน ดินขาดอินทรีย์ และปัญหาที่เกิดจากสภาพธรรมชาติของดินร่วมกับการกระทำของมนุษย์ เช่น ดินเค็ม ดินเปรี้ยว โดยที่ดินที่มีปัญหาได้เพิ่มขึ้นจาก 182.1 ล้านไร่ เป็น 192.7 ล้านไร่ ในระหว่างปี 2532-2544 หรือคิดเป็นร้อยละ 60 ของพื้นที่ทั้งหมด

สำหรับพื้นที่ถือครองทางการเกษตรซึ่งมีประมาณ 112 ล้านไร่ มีการใช้ที่ดินไม่เหมาะสมกับศักยภาพถึงร้อยละ 40 และเนื้อที่ถือครองทำการเกษตรเฉลี่ยต่อคนลดลงจาก 21.0 ไร่ ในปี 2536 เป็น 19.3 ไร่ ในปี 2546 รวมทั้งความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลง ทำให้ต้องเพิ่มผลผลิตโดยการใช้สารเคมี และเกิดปัญหาการตกค้างของสารเคมีในดินมากขึ้น

ส่วนพื้นที่ป่าไม้ที่ถูกทำลายจนระบบนิเวศเสียสมดุลมีไม่เพียงพอต่อการเป็นฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยในช่วง 40 ปีที่ผ่านมาประเทศไทยสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ไปแล้วประมาณ 67 ล้านไร่ หรือจากพื้นที่ป่าไม้ของประเทศที่มีถึงร้อยละ 53.3 ในปี 2504 ลดลงเหลือร้อยละ 32.6 ในปี 2546 ทั้งนี้ ช่วงระหว่างปี 2504-2532 พื้นที่ป่าไม้ของประเทศลดลงในอัตราเฉลี่ย 2.9 ล้านไร่ต่อปี

แม้ภายหลังมีนโยบายยกเลิกสัมปทานป่าไม้ระหว่างปี 2532-2547 ทำให้การสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ลดลงเหลือประมาณ 0.78 - 1.0 ล้านไร่ต่อปี แต่พื้นที่ป่าไม้ของประเทศยังมีไม่ถึงร้อยละ 40 ซึ่งเป็นระดับที่จะรักษาสมดุลของระบบนิเวศและเป็นฐานการพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืน อีกทั้งป่าที่ปลูกทดแทนขึ้นมีความอุดมสมบูรณ์ของความหลากหลายทางชีวภาพน้อยกว่าป่าธรรมชาติอยู่มาก

ความหลากหลายทางชีวภาพและทรัพยากรชายฝั่งลดน้อยลง

ประเทศไทยมีศักยภาพทางด้านทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพที่สูงมาก เป็นจุดแข็งและทุนที่มีมูลค่าสูงและหายากในโลก ที่สามารถเป็นฐานของการสร้างมูลค่าเพิ่มจากการพัฒนาความก้าวหน้าด้านการแพทย์ สาธารณสุข เกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยวของประเทศในอนาคต

แต่มีแนวโน้มการสูญเสียพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตสูงขึ้น โดยมีสาเหตุสำคัญมาจากการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ที่ส่งผลกระทบจนเกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ ซึ่งประเทศไทยมีชนิดพันธุ์สัตว์ที่สูญพันธุ์ไปแล้วถึง 14 ชนิด และอยู่ในบัญชีรายชื่อสัตว์และพันธุ์พืชที่ใกล้จะสูญพันธุ์อีก 684 ชนิด

สำหรับพื้นที่ชายฝั่งได้รับผลกระทบจากการขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ที่ส่งผลให้อัตราการจับสัตว์น้ำลดลงถึง 3 เท่า พื้นที่ป่าชายเลนของประเทศลดลงจาก 2.05 ล้านไร่ ในปี 2504 เหลือเพียง 1.5 ล้านไร่ ในปี 2543 แต่ครึ่งหนึ่งอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม และยังคงได้รับแรงกดดันจากการบุกรุกทำลายเพื่อทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง

ส่วนทรัพยากรชายฝั่งอื่นๆล้วนมีความอุดมสมบูรณ์ลดลง แหล่งปะการังร้อยละ 50 และหญ้าทะเลร้อยละ 30 มีสภาพเสื่อมโทรม โดยมีสาเหตุจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น การทำนาเกลือ การขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การขุดลอกร่องน้ำ การสร้างท่าเรือ การทิ้งขยะและน้ำเสียลงทะเล ซึ่งทำให้ระบบนิเวศเสียสมดุล ในขณะที่ทรัพยากรประมงเสื่อมโทรม อัตราการจับสัตว์น้ำในฝั่งอ่าวไทยลดลงจาก 62.10 กิโลกรัมต่อชั่วโมงในปี 2527 เหลือ 23 กิโลกรัมต่อชั่วโมง ในปี 2546

ความต้องการใช้ทรัพยากรแร่และพลังงาน รวมทั้งพึ่งพาภายนอกสูงขึ้น

ทางด้านทรัพยากรแร่พบว่า ประเทศไทยมีมากกว่า 40 ชนิด เป็นสินแร่ที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจประมาณ 15 ชนิด โดยการผลิตแร่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 4.4 ต่อปี แต่ปริมาณสำรองของแร่ที่สำคัญ จะมีเหลือใช้ในเวลาที่จะจำกัด เช่น แร่บิสมัทใช้ได้ 25 ปี สังกะสีใช้ได้ 11 ปี เป็นต้น

ส่วนการใช้พลังงานมีการนำเข้าพลังงานมากกว่าร้อยละ 50 ของปริมาณพลังงานที่จัดหาทั้งหมด และจากการสำรวจปริมาณพลังงานสำรองในปี 2546 พบว่า ถ้ามีการใช้ในอัตราปัจจุบัน ก๊าซธรรมชาติจะเหลือใช้ได้นานอีก 31 ปี ก๊าซธรรมชาติเหลวหรือคอนเดนเสท 26 ปี และลิกไนต์ 112 ปี เท่านั้น

ทั้งนี้ การพัฒนาพลังงานทดแทนไม่สามารถตอบสนองความต้องการใช้พลังงานที่เพิ่มขึ้นได้ โดยสัดส่วนการใช้พลังงานหมุนเวียนต่อการใช้พลังงานทั้งหมดลดลงจากร้อยละ 23.11 ในปี 2536 เหลือร้อยละ 17.14 ในปี 2547 การแสวงหาแหล่งพลังงานทดแทนจึงเป็นเรื่องสำคัญ

คุณภาพสิ่งแวดล้อมได้รับการพัฒนาแต่ยังไม่เพียงพอ

ที่ผ่านมาคุณภาพสิ่งแวดล้อมได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้นมาโดยตลอด แต่โดยภาพรวมยังมีสภาพเสื่อมโทรมส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและคุณภาพชีวิต โดยบริเวณเมืองใหญ่ที่มีการจราจรหนาแน่น มีคุณภาพอากาศที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝุ่นละอองขนาดเล็ก ปริมาณกากของเสียทั้งขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายมีมากถึงปีละ 22 ล้านตัน และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ส่วนความสามารถในการจัดการขยะชุมชนอย่างถูกสุขลักษณะมีเพียงร้อยละ 30 ขณะที่การนำของเสียกลับมาใช้ใหม่ยังทำได้จำกัด ของเสียอันตรายถูกทิ้งรวมกับขยะมูลฝอยทั่วไป ทั้งนี้ 2 ใน 3 ของของเสียอันตรายมาจากอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และโลหะซึ่งกำลังขยายตัวอย่างรวดเร็ว

การนำเข้าสารเคมีอันตรายเพื่อใช้ในภาคเกษตรและอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นจาก 8.9 ล้านตัน ในปี 2537 เป็น 29.5 ล้านตัน ในปี 2547 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 67 ในขณะที่ยังขาดกลไกการจัดการที่ดี ทั้งการควบคุมในกระบวนการผลิต การขนส่ง และการปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อม อุบัติเหตุจากสารเคมี รวมทั้งเกิดการตกค้างแพร่กระจายในสิ่งแวดล้อมและปนเปื้อนในห่วงโซ่อาหาร จนส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและการดำเนินวิถีชีวิตของประชาชน

นอกจากนี้แหล่งศิลปกรรมที่สำคัญหลายแห่งกำลังถูกบุกรุกทำลายและอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมทั้งจากการกระทำของปรากฏการณ์ธรรมชาติ และการกระทำของมนุษย์ เช่น การบุกรุกพื้นที่นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาจนเหลือเพียง 1 ใน 5 ของพื้นที่ที่ประกาศเป็นเขตอนุรักษ์เดิม รวมทั้งการเสื่อมโทรมลงของเมืองประวัติศาสตร์เชียงใหม่ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและกำแพงเพชร จนอาจถูกถอดถอนจากการเป็นมรดกโลกได้ เป็นต้น

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ขณะที่ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของไทยลดและเสื่อมโทรมลงจนอาจไม่สามารถใช้เป็นฐานในการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ทุนดังกล่าวกำลังได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบต่างๆ ที่มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้น ได้แก่การรวมตัวของกลุ่มเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงในตลาดเงินของโลก ซึ่งส่งผลต่อการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

การผลิตสินค้าและบริการ จะนำไปสู่ความต้องการใช้ทรัพยากรมากขึ้น โดยไม่คำนึงถึงความขาดแคลนที่อาจเกิดในอนาคต อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งแย่งชิงทรัพยากรระหว่างภาคการผลิตและระหว่างเมืองกับชนบทมากขึ้น

เช่นเดียวกับการเปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศ จะทำให้ประเทศไทยกลายเป็นแหล่งลงทุนของอุตสาหกรรมที่ใช้ทรัพยากรสิ้นเปลืองและก่อมลพิษสูง (Dumping Industry) ที่พยายามหลีกเลี่ยงกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อม และย้ายฐานการผลิตเข้ามาในประเทศไทย นอกจากนั้น การปรับตัวไม่ทันในเรื่องกฎระเบียบ และขีดความสามารถทางนวัตกรรมที่ด้อยกว่า จะยิ่งก่อให้เกิดปัญหามลพิษที่สะสมและจะยิ่งทวีความรุนแรงจนกลายเป็นภาระในการกำจัดซากขยะอุตสาหกรรมต่อไป

ประเทศไทยควรมีจุดยืนและทิศทางที่ชัดเจนว่าจะมุ่งสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจบนต้นทุนทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ หรือจะยกระดับมาตรฐานสิ่งแวดล้อมเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน โดยแสวงหาโอกาสอื่นทางเศรษฐกิจและการค้าที่ไม่ทำลายทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ

เทคโนโลยี : เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ สิ่งแวดล้อมที่สะอาด เกิดขยะสิ่งแวดล้อม

ทั้งนี้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี จะนำไปสู่กระบวนการผลิตที่สะอาด มีการคิดค้นพลังงานทดแทน รวมทั้งความก้าวหน้าของนาโนเทคโนโลยีและเทคโนโลยีชีวภาพ ล้วนมีส่วนช่วยในการประหยัดการใช้ทรัพยากรและลดปริมาณของเสียและมลพิษได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี ทำให้วงจรการใช้สินค้าต่างๆ สั้นลง จนเกิดขยะอุตสาหกรรมจำนวนมากที่ยากแก่การกำจัดและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ขณะที่ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีชีวภาพจะเป็นโอกาสในการพัฒนาองค์ความรู้ที่สร้างความเชื่อมโยงเทคโนโลยีและนวัตกรรมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ

อย่างไรก็ตาม อาจมีผลกระทบในทางลบจากปัญหาสิทธิบัตรและการแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างธุรกิจเอกชนซึ่งเป็นเจ้าของเทคโนโลยี กับชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรความ

หลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น หากไม่มีการจัดการที่ดี อาจทำให้ประเทศต้องสูญเสียผลประโยชน์อย่างมหาศาลได้

มลพิษของเสียในเมืองเพิ่ม เกิดตลาดสินค้าผู้สูงอายุมากขึ้น

ทางการเปลี่ยนแปลงมิติต่างด้านสังคมและโครงสร้างประชากร ซึ่งมีการขยายตัวของเมืองและประชากร ทำให้การบริโภคและการปล่อยทิ้งของเสียเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดมลพิษและมีปัญหาการจัดการของเสียในเขตเมือง

รวมทั้งโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนเป็นสังคมผู้สูงอายุ จะเป็นช่องทางการขยายตัวของตลาดอาหารสุขภาพ สมุนไพร และการแพทย์พื้นบ้าน สร้างโอกาสในการยกระดับองค์ความรู้ด้านสุขภาพโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสร้างมูลค่าเพิ่มจากความหลากหลายทางชีวภาพ

เกิดพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามข้อตกลงด้านสิ่งแวดล้อม และภาวะโลกร้อน

สำหรับผลการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม ในรอบ 3 ทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยได้เข้าร่วมลงนามรับรองข้อตกลงด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้ต้องปฏิบัติตามพันธกรณีต่างๆ หากไทยไม่สามารถปรับตัวได้ทัน อาจทำลายภาพลักษณ์ของประเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยว

ในขณะที่อุณหภูมิของโลกร้อนขึ้น เกิดการแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ อาจส่งผลกระทบให้เกิดปัญหายุ่งยากและน้ำท่วม ปรากฏการณ์เอลนีโญ ลานีญา เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของระบบนิเวศ และทำให้อัตราการสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตเพิ่มขึ้น

เกิดกระแสนิยมธรรมชาติ สุขภาพ และรูปแบบบริโภคใหม่ๆ

นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภค ได้ทำให้เกิดกระแสการรักษาสุขภาพและความนิยมธรรมชาติที่ขยายตัวไปทั่วโลก ช่วยให้เกิดความตระหนักในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น

ในขณะเดียวกัน ก็สร้างกระแสความนิยมบริโภคสินค้าเชิงอนุรักษ์และสินค้าสุขภาพ ซึ่งส่วนใหญ่มาจากพืช เช่น สมุนไพร จึงเป็นโอกาสในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องพืชสมุนไพรและการดูแลสุขภาพของไทย ซึ่งจะเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ โดยจะมีความหลากหลาย

หลายทางชีวภาพเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญ

อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมการบริโภคแบบวัตถุนิยม ได้เร่งให้มีการใช้ทรัพยากรมากขึ้นและอย่างไม่เหมาะสม ในขณะที่เดียวกันกระแสนิยมธรรมชาติ ทำให้เกิดรูปแบบการบริโภคใหม่ๆ เช่น การจัดกิจกรรมในเขตพื้นที่อนุรักษ์ การนำเข้าพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ต่างถิ่น ซึ่งอาจคุกคามความสมดุลของระบบนิเวศ และทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรลดลงหรือหมดลงก่อนเวลาอันควร

บทสรุป

การพัฒนาประเทศโดยใช้ทรัพยากรเป็นฐานในการผลิต เพื่อสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยไม่ได้คำนึงถึงการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างการใช้อยู่อาศัยกับการอนุรักษ์ นับเป็นการบั่นทอนรากฐานของทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาอย่างต่อเนื่อง

จนเป็นปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไข ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์การขาดแคลนน้ำ ดินเสื่อมโทรม พื้นที่ป่าไม้ลดลง ความหลากหลายทางชีวภาพถูกทำลายอย่างรวดเร็ว ทรัพยากรประมงและชายฝั่งเสื่อมโทรม ความต้องการใช้พลังงานเพิ่มมากขึ้น แหล่งศิลปกรรมถูกบุกรุกทำลาย และปัญหาคูณภาพสิ่งแวดล้อม

รวมทั้งผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของ 5 บริบทการพัฒนาที่ส่งผลทั้งในแง่บวกและลบต่อทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น ทิศทางการพัฒนาในระยะต่อไป จำเป็นจะต้องตระหนักถึงปัญหาที่ต้องเร่งฟื้นฟูแก้ไข และการบริหารจัดการทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นรากฐานที่มั่นคงในการพัฒนาประเทศ และเพื่อความอยู่ดีมีสุขของคนไทยอย่างยั่งยืน

การเสริมสร้างทุนทางสังคม มุ่งสร้างสังคมใสสะอาด คนมีความสุข

ทูทางสังคมเสริมสร้างวิถีชีวิตที่ดีงามของคนในสังคม สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เช่น เสริมสร้างประสิทธิภาพการผลิตและบริการ บรรเทาความรุนแรงและแก้ปัญหาสังคม และรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งส่งผลให้ประชาชน และประเทศมีความสมดุล พอเพียง และยั่งยืน

สังคมไทยเผชิญกับการขาดความสมดุล

ผลจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งคนไทยได้เปิดรับแนวคิดและกระแสการพัฒนาใหม่ๆ จากต่างประเทศอย่างกว้างขวาง โดยปราศจากภูมิคุ้มกัน หรือรู้เท่าทัน ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยเปลี่ยนไปจากอดีตมาก โดยหันมามุ่งให้ความสำคัญกับรายได้และทรัพย์สินเงินทองมากกว่าด้านจิตใจ ค่านิยมด้านวัตถุสูงขึ้น

ในขณะที่ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามและเอกลักษณ์ของความเป็นไทยกำลังเสื่อมถอยลง ส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ ตามมา เช่น ปัญหายาเสพติด เด็กเร่ร่อน การค้ามนุษย์ อาชญากรรม การใช้ความรุนแรงต่อเด็กและสตรี ฯลฯ

นอกจากนี้การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เน้นเขตเมืองเป็นหลัก ยังผลให้มีการอพยพย้ายถิ่นฐานเพื่อเข้ามาใช้แรงงานหรือหางานทำในเขตเมืองมากขึ้น ส่งผลให้เด็กและคนชราในชนบท / พื้นที่ห่างไกลถูกทอดทิ้ง หรือถูกปล่อยให้อยู่ตามลำพังมากขึ้น

อย่างไรก็ตามทุนทางสังคมของไทยเป็นทุนสำคัญที่เสริมสร้างวิถีชีวิตที่ดีงามของคนในสังคมและสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้มีความเข้มแข็งช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพการผลิตและบริการในภาคเศรษฐกิจบรรเทาความรุนแรง และแก้ปัญหาในยามที่เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคมไทยมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้น การแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูให้คนไทยและสังคมไทยกลับมาดำรงสถานะเดิมนั้น จำเป็นต้องอาศัยทุนทางสังคมช่วยสนับสนุน ถ้าประเทศไทยสามารถนำทุนทางสังคมที่มีอยู่มาอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา ต่อยอด และใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมแล้วจะสามารถพัฒนาคนในชาติให้มีความสุข และมีความผูกพัน ตลอดจนประเทศชาติมีความสมดุล และยั่งยืน

สังคมไทยเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบบเศรษฐกิจภายใต้เงื่อนไขการค้าเสรี

ทั้งนี้ คนไทยและสังคมไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมโดยเฉพาะระบบการค้าเสรี (Free Trade Agreement: FTA) ได้ก้าวเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจของไทยในปัจจุบันอย่างมาก

เนื่องจากในแต่ละประเทศหรือเขตภูมิภาคมีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง ทำให้นานาประเทศจำเป็นต้องเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของตนในทุกมิติ เพื่อให้สามารถยืนหยัดและอยู่รอดบนเวทีโลกได้อย่างมีเสถียรภาพ

ประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน ต้องมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานความรู้ และสร้างมูลค่า (Value Creation) ให้กับสินค้าและบริการ พร้อมทั้งสร้างประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งระบบเศรษฐกิจภายใต้เงื่อนไขการค้าเสรีนี้มีผลกระทบต่อการเสริมสร้างทุนทางสังคมของไทย

ปัจจุบันกระแสนิยมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบตะวันตกหรือแม้กระทั่งความตื่นตัวด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพกำลังเป็นที่แพร่หลายไปทั่วโลก เป็นโอกาสให้ไทยได้พัฒนาทุนทางสังคม โดยนำศิลปวัฒนธรรม เอกลักษณ์ความเป็นไทยมาผลิตสินค้าและบริการ รวมถึงต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อสร้างมูลค่าให้กับสินค้าและบริการได้แก่หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น

โครงสร้างระบบสังคม...สู่สังคมผู้สูงอายุ สังคมเมือง และการสื่อสารเทคโนโลยีมากขึ้น

นอกจากนี้โครงสร้างระบบสังคมของไทยกำลังมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ได้แก่

- **การก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ** ในอนาคตสัดส่วนประชากรสูงอายุจะเพิ่มสูงขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมให้คนไทยทุกช่วงอายุให้สามารถก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม โดยการสร้างค่านิยมและนิสัยประหยัด อดออม ใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต และรู้จักดูแลสุขภาพของตนเอง

รวมทั้งฟื้นฟูความเข้มแข็งให้สถาบันครอบครัวและระบบเครือญาติในการดูแลผู้สูงอายุ ขณะเดียวกัน ก็เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุแสดงศักยภาพในการเป็นทุนทางสังคม โดยถ่ายทอดประสบการณ์/ภูมิปัญญาที่ได้สั่งสมมา อบรมปลูกฝัง ค่านิยม และความเชื่อที่ดีงามแก่ลูกหลานหรือคนรุ่นใหม่

- **การก้าวสู่สังคมเมือง** โดยความเป็นเมืองขยายไปสู่ชนบท รูปแบบและโครงสร้างครอบครัวไทย มีแนวโน้มเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ส่งผลให้สัมพันธภาพของคนในระดับครอบครัวและชุมชนลดน้อยลง ดังนั้น ควรใช้ความเป็นเมืองพัฒนาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของเมืองและชุมชนให้น่าอยู่ ตลอดจนรักษาเอกลักษณ์ที่ดีงามด้วยทุนวัฒนธรรมที่มีอยู่เป็นหลัก

- **ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ** ทำให้คนไทยสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว แต่ขาดภูมิคุ้มกันที่ดีส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและค่านิยมที่ดีงาม โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน ดังนั้น จึงควรเสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับคนไทยให้สามารถปรับตัว รู้เท่าทัน และสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างสร้างสรรค์

- **ปัญหาสุขภาพ** โรคอุบัติใหม่หรือโรคระบาดซ้ำที่มีรหัสพันธุกรรมใหม่ เช่น โรคซาร์ส ไข้หวัดนก (H5N1) และ HIV/AIDS ยังคงเป็นปัญหาใหญ่ในหลายประเทศ ก่อให้เกิดผลกระทบรุนแรงและบั่นทอนคุณภาพชีวิตคนและสังคม ขณะนี้องค์ความรู้ในประเทศไทยยังไม่เพียงพอที่จะสามารถพัฒนาทุนทางสังคม โดยเฉพาะทรัพยากรมนุษย์ที่ต้องการการพัฒนาศักยภาพ ดังนั้น ต้องให้ความสำคัญกับการศึกษา การวิจัยและพัฒนา เป็นต้น

ดังนั้น การพัฒนาทุนทางสังคมควรวิเคราะห์ถึงความ

เชื่อมโยงของทุนทางสังคมที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อปรับสมดุลการพัฒนา ประเทศ เพื่อนำไปสู่ความสมดุล มั่นคง ยั่งยืนของประเทศต่อไป ดังนี้

ทุนทางสังคมกับการพัฒนาเศรษฐกิจ

ระบบเศรษฐกิจที่มีความสมดุลและยั่งยืน ต้องมีความ เชื่อมโยงกันระหว่างเศรษฐกิจระดับรากหญ้ากับระดับมหภาค และการจะไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่สมดุล ยั่งยืนนั้น ต้อง **พัฒนาคุณภาพคน**ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และสมรรถนะ ควบคู่ ไปกับด้านจิตใจให้มีจิตสำนึกและพฤติกรรมที่เหมาะสมให้กับ คนไทย ซึ่งมีส่วนช่วยลดค่าใช้จ่ายในการแก้ปัญหาสังคมที่มี ต้นทุนสูงในการป้องกันและปราบปราม

นอกจากนี้ ยังใช้ประโยชน์จากทุนทางสังคมในการ**เพิ่ม ประสิทธิภาพการผลิตสินค้าและบริการ** โดยพัฒนาสถาบัน ทุนทางสังคมให้มีบทบาทเป็นทุนทางสังคม มีการบริหารจัดการ ธุรกิจที่เป็นธรรม โปร่งใส สร้างขวัญและกำลังใจ ลดข้อ ขัดแย้งภายในบริษัท พร้อมทั้งมีความรับผิดชอบต่อสังคมและ สิ่งแวดล้อม

ตลอดจน**ประยุกต์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น** เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางการค้าและการผลิตสินค้าและบริการ เช่น ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยทั้งการนวดและสปาที่ใช้ สมุนไพรไทย นอกจากนี้ ยังสามารถใช้คุณลักษณะเอกลักษณ์ ไทยที่ดึงดูด เช่น การยิ้มแย้มแจ่มใส ความเอื้ออาทร ความมีน้ำใจ ไม่ตรี มาเป็นหัวใจของการบริการ

ทุนทางสังคมกับการพัฒนาทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สำหรับการใช้ทุนทางสังคมเพื่อเป็นเครื่องมือหนึ่ง ที่ สามารถนำมาใช้ในการอนุรักษ์ ป่าไม้ และใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุด สามารถทำได้โดย **การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมและภูมิปัญญา ท้องถิ่น** เช่น การทำฝายแม้ว สืบชะตาลำน้ำ การเคารพผีปอบา พร้อมทั้งนำความรู้สมัยใหม่มาผสมผสานเพื่อให้การอนุรักษ์ป่าไม้ ถูกต้องตามหลักวิชาการสมัยใหม่และสอดคล้องกับภูมิปัญญา ท้องถิ่น วิถีชีวิตชุมชน และสภาพธรรมชาติ

รวมทั้งการใช้**ความร่วมมือของคนในชุมชน** เพื่อรวม ตัวกันร่วมคิด ร่วมดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใน ระดับชุมชนให้อยู่ในสภาพอุดมสมบูรณ์ และมีระบบนิเวศน์ที่ สมดุล เพื่อเป็นแหล่งอาหาร แหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนแหล่ง เรียนรู้เชิงธรรมชาติที่สำคัญของประเทศ

ตลอดจน**เพิ่มบทบาทของสถาบันทางสังคม** ให้มีส่วน ช่วยในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น ภาครัฐกิจเอกชนจัดกิจกรรมต่างๆ อาทิ การปลูกป่า การมี กระบวนการผลิตสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สถาบันชุมชน ปลูกป่าเพื่ออนุรักษ์และใช้ประโยชน์ สถาบันศาสนา เช่น วัดมี ป่าและแหล่งเรียนรู้เชิงธรรมชาติ ตลอดจนสถานที่ปฏิบัติธรรม สำหรับผู้มีจิตใจใฝ่ธรรมะ เป็นต้น

ทุนทางสังคมกับการพัฒนาสังคม

ผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในระยะที่ผ่านมา ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบทุนนิยม โดยปราศจาก ภูมิคุ้มกันที่ดี ทำให้คุณค่าทางสังคมที่ดึงดูดของไทยลดน้อยลง เกิดความเสื่อมถอยทางวัฒนธรรม การดำรงชีวิตบนพื้นฐานที่ ขาดความพอเพียง ตลอดจนสถาบันครอบครัวมีแนวโน้ม อ่อนแอลง ดังนั้น จึงควรตระหนักถึงปัญหาและเร่งนำ คุณลักษณะที่ดึงดูดของคนไทยมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการ แก้ไขปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น

โดยการใช้**คุณค่าที่ดึงดูดในสังคมไทยบรรเทา ปัญหาสังคม** เพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพของคนทุกคนในระดับ ครอบครัว เสริมสร้างความอบอุ่น ความเอื้ออาทร ความรักที่มี ต่อกันและกันให้เป็นภูมิคุ้มกันที่ดีสำหรับทุกคน

รวมทั้ง**การเปิดกว้างและยอมรับซึ่งกันและกัน** ยอมรับ ความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่หลากหลายในสังคม ความ

เชื้อเพื่อเชื้อแผ่อยู่ร่วมกันภายใต้กติกาที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันช่วยลดความขัดแย้ง และสร้างสันติสุข

นอกจากนี้ควรใช้**ทุนทางสังคมช่วยเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็ง** เพื่อให้ชุมชนมีระบบความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความผูกพัน มีลักษณะการทำมาหากินที่สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและระบบนิเวศน์ เกิดการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ สามารถสร้างธุรกิจภายในชุมชน และสามารถเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจภายนอกชุมชนได้มีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับชุมชนอื่น และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาประเทศ

การพัฒนาประเทศในระยะต่อไปจำเป็นต้องใช้ทุนทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญเชื่อมโยงกับทุนทุกประเภท ทั้งทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการ เพื่อให้เกิดความสมดุลของการพัฒนาระหว่างภาคการผลิต ภาคบริการ ภาคสังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าประสงค์และยุทธศาสตร์การพัฒนา ดังนี้

- **เป้าประสงค์** มุ่งสู่สังคมใสสะอาดที่คนมีความสุข อยู่บนฐานของการเสริมสร้างคุณค่าของสังคมไทย และการสร้างภูมิคุ้มกันให้คนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและพร้อมก้าวสู่สากล

- **ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาประเทศ** มี 5 ยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ได้แก่

- ◆ **การเพิ่มคุณภาพและศักยภาพคน** ให้มีความสำคัญกับการพัฒนานคนในทุกมิติ ทั้งด้านจิตใจ สติปัญญา และสุขภาพอนามัย โดย**การพัฒนาจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม** โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม เป็นคนดีและทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม รวมทั้ง**การพัฒนาความรู้**อย่างต่อเนื่องสามารถรู้เท่าทันและปรับตัวสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง และ**การพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาพ** ให้แข็งแรง พร้อมทั้งจะทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

- ◆ **การส่งเสริมบทบาทสถาบันหลักในการเสริมสร้างคุณค่าทางสังคม** เพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งของสังคมไทย โดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งสถาบันทางสังคม พร้อมทั้งเชื่อมโยงบทบาท ในการพัฒนาทุกมิติ ทั้งในการพัฒนาจิตใจ การอยู่ร่วมกันของคนต่างวัย การคุ้มครองทางสังคม และการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ตลอดจนน้อมนำหลักการ รู้ รัก สามัคคี และปลูกฝังความรักชาติ มาใช้

ในการดำเนินชีวิต

- ◆ **การอนุรักษ์ พื้นฟู และเสริมสร้างวัฒนธรรมที่ดีงามของไทย**ให้คงอยู่และสืบสานสู่คนรุ่นต่อไป ผ่านกระบวนการเรียนรู้ และการจัดการความรู้ในชุมชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลัก และนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้

พร้อมทั้งส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐ เอกชน ประชาชน สื่อมวลชน และสถาบันการศึกษา ร่วมกันรักษา ฝักระวัง พื้นฟูและเผยแพร่คุณค่าทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ความเป็นไทย เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้สังคมไทย และดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ◆ **การพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้และภูมิปัญญา**ให้เกิดความรู้ใหม่และนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเหมาะสม โดยให้ชุมชนจัดระบบจัดการความรู้ในชุมชน ให้มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ถ่ายทอด พัฒนาต่อยอดภูมิปัญญา และผสมผสานภูมิปัญญากับเทคโนโลยีเกิดความรู้ใหม่ไปใช้ในการดำรงชีวิต

พัฒนาศักยภาพชุมชน และสร้างสรรคมูลค่าทางเศรษฐกิจ สนับสนุนการวิจัยพื้นบ้านเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและสอดคล้องกับความรู้ที่หลากหลายของแต่ละพื้นที่ และผลักดันให้มีการจดลิขสิทธิ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

- ◆ **การสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเพิ่มทุนทางสังคม** โดยการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ เสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี เสริมสร้างสุขภาวะของประชาชน เปิดโอกาสให้คน/ธุรกิจเอกชนสามารถมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ตลอดจนพัฒนาคุณภาพ มาตรฐาน บริการและผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ต่อยอดจากภูมิปัญญาไทย และปรับปรุงกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมธุรกิจบริการส่งเสริมสุขภาพ

ทุกภาคส่วนของสังคม : เห็นด้วยกับ กรอบแนวคิดทุนทางสังคม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้จัดให้มีการระดมความคิดเห็นระดับภาคทั้ง 4 ภาค เรื่อง “**การเสริมสร้างทุนทางสังคมในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554)**” โดยในแต่ละภาคได้เชิญผู้แทนจากภาคส่วนต่างๆ จำนวนกว่า 200 คน จากภาคประชาชน ภาคธุรกิจ ภาคการเมือง ภาคราชการ และสถาบันการศึกษามาร่วมระดมความคิดเห็น ในช่วงเดือนธันวาคม 2548 ที่ผ่านมา

ผลการระดมความคิดเห็นดังกล่าวพบว่า ในภาพรวมเห็นว่า**ทุนทางสังคมเป็นเรื่องสำคัญ** นำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขของคนไทย และเป็นแกนเชื่อมระหว่างทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ต้องมีกลไกและแนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การเสริมสร้างทุนทางสังคมที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม

พร้อมทั้งเห็นด้วยกับ**กรอบแนวคิดทุนทางสังคม** ที่มุ่งเพิ่มทุนทางสังคม และเปิดโอกาสให้สถาบันทุกภาคส่วน ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และประเทศมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทุนทางสังคม สร้างความเข้มแข็ง และความมั่นคงให้กับประชาชนให้มีความรู้คู่คุณธรรม

โดย**ครอบครัว**มีบทบาทหลักในการพัฒนาศักยภาพสมาชิกในครอบครัวให้มีความพร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา **ชุมชน** มีบทบาทในการสร้างความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินของสมาชิกในชุมชน และ**ประเทศ** มีบทบาทในการพัฒนาศักยภาพคนให้มีความพร้อมและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

ข้อเสนอเพิ่มเติมประเด็นยุทธศาสตร์ เสริมสร้างทุนทางสังคม

ทั้งนี้ ที่ประชุมเห็นด้วยกับ**ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างทุนทางสังคม**ที่ สศช. เสนอ พร้อมทั้งเสนอประเด็นเพิ่มเติมสามารถสรุปได้ ดังนี้

- **การเพิ่มคุณภาพและศักยภาพคน** มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กและเยาวชน เชิดชูผู้ที่เป็นแบบอย่างที่ดี สนับสนุนให้ผู้รู้/ปราชญ์ท้องถิ่นถ่ายทอดภูมิความรู้ ควบคู่กับการสร้างคนดี

มีคุณธรรม จริยธรรม เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ไม่เรียนรู้ตลอดชีวิต ตลอดจนมีกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน

- **การส่งเสริมบทบาทของสถาบัน** ยอมรับความคิดเห็นและวัฒนธรรมที่แตกต่าง และเชื่อมโยงบทบาทของสถาบันหลักในการพัฒนาทุกมิติ

- **การรักษา พื้นฟูวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของไทย** เน้นกระบวนการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม

- **การพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้และภูมิปัญญา** สนับสนุนให้นักวิจัยท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้/ภูมิปัญญาและพัฒนางานวิจัยพื้นฐานอย่างต่อเนื่อง ต่อยอดองค์ความรู้เดิม เพื่อผลิตสินค้าและบริการที่มีศักยภาพ

- **การสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเพิ่มทุนทางสังคม** สนับสนุนบุคลากรทางศาสนาและประชาชนที่มีความพร้อมทำหน้าที่สอน/เผยแพร่ความรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนมีการประเมินผลเพื่อเสริมสร้างทุนทางสังคม

บทสรุป

ทุนทางสังคมมีความเชื่อมโยงกับทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนทั้งสามสามารถเอื้อประโยชน์ต่อกัน โดยมีทุนทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อน การเสริมสร้างทุนทางสังคม **ต้องเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาประเทศและชุมชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง** ไม่ว่าจะเป็นระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน หรือประเทศ เพื่อร่วมสร้างสังคมแห่งการ “รู้ รัก สามัคคี”

ในการพัฒนาทุนทางสังคมนั้น นอกจากจะเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาประเทศแล้ว ยังต้อง**พัฒนาคุณภาพคนทั้งด้านความรู้และจิตใจ** เพื่อให้ประชาชนมีความรู้คู่คุณธรรม รู้จักคุณค่าและใช้ประโยชน์หรือต่อยอดภูมิปัญญาจากเอกลักษณ์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่เรียนรู้ตลอดชีวิต

ยอมรับความคิดเห็น วัฒนธรรม และความแตกต่างของบุคคลหรือชุมชนอื่นๆ รู้รักทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งทำให้เศรษฐกิจของประเทศเติบโตได้อย่างมั่นคง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความยั่งยืน และสังคมมีความสงบสุข

♦ ♦ ♦ ♦ ♦

ทุนทางสังคม บทบาทและสถานการณ์ของทุน

ทูทางสังคมเป็นสินทรัพย์ที่มีความสำคัญต่อสังคมไทย ในระดับเท่าเทียมหรือมากกว่าทุนในความหมายของเศรษฐศาสตร์ที่เรารู้จักกันทั่วไป เนื่องจากสามารถช่วยเสริมสร้างวิถีชีวิตที่ดีงามบนพื้นฐานเอกลักษณ์ความเป็นไทย ประเทศชาติมีความสมดุลและเกิดความยั่งยืน

บทบาทของ“ทุน” ต่อการพัฒนาประเทศ

เมื่อพูดถึง “ทุน” คนทั่วไปจะนึกถึงเม็ดเงินหรือเงินทุน แต่ตามกรอบคิดของนักเศรษฐศาสตร์ให้ความหมายที่กว้างไกลกว่านี้ โดยนักเศรษฐศาสตร์รุ่นแรกๆ ให้ความหมายว่า เป็นสินทรัพย์ที่สามารถใช้เพิ่มผลผลิตของสินค้าและบริการในอนาคต เช่น โรงงาน เครื่องจักรในโรงงาน รถไถนา ถนน และรวมไปถึงความรู้ความสามารถที่ฝังอยู่ในตัวของมนุษย์

การพัฒนาประเทศตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ จึงมุ่งเน้นในการเพิ่มทุนเหล่านี้เพื่อนำไปสู่การขยายตัวของการผลิตสินค้าและบริการ และวัดการพัฒนาหรือความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ จากอัตราเพิ่มของมูลค่าสินค้าและบริการที่มีการผลิตขึ้นมาเพื่อซื้อขายกันที่เรียกว่า *ผลิตภัณฑ์มวล*

รวมประชาชาติหรือรายได้ประชาชาติ โดยไม่คำนึงว่าจะมีประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์มากน้อยแค่ไหน

ต่อมานักเศรษฐศาสตร์รุ่นใหม่ ได้โต้แย้งนักเศรษฐศาสตร์รุ่นเก่าที่มองทรัพยากรธรรมชาติในลักษณะที่มีไม่จำกัด จึงไม่นับรวมทรัพยากรธรรมชาติเป็นทุนอีกประเภทหนึ่ง ว่าเป็นการให้จำกัดความของ “ทุน” ที่แคบเกินไป เนื่องจากในความเป็นจริงแล้วทรัพยากรของโลกมีจำกัดเป็น **ทุนของธรรมชาติ** (Natural Capital) ซึ่งกิจกรรมทาง

เศรษฐกิจทุกอย่างต้องพึ่งพา

แม้จะมีเทคโนโลยีในการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตสินค้าได้มากขึ้น แต่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็ถูกทำลายมากขึ้นตลอดเวลา ซึ่งบางชนิดถูกทำลายไปในลักษณะที่ไม่มีทางฟื้นขึ้นมาใหม่ได้ หรือบางอย่างต้องลงทุนอย่างมากในการฟื้นฟูบูรณะขึ้นมาใหม่

ทุนทางสังคม : พลังขับเคลื่อนการพัฒนา

ในระยะสิบกว่าปีที่ผ่านมา ได้มีการศึกษาวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์เชื่อมโยงเป็นกลุ่มและเครือข่าย ระหว่างทรัพยากรทางสังคมที่มีอยู่หลากหลาย (เช่น สถาบัน องค์กร ชุมชน บุคคล) บนพื้นฐานความร่วมมือที่มีความไว้วางใจและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะเป็นพลังสำคัญในการสนับสนุนการใช้ทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ขับเคลื่อนการพัฒนาไปสู่จุดหมายที่ต้องการ โดยเรียกพลังเหล่านี้ว่า **ทุนทางสังคม**

แนวคิดและความสำคัญของทุนทางสังคมเป็นที่ยอมรับขององค์กรพัฒนาต่างประเทศต่าง ๆ เช่น ธนาคารโลก องค์กรความร่วมมือเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) ต่างก็ตระหนักในคุณค่าของทุนทางสังคมว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืน อันนำไปสู่ความผาสุกของคนในชาติ

โดยเฉพาะ OECD พิจารณาว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจเกิดจากทุน 4 ประเภท ได้แก่ ทุนทางกายภาพ ทุนทางการเงิน ทุนมนุษย์และทุนทางสังคม ซึ่งจากการประเมินประสิทธิภาพของปัจจัยทั้ง 4 ทุนดังกล่าว พบว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนเป็นผลมาจากปัจจัยด้านทุนมนุษย์และทุนทางสังคมถึง 4 ส่วน ขณะที่เกิดจากทุนทางกายภาพและทุนทางการเงินเพียง 2 ส่วนเท่านั้น

ความหมายของทุนทางสังคม

ทุนทางสังคม เป็นเรื่องค่อนข้างใหม่ในสังคมไทย จึงได้มีผู้ให้ความหมายของทุนทางสังคมที่หลากหลาย โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้ความหมายของทุนทางสังคมในบริบทสังคมไทย ไว้ดังนี้

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้นิยามทุนทางสังคมหมายถึง “ลักษณะทางสังคม ที่ปัจเจกชนและองค์กรทางสังคมมีเครือข่าย (Networks) มีความไว้วางใจ (Trust) และมีบรรทัดฐานในการปฏิบัติ (Norms) เพื่อการส่งเสริม เกื้อหนุน และร่วมมือในการดำเนินงานซึ่งกันและกัน ซึ่งก่อให้เกิดความสามารถในการปรับปรุงภาวะสังคม องค์กร และตนเอง ให้บรรลุเป้าประสงค์ที่กำหนดร่วมกัน”

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ทุนทางสังคม เกิดจาก การรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ บนฐานของความไว้นื้อเชื่อใจ สายใยความผูกพัน และวัฒนธรรมที่ดงามของสังคมไทยผ่านระบบความสัมพันธ์ในองค์ประกอบหลัก ได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรม และ องค์ความรู้ ซึ่งจะเกิดเป็นพลังในชุมชนและสังคม ”

4 องค์ประกอบหลักของทุนทางสังคม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้กำหนดองค์ประกอบสำคัญที่จะนำมาผสมผสานกันบนพื้นฐานของความไว้นื้อเชื่อใจและระบบความสัมพันธ์ และนำไปสู่กิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างทุนทางสังคมใน 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรม และ องค์ความรู้ โดย

- **คน** มีบทบาทหลักในการพัฒนาประเทศที่ต้องได้รับการพัฒนาในทุกมิติทั้งด้าน **สุขภาพ** ที่มุ่งให้คนมีร่างกายแข็งแรงสามารถดูแลตนเองได้ **ด้านจิตใจ** ให้เป็นคนที่มีจิตใจดี มีน้ำใจ เอื้ออาทร

เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม มีวินัย ซื่อสัตย์ มีความเสียสละ มีจิตสำนึกสาธารณะ และรักชาติ **ด้านสติปัญญา** ให้มีศักยภาพและมีความสามารถในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง พร้อมปรับตัวให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก

● **สถาบัน** มีบทบาทในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดพลังร่วมของคนในชุมชน/สังคม ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยมีสถาบันหลัก อาทิ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการเมืองการปกครอง ภาคธุรกิจเอกชน และ สื่อ

● **วัฒนธรรม** เป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนานและเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้นๆ ในรูปของความเชื่อ ความศรัทธา จารีตประเพณีที่ฝังมา ค่านิยม ความเป็นไทย นอกจากนี้ ยังมีในรูปของแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ฯลฯ วัฒนธรรมเป็นตัวยึดโยงคนในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง เกิดความหวงแหน ภูมิใจที่จะรักษา อนุรักษ์ พัฒนาและต่อยอดเพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศ

● **องค์ความรู้** ประกอบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ โดย**ภูมิปัญญาท้องถิ่น** เป็นฐานคิดและหลักเกณฑ์การกำหนดคุณค่าและจริยธรรมที่มีการสั่งสมสืบทอดกันมายาวนานจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง จากอดีตถึงปัจจุบันทำให้เกิดความหลากหลายของความรู้ที่นำมาใช้ประโยชน์ได้

ทั้งนี้ความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ สามารถนำมาใช้ในทางปฏิบัติได้ มีความหลากหลาย ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อตอบสนองเป้าหมายหรือความต้องการของชุมชนได้

ความสำคัญของทุนทางสังคมในสังคมไทย

ทุนทางสังคมถือเป็นทุนสำคัญที่เสริมสร้างวิถีชีวิตที่ดีงามของคนในสังคมและสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการปกครองของประเทศมาช้านาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบรรเทาความรุนแรงและแก้ปัญหายาเสพติดที่เกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางเศรษฐกิจมีข้อจำกัด การแก้ปัญหาและฟื้นฟูให้คนไทยและสังคมไทยกลับมาดำรงสถานะเดิมได้จำเป็นต้องอาศัยทุนทางสังคมช่วยสนับสนุน

ยกตัวอย่างในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจเมื่อปี 2540 ได้มีนักคิดและผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านประเมินว่า การที่สังคมไทยยังคงดำรงอยู่ได้เนื่องจากมีทุนทางสังคมมากมายเป็นตาข่ายรองรับที่มีความเชื่อมโยงแน่นหนาอยู่บนพื้นฐานเอกลักษณ์ความเป็นไทยที่มีจุดเด่นหลายประการ อาทิ การมีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนทั้งชาติ มีระบบเครือญาติและชุมชนที่เข้มแข็งบนพื้นฐานวัฒนธรรมที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจไมตรี

ดังนั้น ถ้าประเทศไทยสามารถนำทุนทางสังคมที่มีอยู่มาอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนาและต่อยอดใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมแล้วจะพัฒนาคนในชาติให้มีความสุข ประเทศชาติมีความสมดุลและเกิดความยั่งยืน

สถานภาพด้านทุนทางสังคม

ทุนทางสังคมเกิดจากการสั่งสม ปรับเปลี่ยน ต่อยอด พัฒนาและสร้างขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา ขณะเดียวกันทุนทางสังคมสามารถลดน้อยลงหรือหมดสิ้นไปหากการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำสลายลง

จากการที่คนไทย และสังคมไทยต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จากทั้งภายในและภายนอกประเทศ ได้ส่งผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคม ซึ่งมีทั้งด้านที่เพิ่มขึ้นและด้านที่ลดลง สำหรับประเด็นปัญหาในการเพิ่มทุนทางสังคมที่สำคัญส่วนหนึ่งอาจเกิดจาก **“คุณภาพคน”** ซึ่งเป็นปัจจัยหลักของการพัฒนายังมีคุณภาพไม่สอดคล้องกับทิศทางและความต้องการของประเทศ

โดยคนไทยยังไม่ได้รับการพัฒนาศักยภาพความรู้ ทั้งคุณภาพการศึกษาและการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมถึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาประเทศเท่าที่ควร ทั้งยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ภายในประเทศมาเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเองมากนัก ส่งผลให้ภูมิคุ้มกันของคนและสังคมไทยในกระแสโลกาภิวัตน์ลดน้อยลง ทั้งนี้ สถานภาพของทุนทางสังคม สรุปได้ดังนี้

การพัฒนาศักยภาพของคนเป็นไปในเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพ

การพัฒนาศักยภาพของคนไทยที่ผ่านมาพบว่า สุขภาพของคนไทยโดยรวมดีขึ้น แต่ยังมีพฤติกรรมเสี่ยงจากการบริโภคมากขึ้น ส่วนการศึกษาของคนไทยยังเป็นการเติบโตในด้านปริมาณแต่ทางด้านคุณภาพและจริยธรรมซึ่งเป็นรากฐานที่

สำคัญไม่แพ้กันที่จะทำให้การพัฒนามีความมั่นคงอย่างยั่งยืนได้ ในขณะเดียวกันคนไทยยังคงมีลักษณะพื้นฐานที่ดีหลายประการที่เอื้อต่อการเสริมสร้างทุนทางสังคมได้ ทั้งนี้การพัฒนาศักยภาพของคนไทยควรให้ความสำคัญในเรื่อง

● **สุขภาพของคนไทยต้องเน้นการป้องกันโรคและการเสริมสร้างสุขภาพมากขึ้น** เนื่องจากภาวะการเจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้หรือโรคที่เกิดจากพฤติกรรมเสี่ยงจากการบริโภคมีแนวโน้มสูงขึ้น เช่น โรคหัวใจที่มีอัตราการเจ็บป่วยสูงเป็นอันดับหนึ่ง คือ 451.45 ต่อประชากรแสนคนในปี 2546 โรคความดันโลหิตสูงและเบาหวานมีอัตราการป่วย 389.83 และ 380.75 ต่อประชากรแสนคนตามลำดับในช่วงเวลาเดียวกัน เป็นต้น

● **การศึกษาของคนไทยต้องเร่งพัฒนาคุณภาพทั้งความรู้และคุณธรรม** แม้ว่าในภาพรวมคนไทยมีการศึกษาสูงขึ้น แต่ยังไม่ถึงระดับการศึกษาภาคบังคับ ขณะเดียวกัน คุณภาพการเรียนในวิชาหลักยังต้องเร่งยกระดับ และมีข้อสังเกตว่านักเรียนจำนวนไม่น้อยมีเจตคติเชิงลบต่อการเรียนภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ พบว่ากลุ่มเด็กและวัยรุ่นมีแนวโน้มห่างเหินหลักธรรมทางศาสนา

● **คนไทยมีคุณลักษณะที่ดีเอื้อต่อการเพิ่มทุนทางสังคม** โดยลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของคนไทยหลายประการ อาทิ ความยิ้มแย้มแจ่มใส เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซอบเอาใจและบริการผู้อื่น เปิดรับสิ่งใหม่ ฯลฯ เป็นทุนทางสังคมที่ต้องรักษาให้คงอยู่และทำให้สังคมไทยแข็งแกร่ง สงบสุข และสมานฉันท์

สถาบันทางสังคมมีบทบาทน้อยในการเป็นทุนทางสังคม

แม้ว่าสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งถือเป็นสถาบันหลัก ยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชาติมาต่อเนื่องยาวนานอย่างไม่เสื่อมคลาย แต่สถาบันอื่นๆ ยังต้องมีการพัฒนาเพื่อผลักดันให้เป็นทุนทางสังคมที่สำคัญของสังคมไทย ดังนี้

● สถาบันครอบครัวมีแนวโน้มอ่อนแอ

ปัจจุบันขนาดและรูปแบบของครัวเรือนไทยเปลี่ยนไปจากเดิม มีขนาดเล็กลง จากที่เคยมีครัวเรือนละ 5 คน เหลือประมาณ 3.5 คน ขณะเดียวกัน ครอบครัวไทยมีความเปราะบางยิ่งขึ้น มีการอยู่ร่วมกันโดยไม่จดทะเบียน การหย่าร้างอยู่ในระดับค่อนข้างสูงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดปัญหาเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ผลกระทบทางเศรษฐกิจมีส่วนสำคัญในการบั่นทอนความเข้มแข็งของครอบครัว

● **สถาบันศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนในสังคมได้น้อยลงกว่าในอดีต** เนื่องจากหลักปรัชญาของศาสนาไม่ถูกถ่ายทอดอย่างถูกต้อง เหมาะสม และวิธีการเผยแผ่ยังไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

ขณะที่ผู้เผยแผ่หลักธรรมคำสอนบางส่วนขาดความเข้าใจในหลักปรัชญาของศาสนาและมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ทำให้ขาดความน่าเชื่อถือ นำไปสู่ความเสื่อมศรัทธาที่มีเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันวิถีชีวิตของคนไทยในปัจจุบันที่ต้องดิ้นรนประกอบอาชีพทำให้การประกอบกิจทางศาสนาลดน้อยลง

● **สถาบันการเมืองการปกครองมีการบริหารการพัฒนาแบบรวมศูนย์** แม้ว่าจะมีการกระจายอำนาจ แต่การกระจายภารกิจและงบประมาณลงสู่ท้องถิ่นยังดำเนินการได้ล่าช้า ขณะเดียวกัน การบริหารงานในส่วนภูมิภาคยังขาดการบูรณาการในภารกิจของหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาต้องการการสนับสนุนเพิ่มขึ้น นอกจากนี้การบริหารจัดการที่ดียังเป็นเรื่องที่ต้องเร่งดำเนินการให้เกิดขึ้น

● **สถาบันการศึกษายังหล่อหลอมเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดีของสังคมได้ไม่เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง** ระบบการศึกษาอ่อนแอ จิตวิญญาณของการศึกษาเสื่อมลง ครูจำนวนมากขาดอุดมการณ์ของความเป็นครูที่ดี ในขณะที่ครูผู้

สอนและผู้เรียนมีความสัมพันธ์ต่างจากในอดีต ความเคารพเชื่อฟังที่ผู้เรียนควรมีต่อครูลดน้อยลง นอกจากนี้ การเรียนการสอนเป็นไปตามค่านิยมในสังคมที่ให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยหรือใบรับรองผลการศึกษามากกว่าการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่ดี เป็นต้น

- ธุรกิจเอกชนมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคมมากขึ้น โดยธุรกิจเอกชนที่เข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือสังคมมักเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ที่มีความพร้อมทางการเงิน ขณะที่ภาคธุรกิจเอกชน/องค์กรขนาดเล็กจะมีบทบาทน้อยมาก กิจกรรมที่ธุรกิจเอกชนส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนเน้นไปที่การส่งเสริมการศึกษาเป็นลำดับแรก รองลงมาเป็นการพัฒนาสังคม

- สถาบันสื่อยังมีบทบาทน้อยในการกระตุ้นสังคมในทางสร้างสรรค์ สื่อส่วนใหญ่คำนึงถึงผลประโยชน์เชิงธุรกิจเป็นหลัก และบางส่วนมีการรายงาน เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารตามกระแส บางกรณีขาดการกลั่นกรองข้อเท็จจริงหรือขาดการคำนึงถึงผลกระทบต่อสังคม นอกจากนี้ สื่อบางประเภทยังชี้นำไปสู่พฤติกรรมและค่านิยมที่ขัดต่อวัฒนธรรมไทย

วัฒนธรรมบางอย่างกำลังเลือนหายไปและระบบคุณค่าที่ดีงามในอดีตเริ่มเสื่อมถอย

ทั้งนี้กระแสโลกาภิวัตน์ได้ทำให้เกิดการเลือนไหลทางวัฒนธรรมอย่างไร้พรมแดน ส่งผลให้คนไทย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนหันไปชื่นชอบวัฒนธรรมที่ไม่พึงประสงค์มากขึ้น ขณะที่วัฒนธรรมไทย/ท้องถิ่นถูกละเลยและมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่มีน้อย

ประกอบกับระบบคุณค่าที่ดีของไทยที่เสื่อมถอยลง ทั้งเรื่องจิตสาธารณะ ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัว เพื่อนบ้าน ชุมชน และสังคม ความสำนึกภักดีชาติ การมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม การเพิกเฉยต่อปัญหาส่วนรวม การเคารพผู้อาวุโส ฯลฯ ระบบคุณค่าที่ดีงามที่ลดน้อยลงนี้ มีผลต่อการเสื่อมลงของทุนสังคมไทยแล้วนำไปสู่ประเด็นปัญหาสังคม

เช่น ปัญหาความไม่สงบในสังคมที่เกิดจากขาดสำนึกภักดีชาติ ความเอื้ออาทร ความเมตตา ฯลฯ ปัญหาการกระทำผิดกฎ ระเบียบ ที่เกิดจากการขาดวินัย ปัญหาพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่เกิดจากการรับค่านิยมและวัฒนธรรมที่ไม่พึงประสงค์นำไปสู่ปัญหาพฤติกรรมทางเพศ ความรุนแรง ยาเสพติด เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในภาวะที่ประเทศต้องการการรวมพลังของคนไทย ดังเช่นกรณีการเกิดคลื่นสึนามิที่ภาคใต้ของประเทศไทยเมื่อปี 2547 แสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจที่เป็นคุณค่าที่ดีงามของคนไทยที่เป็นคุณลักษณะพื้นฐานให้โลกได้เห็นถึงทุนสังคมของประเทศไทยที่ยังมีอยู่มาก

และพร้อมจะแสดงออกได้ตลอดเวลาหากเกิดวิกฤติและสามารถพลิกฟื้นประเทศได้อย่างรวดเร็ว

องค์ความรู้ของคนไทยยังไม่พร้อมที่จะเข้าสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ได้อย่างเหมาะสม

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่คนรุ่นใหม่ที่ผ่านมา ยังขาดการสืบสานอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากคนรุ่นใหม่ให้ความสนใจน้อย ทำให้ภูมิปัญญางานอย่างสูญหายไป ขณะเดียวกันขาดการรวบรวมต่อยอดและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ในวงกว้าง

รวมทั้งการคุ้มครองภูมิปัญญาไทย/ท้องถิ่น การพัฒนาฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ของแต่ละภูมิภาคและกลุ่มชาติพันธุ์ให้กลับคืนมาอย่างไม่ดำเนินการอย่างจริงจังและเป็นระบบ สำหรับการสร้างองค์ความรู้ใหม่ซึ่งเป็นผลผลิตจากการวิจัยและพัฒนาพบว่ามีเพิ่มขึ้น แต่การนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ยังอยู่ในระดับต่ำ

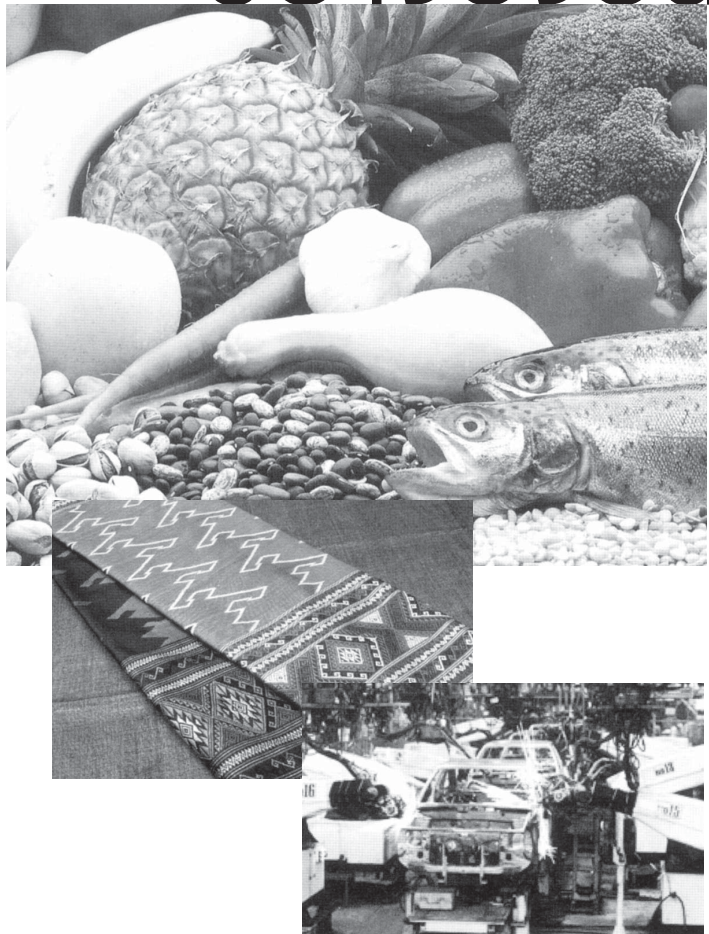
สรุป

ทุนทางสังคมมีความเชื่อมโยงกับทุนทางเศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติ สามารถเอื้อประโยชน์ต่อกัน และจากการที่ทุนทางสังคมเป็นผลสืบเนื่องอย่างยาวนานมาจากรากฐานของสังคมแต่ละชุมชน โดยทุนทางสังคมมีผลกระทบเชิงบวกต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาทุนทางสังคม จะต้องตระหนักถึงการมีอยู่เดิมของทุนทางสังคม โดยภาครัฐ ควรจะดำเนินการกระตุ้น ส่งเสริม สนับสนุนทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิมให้เพิ่มมากขึ้น และใช้ทุนทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่เชื่อมโยงกับทุนทุกประเภท ทั้งทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการ เพื่อนำไปสู่การสร้างสมดุลในกระบวนการพัฒนาประเทศ

♦♦♦♦♦

แนวทางเสริมสร้างทุนทางเศรษฐกิจ เพิ่มประสิทธิภาพและสะสมทุน อย่างยั่งยืน

ประเทศไทยต้องเผชิญกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงปัจจัยแวดล้อมของการพัฒนาที่สำคัญ 5 ด้านด้วยกัน คือ 1) การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและการเงินของโลก 2) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี 3) การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและโครงสร้างประชากร 4) การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม และ 5) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภค โดยบริบทการเปลี่ยนแปลงทั้ง 5 ด้านดังกล่าวได้มีผลกระทบต่อการพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจที่สำคัญๆ ดังนี้

การรวมกลุ่มเศรษฐกิจ : ไทยจะสร้างโอกาสได้อย่างไร

ภายใต้แนวโน้มที่ประเทศเศรษฐกิจใหม่ (emerging economies) ต่างๆ ยังดำเนินนโยบายในการสร้างความร่วมมือทางการค้าและการลงทุนทั้งในรูปข้อตกลงการค้าเสรีแบบทวิภาคี (Bilateral Free Trade Agreement) ข้อตกลงการค้าแบบพหุภาคี (Multilateral Agreement) และในระดับภูมิภาค (Regionalization) จะทำให้การรวมตัวทางการค้าและการลงทุนทั้งในระดับสองประเทศ ระดับภูมิภาค และการรวมตัวทางการค้าหลายฝ่ายมีความเข้มข้นและมีบทบาทชัดเจนมากขึ้น

รวมทั้งทำให้เกิดเป็นเครือข่ายทางเศรษฐกิจและการค้าในระดับโลกที่สำคัญ 3 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มสหภาพยุโรปที่มีการขยายครอบคลุมจำนวนสมาชิกจากยุโรปตะวันออกเพิ่มขึ้น (Eastward expansion of EU) (2) กลุ่มการค้าเสรีอเมริกา (FTAA) และ (3) กลุ่มการค้าเสรีเอเชีย (Asia Plus) ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย ดังนี้

● **การแข่งขันเพื่อจะเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมระหว่าง 3 ขั้วอำนาจจะมีความเข้มข้นมากขึ้น** และการแข่งขันในฐานะประเทศเดี่ยวจะขาดอำนาจการต่อรอง ดังนั้นความเชื่อมโยงของเศรษฐกิจไทยกับภูมิภาคเอเชียใน

ฐานะเครือข่ายเชิงกลยุทธ์จะเป็นแนวทางที่สำคัญ โดยที่การเชื่อมโยงในด้านการผลิตและการค้าจะมีทั้งในแนวดิ่งและแนวนอน (Vertical and horizontal integration)

● **เศรษฐกิจจีนและอินเดียมีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง** ซึ่งจะทำให้กลุ่มเศรษฐกิจเอเชียเป็น **เครื่องจักรใหม่ที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลกที่สำคัญ** (New Engine of World Economic Growth) ประเทศไทยจะต้องดำเนินนโยบายการค้าและการลงทุนที่สร้างเครือข่ายกับประเทศทั้งสองดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันการแข่งขันจากทั้งสองประเทศนี้ก็จะรุนแรงและมีความได้เปรียบมากขึ้นจากความได้เปรียบด้านทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งการได้เปรียบจากความเป็นตลาดใหญ่

ดังนั้นประเทศไทยต้องให้ความสำคัญกับการลงทุนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งการสร้างบรรยากาศทางเศรษฐกิจที่คล่องตัว และมีเสถียรภาพ

● **ตลาดการค้าขยายตัวและโอกาสทางการค้าภาคธุรกิจมากขึ้น** มีการย้ายฐานการผลิต และความร่วมมือด้านการค้าและการลงทุนในกลุ่มภูมิภาคการสะสมทุนจะเกิดขึ้นอย่างไร้พรมแดนระหว่างประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค แต่ทั้งนี้ประเทศไทยจะได้รับผลประโยชน์อย่างเต็มที่ต่อเมื่อธุรกิจมีความสามารถในการแข่งขัน/การผลิตมีประสิทธิภาพ สินค้ามีคุณภาพ มีลักษณะเฉพาะ นโยบายรัฐบาล รวมถึงกฎระเบียบเอื้ออำนวยต่อการลงทุน

● **การย้ายฐานการผลิตภายในภูมิภาคเอเชียเองทำได้ง่ายขึ้น** ทำให้มีความเสี่ยงจากการย้ายฐานการผลิตไปยังแหล่งที่มีแรงจูงใจในการลงทุนดีกว่า ในขณะที่การแข่งขันทางด้านการค้าก็มีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจไทยต้องปรับตัวให้การใช้ทุนให้มีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม มีการพัฒนาทุนมนุษย์และองค์ความรู้ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาทุนที่จับต้องไม่ได้ (intangible assets) อย่างต่อเนื่อง

โลกแข่งขันกันด้วยเศรษฐกิจและสังคมฐานความรู้มากขึ้น

ภายใต้แนวโน้มกระแสโลกาภิวัตน์ การค้าและการลงทุนเสรีที่เข้มข้นขึ้น จะส่งผลให้มีการเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศของสินค้าและบริการ องค์ความรู้/สารสนเทศ/เทคโนโลยี แรงงาน/คน และเงินทุน อย่างเสรีมากขึ้น

ดังนั้นการผลิตด้วยต้นทุนต่ำเป็นหลักจะไม่สามารถแข่งขันและเกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจได้อย่างต่อเนื่องอีกต่อไป ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรม การร่วมทุนแบบใหม่ และการเสริมสร้างองค์ความรู้ โดยนำมาใช้ผสมผสานร่วมกับจุดแข็งหรือลักษณะเด่นของเศรษฐกิจและสังคมไทย เช่น วัฒนธรรม และลักษณะของความเป็นไทย เพื่อสร้างมูลค่าของสินค้าและบริการ

สังคมผู้สูงอายุ : โอกาสและข้อจำกัดของการพัฒนา

การที่ประชากรโลกเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมีผลต่อประเทศไทยในหลายประการ เช่น โอกาสทางธุรกิจในการขยายตลาดสินค้าและบริการสำหรับผู้สูงอายุซึ่งมีขนาดใหญ่ขึ้น ภาวะการถดถอยของโลกลดลง ซึ่งกดดันให้อัตราดอกเบี้ยสูงขึ้น โดยเฉพาะในประเทศที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุก่อน และภายใต้การเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศที่มีความเสรีมากขึ้น จะทำให้เกิดการแย่งชิงเงินทุนระหว่างประเทศมากขึ้นตามไปด้วย

นอกจากนี้ ภายใต้แนวโน้มที่กำลังคนสามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างเสรี ประเทศซึ่งเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมิแนวโน้มที่จะดำเนินนโยบายดึงดูดการอพยพและย้ายถิ่นเข้าสู่ประเทศของตน ซึ่งจะก่อให้เกิดการแข่งขันเพื่อแย่งชิงแรงงานคุณภาพและในวัยกำลังทำงานมากขึ้นตามไปด้วย

การออมและผลิตภาพการผลิตต้องเร่งแก้ไข

ทั้งนี้ ประเทศไทยต้องเร่งกำหนดแนวนโยบายในเรื่องการกระตุ้นการออม และการปฏิรูปกองทุนบำเหน็จบำนาญและกองทุนประกันสังคม รวมทั้งการเตรียมค่าใช้จ่ายรัฐบาลเพื่อรองรับภาระด้านสาธารณสุขที่จะเพิ่มขึ้น เป็นต้น รวมทั้งการเร่งเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานในวัยทำงานอย่างต่อเนื่องเพื่อชดเชยผลกระทบที่เกิดจากสัดส่วนวัยทำงานที่มีแนวโน้มลดลง และการเตรียมการเพื่อให้อยู่ในวัยทำงานเป็นระยะเวลานานขึ้น เช่น การเกษียณอายุในวัย 65 ปี เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การที่สัดส่วนประชากรวัยสูงอายุของประเทศไทยที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อาจส่งผลให้การเติบโตทางเศรษฐกิจชะลอตัวลงได้ เนื่องจากสัดส่วนประชากรในวัยทำงานลดลง และประสิทธิภาพแรงงานโดยเฉลี่ยลดลง ดังนั้นการเพิ่มผลิตภาพแรงงานในช่วงที่ประชากรวัยแรงงานยังมีสัดส่วนที่สูงอยู่จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนและต้องดำเนินการต่อเนื่อง เพื่อให้ประเทศสามารถเพิ่มผลิตภาพและต่อ ยอดได้อย่างต่อเนื่อง แม้ว่าในยามที่สัดส่วนของผู้สูงอายุจะสูงขึ้น

ประกอบกับปัจจุบันประเทศไทยมีปัญหาสัดส่วนการออมสุทธิทั้งในส่วนของภาครัฐและเอกชนต่อ GDP ลดลง เนื่องจากรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีเพิ่มขึ้นน้อยกว่ารายจ่าย และมีแนวโน้มว่า เมื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุสัดส่วนการออมจะลดลงตามวัฏจักรชีวิตที่ประชาชนมีแนวโน้มที่จะออมน้อยลงในยามเข้าสู่วัยสูงอายุและวัยชรา และมีการนำเงินออมออกมาใช้

ในขณะที่ภาครัฐเองก็มีแนวโน้มที่จะมีภาระค่าใช้จ่ายด้านสาธารณสุขเพิ่มขึ้นเมื่อประเทศเข้าสู่สังคมสูงอายุ ซึ่งจะทำให้การออมภาครัฐมีแนวโน้มลดลง ดังนั้นภาครัฐจึงควรเร่ง

หามาตรการที่จะส่งเสริมให้มีการออมให้เกิดขึ้นก่อนที่จะเกิดปัญหาในอนาคต

ประสิทธิภาพการใช้พลังงานและการพัฒนาพลังงานทางเลือก : ปัจจัยของการลดการพึ่งพาที่ต้องคำนึงถึง

ความต้องการใช้พลังงานภายในประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้มีการนำเข้าเพื่อรองรับความต้องการและการขยายตัวโดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรมและภาคการขนส่ง และเป็นความเสี่ยงต่อการที่การสร้างรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศจะไม่เพียงพอต่อรายจ่ายในรูปของเงินตราต่างประเทศ (การขาดดุลบัญชีเดินสะพัด)

นอกจากนี้การพลังงานเชื้อเพลิงเป็นจำนวนมากยังส่งผลในทางลบต่อสภาวะแวดล้อม จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาพลังงานทางเลือกเพื่อลดการพึ่งพาพลังงานนำเข้า ซึ่งในขณะเดียวกันการพัฒนาพลังงานทางเลือกนั้นก็ต้องคำนึงถึงทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืน ความปลอดภัย และความมั่นคงในการใช้พลังงานประกอบกันอย่างเป็นระบบ

ความเชื่อมโยงระหว่าง 3 ทุน : มีความสุขอย่างยั่งยืน

ในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อสนองความต้องการของประชาชนในประเทศ และเพื่อสร้างรายได้เงินตราต่างประเทศจากการส่งออกไปยังตลาดโลกนั้น ต้องใช้ทุนทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นองค์ประกอบ

อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของผลผลิตและรายได้ที่สร้างขึ้นนั้นไม่สามารถใช้เป็นเครื่องวัดความสุขหรือสวัสดิการสังคมที่ดีได้ แต่ตัวชี้วัดความสุขที่สำคัญคือ **สวัสดิการสังคม (welfare) หรือความอยู่ดีมีสุขของประชาชน**นั่นเอง ซึ่งสวัสดิการสังคมจะเกิดขึ้นควบคู่ไปกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพและยั่งยืนได้ หากการพัฒนาเศรษฐกิจสามารถสร้างรายได้ส่วนเกินได้เพียงพอเพื่อไปเสริมสร้างสวัสดิการสังคมให้เกิดขึ้น ซึ่งมีฉะนั้นแล้วสวัสดิการสังคมอาจจะไม่เพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจ

ในขณะเดียวกัน การสร้างรากฐานทุนทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะ ที่ดิน ป่าไม้ แร่ธาตุ และน้ำ ให้เป็นวัตถุดิบและปัจจัยการผลิตของภาคเศรษฐกิจได้อย่างมีคุณภาพนั้นเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน เนื่องจากทรัพยากรที่เสื่อมโทรมลงหมายถึงต้นทุนทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้น ดังนั้นการดูแลทรัพยากรธรรมชาติให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืนจึงเป็นปัจจัยหรือต้นทุนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไปพร้อมกัน

หลักการธรรมาภิบาล ผลาน 3 ทุน

การสร้างความเร็วเติบโตทางเศรษฐกิจไปพร้อมกับการเพิ่มหรือพัฒนาสวัสดิการสังคม และการดูแลทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ คือการพัฒนาทุนต่างๆ ในรูปแบบที่เหมาะสมตามหลักการที่สำคัญ ดังนี้

- **ทุนมนุษย์ต้องมีศักยภาพและธรรมาภิบาล (labor productivity and good governance)** มีการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี โครงสร้างพื้นฐาน กฎระเบียบ และการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการรักษาสิ่งแวดล้อมตามหลัก **“ผู้สร้างมลภาวะคือผู้ที่ต้องรับผิดชอบจ่ายภาษีสิ่งแวดล้อม polluter pay principle (PPP)”**

ทั้งหมดนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะสนับสนุนการ

สะสมทุนเศรษฐกิจให้เกิดในระดับที่เหมาะสมในแต่ละสาขาการผลิต รวมทั้งเป็นกรอบให้มีการใช้ทุนทุกประเภทอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และมีผลตอบแทนของการลงทุนที่คุ้มค่าเพื่อช่วยสร้างทุนในอนาคตได้

- **การใช้ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยทุนมนุษย์ที่มีศักยภาพและธรรมาภิบาล (labor productivity and good governance)** การส่งเสริมให้เกิดการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี โครงสร้างพื้นฐาน กฎระเบียบ และการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพด้วยเช่นกัน

มิฉะนั้นแล้วการใช้ทุนทางสังคมและทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเพื่อการผลิตสินค้าและบริการอย่างสิ้นเปลืองและเสื่อมโทรมก็จะลดผลิตภาพแรงงานและทุนอื่นในอนาคต หรือกลายเป็นต้นทุนในอนาคตได้ และจะส่งผลให้ค่าจ้างแรงงานที่แท้จริง (real effective wage) สูงขึ้น

โดยที่ผลิตภาพไม่เพิ่มขึ้น อาทิ แรงงานที่มีปัญหาสุขภาพจะทำให้ค่าใช้จ่ายประกันสังคมต้องเพิ่มสูงขึ้น และส่งผลให้ผลตอบแทนของการลงทุนในอนาคตต่ำลง หรือการขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีความเสี่ยงกับอัตราเงินเฟ้อที่อาจสูงขึ้นอันเนื่องมาต้นทุนการผลิตต่อหน่วยที่เพิ่มขึ้นจะลิดรอนกำลังซื้อและสวัสดิการของประชาชน

การเสริมสร้างทุนทางกายภาพ : ปรับโครงสร้างร่วมมือด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศ สร้างธรรมาภิบาล

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง มีคุณภาพ มีเสถียรภาพ จะต้องเป็นการเติบโตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและยั่งยืนได้ในระยะยาว มีการกระจายการพัฒนาอย่างทั่วถึงและอำนวยประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ของประเทศ รวมถึงมีแบบแผนการผลิตและบริโภคที่เหมาะสมอยู่บนพื้นฐานของการอนุรักษ์ฟื้นฟูและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างทุนทางกายภาพที่สำคัญ ดังนี้

- **การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและแข่งขันได้** โดยปรับโครงสร้างภาคเกษตรที่มุ่งพัฒนาเทคโนโลยีเกษตร การลงทุนในการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูง การปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมที่ส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างความร่วมมือในลักษณะคลัสเตอร์ การปรับโครงสร้างการท่องเที่ยว การบริการ และการค้า รวมทั้งการพัฒนาเครือข่ายระบบโลจิสติกส์ให้มีประสิทธิภาพเพื่อลดต้นทุนการผลิต ตลอดจนการเร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนารัฐวิสาหกิจ และการพัฒนาขีดความสามารถในการดำเนินยุทธศาสตร์

- **ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศ** โดยดำเนินนโยบายต่างประเทศเชิงรุก ส่งเสริมความสัมพันธ์กับ

นานาชาติ และส่งเสริมความร่วมมือภายใต้กรอบพหุภาคี และการสร้างบทบาทไทยในเวทีโลก

- **การพัฒนากฎหมายและส่งเสริมการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี** โดยปรับปรุงกฎหมาย ปรับปรุงกระบวนการยุติธรรม พัฒนาระบบราชการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริต และเสริมสร้างธรรมาภิบาลในภาคเอกชนและสังคม

การเสริมสร้างทุนทางการเงิน : รักษาเสถียรภาพดุลบัญชีเดินสะพัด ดูแลการเคลื่อนย้ายเงินทุน ส่งเสริมการออม

ส่วนการเสริมสร้างทุนทางการเงินนั้น ควรมีทิศทางการพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้

- **การรักษาเสถียรภาพภายนอกด้านดุลบัญชีเดินสะพัด และเงินสำรองระหว่างประเทศ** โดยดูแลการบริหารจัดการลงทุน และการนำเข้าให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม มีการบริหารจัดการเงินสำรองระหว่างประเทศให้เกิดผลตอบแทนที่ดีในระดับความเสี่ยงที่ยอมรับได้ รวมทั้งเสริมสร้างความร่วมมือทางการเงินในภูมิภาค

- **การติดตามและกำกับดูแลการเคลื่อนย้ายเงินทุน** โดยเฉพาะเงินทุนระยะสั้น ให้เป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศ

- **เปิดโอกาสให้สถาบันการเงินไทยทำธุรกรรมการเงินใหม่ๆ** เพื่อให้มีเครื่องมือทางการเงินที่หลากหลาย โดยมีการกำกับดูแลให้มีการบริหารความเสี่ยงอย่างเหมาะสม

- **ส่งเสริมการออมในประเทศ** เพื่อลดการพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศ โดยมีมาตรการขยายการออมเพื่อการเกษียณอายุ มีระบบการค้ำประกันเงินฝากแบบจำกัดจำนวน และมีกลไกกำกับดูแลสถาบันการเงินที่ให้บริการประชาชนครบทั้งระบบ

- **ระดมทุนและจัดสรรทุนให้ภาคการผลิต** โดยใช้สถาบันการเงินเฉพาะกิจเป็นกลไกสนับสนุน SMEs สร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรการเงินระดับฐานราก เพื่อการพัฒนาชุมชนในระยะยาว ตลอดจนเร่งพัฒนาตลาดทุนในประเทศและตลาดตราสารหนี้เอเชีย ให้เป็นช่องทางระดมเงินทุนของภาคเอกชนและภาครัฐ

๖๖

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

ให้อุทิศเติบโตอย่างต่อเนื่อง

มีคุณภาพ มีเสถียรภาพ

จะต้องเป็นการเติบโตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

และยั่งยืนได้ในระยะยาว

มีการกระจายการพัฒนาย่างทั่วถึง

๖๗

การเสริมสร้างทุน Intangibles : เร่งพัฒนาเทคโนโลยี คุ่มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาไทย

สำหรับการเสริมสร้างทุน Intangibles หรือ สินทรัพย์ที่ไม่สามารถจับต้องได้ ควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรหรือเร่งผลิตบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นฐานรองรับการพัฒนาและวิจัย รวมทั้งการพัฒนาครู-อาจารย์ที่มีคุณภาพ ส่งเสริมภาคเอกชนให้มีการลงทุนในการวิจัยและพัฒนา (R&D) เพิ่มขึ้น โดยจัดกลไกหรือแหล่งเงินทุนสนับสนุนอย่างเพียงพอในทุกขั้นตอนของการพัฒนานวัตกรรม

รวมไปถึงต้องวางแนวทางในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้เหมาะสมกับการพัฒนาประเทศ และส่งเสริมการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ โดยการจัดสรรทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการดัดแปลงปรับปรุงและพัฒนาต่อยอดเทคโนโลยีที่มีอยู่ในสาขาการผลิตที่สำคัญ

การพัฒนาแรงงาน/ทรัพยากรมนุษย์ : สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ทางด้านการพัฒนาแรงงาน/ทรัพยากรมนุษย์ ควรมุ่งพัฒนาการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาฝีมือแรงงานทั้งแรงงานภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร ให้รองรับต่อการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ และให้แรงงานไทยไปแข่งขันในตลาดแรงงานต่างประเทศได้ รวมทั้งอนุรักษ์ สืบทอดประเพณี วัฒนธรรมที่ดีงาม และพัฒนาภูมิปัญญาให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

สรุป

การสะสมและพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจ เพื่อการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 นั้น สิ่งสำคัญที่สุด คือ จะต้องสร้างความเข้าใจอย่างถ่องแท้ร่วมกันของทุกภาคีการพัฒนาถึงแนวทางการพัฒนาทุนเศรษฐกิจทั้ง 4 ลักษณะ และเข้าใจถึงผลของการพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นต่อตัวทุนทางเศรษฐกิจเอง ต่อทุนทางสังคม และต่อทุนทางทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมให้ได้อย่างถ่องแท้

นอกจากนี้ การเร่งสร้างภูมิคุ้มกันและกลไกภายในประเทศ จะช่วยสนับสนุนให้เกิดการกระจายผลประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับประชาชนทุกกลุ่มในชาติ โดยผลประโยชน์ดังกล่าวต้องเกิดขึ้นอย่างทั่วถึง มีการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม และมีความจำเป็นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีการบริหารจัดการทุนทางเศรษฐกิจอย่างโปร่งใสภายใต้หลักธรรมาภิบาล

เพราะท่ามกลางกระแสการพัฒนาที่มุ่งเน้นการแข่งขันกันอย่างรุนแรงเพื่อสร้างรายได้นั้น *หากไม่มีหลักว่าด้วยธรรมาภิบาลกำกับเอาไว้แล้ว ต่อให้สามารถสร้างความมั่งคั่งให้เกิดขึ้นได้ ก็อาจจะไม่ใช่ความมั่งคั่งที่มั่นคง และจะไม่สามารถนำประเทศไปสู่สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืนได้ตามที่ตั้งใจไว้ก็เป็นได้*

♦♦♦♦♦

ทุนทางเศรษฐกิจ เกิดการสะสมทุนอย่างต่อเนื่อง แต่ยังขาดภูมิคุ้มกันที่ดี

การพัฒนาประเทศไทยที่ผ่านมา ได้มีการใช้**ทุนทางเศรษฐกิจ**หรือทรัพยากรในด้านต่างๆของประเทศไปอย่างมาก ซึ่งส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศเติบโต ประชาชนมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวเพิ่ม และเกิดการสะสมทุนทางเศรษฐกิจใหม่ๆ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

การสะสมทุนทางเศรษฐกิจ เป็นการสะสมทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ทั้งที่เป็น**ทุนทางกายภาพที่จับต้องได้** เช่น เครื่องจักร เครื่องมือที่ใช้เพื่อการผลิตสินค้าและบริการ โครงสร้างพื้นฐานต่างๆ และ**ทุนที่เป็นทรัพย์สินที่จับต้องไม่ได้** เช่น ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร ที่แสดงถึงความเป็นเจ้าของทุนทางปัญญา ความคิด ทุนทางการเงิน และทุนทรัพยากรมนุษย์ ฯลฯ

อย่างไรก็ตามการใช้ทุนและการสะสมทุนทางเศรษฐกิจใหม่ๆ ที่ผ่าน มาพบว่า ยังมีลักษณะการใช้ทุนที่ให้ผลตอบแทนของการลงทุนไม่มากเท่าที่ ควร ขาดความเข้มแข็งและภูมิคุ้มกันที่ดี ซึ่งส่งผลให้มีการสะสมทุนทาง เศรษฐกิจทางด้านปริมาณมากกว่าคุณภาพ พึ่งพาทุนของต่างชาติสูง และมีความเสี่ยงของการขาดแคลนเงินออมเพื่อการลงทุนเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งอาจ ก่อให้เกิดความไม่มั่นคงภาพและความยั่งยืนทางเศรษฐกิจของประเทศได้ ในที่สุด ทั้งนี้ ทุนทางเศรษฐกิจมีความหมายและองค์ประกอบตลอดจน สถานการณ์การใช้ทุนที่สำคัญๆ ดังนี้

ทุนทางเศรษฐกิจ : ความหมายและองค์ประกอบ

ทุนทางเศรษฐกิจ (Economic Capital) คือสินทรัพย์ อย่างหนึ่งที่ถูกรวบรวมขึ้น โดยอาจเป็นสินทรัพย์ที่สามารถมองเห็นได้ หรือ เป็นสินทรัพย์ที่ไม่สามารถจับต้องได้ แต่ได้ถูกกำหนดให้มีมูลค่าหรือนำไปใช้ ให้เกิดประโยชน์(กิจกรรม) ทางด้านเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ ซึ่งทุนทางเศรษฐกิจสามารถจัดแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่มหลัก ดังนี้

- **ทุนทางกายภาพ (Physical capital)** เป็นสินทรัพย์ที่มีตัวตน และสามารถใช้ในการสร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ ประกอบด้วย **สินทรัพย์ถาวร** เป็นสินทรัพย์ที่สามารถสร้างขึ้นได้ เช่น เครื่องมือเครื่องจักร สิ่งปลูกสร้างและซอฟต์แวร์ ฯลฯ เพื่อตอบสนองความต้องการ ของประชาชนในชาติหรือเพื่อการส่งออก

สินทรัพย์ด้านโครงสร้างพื้นฐาน มี 4 สาขาหลัก ได้แก่ ขนส่ง สื่อสาร พลังงาน และสาธารณูปการ นอกจากนี้ยังรวมถึงบริการทางการศึกษา บริการทางการแพทย์และสาธารณสุข ระบบกฎหมายและกฎระเบียบต่างๆ เพื่อสนับสนุนการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้เป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ **สินทรัพย์ประเภทที่ดิน น้ำ และระบบนิเวศน์** ที่ได้นำ มาใช้ประโยชน์เพื่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ

- **ทุนหรือสินทรัพย์ทางการเงิน (Financial capital/assets)** เป็นเครื่องมือที่แสดง สิทธิเรียกร้องและภาวะผูกพันระหว่างภาค เศรษฐกิจหรือบุคคล ซึ่งทำหน้าที่เชื่อมโยงการออม และการลงทุน โดยประชาชน ภาคธุรกิจ และ รัฐบาลที่มี**เงินออม**สามารถเลือกที่จะออมได้ในรูปแบบต่างๆ

ในขณะที่ประชาชน ภาคธุรกิจ หรือรัฐบาล ที่**ขาดเงินออม**แต่มีความจำเป็นต้องใช้เงินเพื่อการ ใช้จ่ายและการลงทุน ก็สามารถระดมเงินออมจาก ระบบการเงิน โดยผ่านเครื่องมือทางการเงินต่างๆ เช่น การขอสินเชื่อจากสถาบันการเงินที่รับฝากเงิน หรือการออกพันธบัตรเพื่อจำหน่ายให้กับประชาชน หรือภาคธุรกิจเอกชน เป็นต้น

ทั้งนี้สินทรัพย์ทางการเงินจะประกอบไปด้วย ทองที่ใช้เป็นทุนสำรอง และสิทธิพิเศษถอนเงิน (Special Drawing Rights : SDRs) ซึ่งดำรงไว้โดย ธนาคารแห่งประเทศไทย เงินสด เงินฝากและสินเชื่อ เงินสะสมประกันชีวิต กองทุนที่เป็นการออมแบบ ผูกพันระยะยาว หลักทรัพย์ ได้แก่ หุ้นทุน ตราสารหนี้ หน่วยลงทุน และตราสารอนุพันธ์ รวมทั้งสินเชื่อ ทางการค้าและอื่น ๆ ซึ่งเป็นทรัพย์สินภาคธุรกิจ ส่วนบุคคลหรือครัวเรือน

- **สินทรัพย์ที่ไม่สามารถจับต้องได้ทาง กายภาพ แต่สามารถอ้างสิทธิประโยชน์ได้ใน อนาคต (Intangible Capital)** โดยส่วนใหญ่มา จากการค้นพบหรือนวัตกรรม รูปแบบปฏิบัติของ องค์กร และทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งสินทรัพย์ในกลุ่มนี้มี แนวโน้มที่จะมีความสำคัญเพิ่มขึ้นตามลำดับ โดย จะมีบทบาทในการทดแทนปัจจัยการผลิตในรูปที่ดิน พลังงาน หรือวัตถุดิบมากขึ้น

สินทรัพย์ในกลุ่มนี้ประกอบด้วย กลุ่มที่มี การจดทะเบียนหรือสามารถวัดมูลค่าเป็นตัวเงิน เช่น สิทธิบัตร ลิขสิทธิ์ เครื่องหมายการค้า ยี่ห้อ สิทธิทางการค้า กลุ่มความรู้/ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ทักษะและศักยภาพของมนุษย์ และการบริหารจัดการที่ดี

● **แรงงาน/ทรัพยากรมนุษย์** นับเป็นต้นทุนทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญ ในระบบเศรษฐกิจ คนจะมีบทบาทเป็นทั้งเจ้าของวัตถุดิบ เป็นแรงงาน เป็นผู้ผลิต และเป็นผู้บริโภค ดังนั้นคนจึงเป็นทั้งผู้สร้างการพัฒนา และเป็นผู้รับผลจากการพัฒนา โดยที่แรงงานหรือทรัพยากรมนุษย์มีบทบาทสำคัญในการสร้างทุนทางเศรษฐกิจ และจะได้รับผลจากการสร้างทุนทางเศรษฐกิจ

สถานการณ์ทุนทางเศรษฐกิจของประเทศ : ภาพรวม

สถานการณ์ทุนทางเศรษฐกิจของประเทศพบว่า ประเทศได้มีการพัฒนาและสะสมทุนทางเศรษฐกิจในเชิงปริมาณที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ทุนที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวยังขาดความเข้มแข็งและภูมิคุ้มกันที่พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์

ความไม่สมดุลและความเสี่ยงของประเทศ ซึ่งต้องพึ่งพาปัจจัยทุนจากต่างประเทศ ที่พร้อมจะไหลออกไปจากประเทศได้ตลอดเวลา ถ้าหากทุนต่างๆ ที่มีอยู่ เช่น แรงงาน วัตถุดิบที่นำมาใช้ในการผลิตมีต้นทุนที่สูงขึ้น จนไม่อาจสามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก การลงทุนของต่างประเทศก็จะย้ายฐานการผลิตการลงทุนออกไป

นอกจากนี้ผลตอบแทนปัจจัยการผลิตเนื่องจากการลงทุน (Rental) ได้ถูกส่งกลับไปยังต่างประเทศเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทำให้มีผลกระทบต่อดุลบัญชีเงินทุนและดุลบัญชีเดินสะพัด และส่วนต่างของการออมการลงทุน (Saving Investment Gap) ของประเทศมากขึ้น ย่อมเกิดความไม่ยั่งยืนต่อเสถียรภาพและความยั่งยืนของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในที่สุด

การใช้ทุนทางกายภาพ : ต้องเน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ และพึ่งพาทุนในประเทศมากขึ้น

สำหรับสถานภาพของทุนทางเศรษฐกิจในแต่ละประเภทปรากฏว่าทุนทางกายภาพที่เป็นสินทรัพย์ถาวร (Fixed assets) โดยรวมการขายเครื่องจักรโครงสร้างพื้นฐาน ที่เอื้อต่อการลงทุนสำหรับนักลงทุนทั้งภายในและภายนอกประเทศมีไม่เพียงพอ ทำให้เกิดการสะสมทุนที่ไม่ต่อเนื่องและเพียงพอต่อการลงทุนใหม่ๆ ได้มากเท่าที่ควร ซึ่งมีสาเหตุหลัก 2 ประการ คือ

● ทุนกายภาพที่เป็นทรัพย์สินถาวรประเภทเครื่องจักรเครื่องไม้เครื่องมือที่ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการต่างๆ มีอายุการใช้งานที่มากแล้ว หรือเป็นเครื่องจักรอุปกรณ์เก็บเก่า หมดอายุการใช้งาน (Obsolete) ทำให้ประสิทธิภาพการผลิตต่อหน่วยต่ำ หรือส่วนเพิ่มของการผลิตที่ลดลง (Marginal

Diminishing return to scale) การเพิ่มผลผลิตส่วนใหญ่มักทำได้เพียงการเพิ่มในด้านเชิงปริมาณ และเครื่องจักรใหม่ที่ทดแทนเครื่องจักรเก่า มักมีเทคโนโลยีการผลิตที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

● ทรัพย์สินถาวรที่เป็นเครื่องจักรเพื่อการผลิตสินค้าและบริการเหล่านี้ส่วนหนึ่งเป็นการลงทุนและสะสมทุนโดยนักลงทุนต่างชาติที่มีการย้ายเทคโนโลยีการผลิตที่ล้าสมัยและมีการปล่อยมลพิษที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้านลบ ที่ไม่สามารถควบคุมได้จากกระบวนการผลิต (Negative Externalities) มาตรการทางด้านภาษีไม่สามารถจัดเก็บภาษีสิ่งแวดล้อมจากโรงงานที่เป็นผู้ก่อมลภาวะได้

ทำให้รัฐบาลต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมากในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นข้อจำกัดการขยายการลงทุนในประเทศ อย่างไรก็ตามสำหรับประเทศที่ได้รับเลือกเป็นฐานการผลิต ก็อาจได้รับผลประโยชน์จากการถ่ายทอดเทคโนโลยี ทั้งนี้ การที่ประเทศจำเป็นต้องมีการพึ่งการลงทุนและการสะสมทุนจากต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง เนื่องจาก

■ **ขาดแคลนเงินออมภายในประเทศเพื่อใช้ในการลงทุน** สาเหตุหลักเกิดจากในอดีตที่ผ่านมา ก่อนเกิดวิกฤติเศรษฐกิจในปี 2540-2541 มีการเปิดประเทศมากขึ้น เกิดการค้าขายและลงทุน และมีการนำสินค้าทุนประเภทเครื่องจักรจากต่างประเทศจำนวนมาก ในขณะที่สินค้าส่งออกของประเทศมีมูลค่าการส่งออกที่น้อยกว่าการนำเข้า ทำให้ประเทศขาดดุลการค้าเป็นระยะเวลาดูติดต่อกันหลายปี

นอกจากนี้เงินออมส่วนใหญ่ของประเทศถูกนำไปใช้จ่ายซื้อของเพื่อการอุปโภคบริโภคจำนวนมาก เช่น น้ำมันเชื้อเพลิง และการเดินทางไปต่างประเทศของคนไทย เพื่อการศึกษา และเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นปัญหาสะสมของประเทศที่ทำให้ขาดเงินออมภายในประเทศเพื่อใช้ในการลงทุนด้วยตนเอง เป็นที่มาของการพึ่งพิงเงิน

ทุนทั้งทางตรงและทางอ้อมจากต่างประเทศ

■ **การขาดแคลนองค์ความรู้ในด้านนวัตกรรมการผลิต**
จำเป็นต้องนำเข้าหรือซื้อลิขสิทธิ์ สิทธิบัตรจำนวนมากมาจากต่างประเทศ หรือแม้กระทั่งการซื้อยี่ห้อ แบรินด์ หรือธุรกิจแฟรนไชส์จากต่างประเทศเข้ามาดำเนินธุรกิจในประเทศ

ผลประโยชน์ต่างๆที่เกิดจากการลงทุนส่วนใหญ่จึงตกอยู่กับนักลงทุนต่างชาติ ทั้งในส่วนของทรัพย์สินถาวรที่จับต้องได้กับทรัพย์สินที่จับต้องไม่ได้ (ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร) ในขณะที่ประชาชน ชุมชน และประเทศ จะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนในด้านของค่าจ้างแรงงานและการค้าขายวัตถุดิบเพื่อการผลิตที่สามารถผลิตได้ภายในประเทศ ซึ่งเปรียบเทียบกับค่าตอบแทนการลงทุนในส่วนแรกแล้ว นับว่ามีสัดส่วนที่น้อยกว่ามาก

ทุนโครงสร้างพื้นฐาน : เพิ่มประสิทธิภาพ และทางเลือกมากขึ้น

ส่วนทุนกายภาพอีกประเภทหนึ่งคือทุนทางด้าน**โครงสร้างพื้นฐาน** พบว่า ระบบโครงสร้างพื้นฐานของประเทศสามารถตอบสนองความต้องการภาคเศรษฐกิจได้ดีพอสมควร โดยเฉพาะในแหล่งที่เป็นพื้นที่เศรษฐกิจ/ฐานการผลิตสำคัญ

อย่างไรก็ตามระบบการขนส่งสินค้ายังไม่เป็นการประหยัด เนื่องจากส่วนใหญ่จะเป็นการขนส่งทางเดียวได้แก่ทางถนน ซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนาการขนส่งในรูปแบบอื่นเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการขนส่งทางน้ำ และการเชื่อมโยงการขนส่งในรูปแบบที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น (Multi Modal) เพื่อให้เกิดการลดต้นทุนและเป็นการประหยัดพลังงาน

การลงทุนด้านพลังงาน โดยเฉพาะการพัฒนาพลังงานทางเลือก ประชาชนและเอกชนเริ่มให้ความสนใจต่อวิกฤตการณ์ด้านพลังงาน โดยเฉพาะราคาน้ำมันที่มีภาวะผันผวน ทำให้มีการพัฒนาพลังงานทางเลือก เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ และ ไบโอดีเซล เป็นต้น

ทุนหรือทรัพย์สินทางการเงิน : การออมลด ตลาดการเงินยังขาดความสมดุล

ผลการประเมินในระดับภาพรวมพบว่า ประเทศไทยมีสินทรัพย์ต่างประเทศอยู่ในรูปของเงินสด เงินฝากและทุนสำรองระหว่างประเทศอยู่กว่า 4 หมื่นล้าน US\$ ซึ่งทำให้ประเทศมีความมั่นคง แข็งแรงด้านการเงิน เป็นหลักประกันให้ประเทศสามารถดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI) และกู้ยืมจากต่างประเทศเพื่อการพัฒนาต่างๆ

แม้ว่าการออมโดยรวมของประเทศได้ลดลงจากระดับสูงสุดที่

ร้อยละ 35 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ มาอยู่ที่ประมาณร้อยละ 30 ซึ่งเป็นระดับที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการลงทุน มีผลต่ออัตราดอกเบี้ยที่มีแนวโน้มสูงขึ้น ทั้งนี้ธนาคารแห่งประเทศไทยได้พยายามรักษาระดับของอัตราดอกเบี้ยไม่ให้สูงเกินไป ที่เป็นผลดีต่อดอกเบี้ยต้นทุนไม่สูงขึ้นไปมากนัก

อย่างไรก็ตาม การระดมทุนในตลาดการเงินของไทยยังขาดความสมดุล มีการพึ่งพิงระบบธนาคารพาณิชย์มากกว่าการระดมทุนจากตลาดทุน และการใช้ตราสารหนี้ระดมทุนของภาคเอกชนยังมีสัดส่วนที่น้อย ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาการกู้เงินระยะสั้นมาลงทุนในโครงการที่ต้องใช้ระยะเวลานานเกินกว่าที่โครงการเสร็จ และสามารถนํารายได้มาหมุนเวียนชดใช้หนี้จากการกู้ยืมได้

นอกจากนี้การจัดสรรเงินทุนให้แก่ภาคเศรษฐกิจยังมีความเหลื่อมล้ำกันมาก โดยภาคก่อสร้างและอสังหาริมทรัพย์ สามารถระดมทุนจากตลาดทุนได้ในสัดส่วนสูง ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมซึ่งมีสัดส่วน GDP สูงสุด ยังใช้สินเชื่อจากสถาบันการเงินเป็นหลัก ส่วนภาคเกษตรได้รับจัดสรรเงินทุนในสัดส่วนน้อยมาก เนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทุนในระบบการเงินเพื่อการพัฒนาอาชีพและเพิ่มมูลค่าผลผลิตได้ (Value Added and Value Creation)

ทุนหรือสินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้ : ต้องสนับสนุนให้มีเป็นของไทยมากขึ้น

สถานภาพของทุนที่เป็นสินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่**ความรู้ความสามารถ เทคโนโลยี การประดิษฐ์คิดค้นต่างๆ** ซึ่งประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่ยังคงอยู่ในระดับต่ำไม่สามารถพึ่งพิงตัวเองได้ ต้องอาศัยเทคโนโลยีที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นค่าลิขสิทธิ์ สิทธิบัตรเป็นเงินจำนวนมาก ทำให้ประเทศต้องขาดดุลการชำระเงินระหว่างประเทศด้านเทคโนโลยี และ

มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นทุกปี จาก 71,728 ล้านบาทในปี 2538 เพิ่มขึ้นเป็น 146,813 และ 114,312 ล้านบาทในปี 2546 และ 2547 ตามลำดับ

ทั้งนี้ การลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาในช่วงปี 2542-2544 โดยเฉลี่ยประมาณปีละ 12,596 ล้านบาท คิดเป็นอัตราส่วนค่าใช้จ่ายการวิจัยและพัฒนาต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (Gross Expenditure on Research and Development / Gross Domestic Product) เฉลี่ยประมาณร้อยละ 0.25 ต่อปี

เมื่อเปรียบเทียบกับ สิงคโปร์ ไต้หวัน และ เกาหลี พบว่ามีการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาเท่ากับร้อยละ 2.12, 2.16 และ 2.92 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ตามลำดับ หรือแม้แต่มาเลเซียประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียน ยังมีค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนาถึงร้อยละ 0.49 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ

นอกจากนี้การเพิ่มคุณค่าของสินค้าโดยใช้เอกลักษณ์ไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นยังมีน้อยเช่นกัน เนื่องจากขาดการกำหนดนโยบายระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้อง ไม่ชัดเจน ซึ่งส่งผลให้การนำเอกลักษณ์ไทย หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นไปเพิ่มมูลค่าสินค้ามีเฉพาะผู้ผลิตในวงจำกัด

ที่สำคัญประเทศไทยยังขาดการออกแบบและการมียี่ห้อหรือแบรนด์ที่เป็นของไทย เนื่องจากการผลิตสินค้าของไทยส่วนใหญ่ยังเป็นลักษณะรับจ้างผลิต หรือผลิตสินค้าที่มีมูลค่าไม่สูงนัก ดังนั้นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าไทยให้มากขึ้น จึงจำเป็นต้องพัฒนาการออกแบบและการมียี่ห้อของไทยให้ก้าวหน้าต่อไป

ทุนด้านทรัพยากรมนุษย์ มีผลิตภาพเพิ่มขึ้น

ทุนด้านทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะทุนด้านกำลังแรงงาน ซึ่งพิจารณาจากผลิตภาพแรงงานเปรียบเทียบกับระหว่างภาคการผลิตต่างๆ พบว่าผลิตภาพแรงงานเฉลี่ยของประเทศในช่วงปี 2524-2545 เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.06 โดยผลิตภาพแรงงานของทุกสาขาเพิ่มขึ้น ยกเว้นสาขาก่อสร้างและสาขาบริการที่ผลิตภาพแรงงานลดลง

เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงของผลิตภาพแรงงานในแต่ละช่วงเวลาแล้ว พบว่าผลิตภาพแรงงานเฉลี่ยเพิ่มขึ้นสูงโดยในช่วงปี 2530-2539 เพิ่มขึ้นร้อยละ 7.5 และ ในช่วงปี 2540-2541 ซึ่งเป็นช่วงวิกฤตเศรษฐกิจผลิตภาพแรงงานเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 4.7 โดยผลิตภาพแรงงานเกือบทุกสาขาลดลง ยกเว้นสาขาเกษตรกรรม เหมืองแร่และยอหิน และ สาขาการบริหารราชการแผ่นดิน

ทุนด้านปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม : ได้รับการพัฒนาในเชิงปริมาณ

ความก้าวหน้าทางวิทยาการในสาขาต่างๆ ทำให้ทุนทรัพยากรมนุษย์ของประเทศมีแนวโน้มของการศึกษาที่เพิ่มสูงมากขึ้นในทุกระดับ รวมทั้งระบบการศึกษาที่ขยายไปตามพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศจะเป็นตัวผลักดันให้สถานภาพด้านทรัพยากรมนุษย์ของประเทศมีคุณภาพมากขึ้น สามารถประยุกต์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น (ภูมิปัญญาท้องถิ่น) เข้ามาใช้ให้เกิดประโยชน์ในภาพรวมได้มากขึ้น

อย่างไรก็ตามประเทศไทยขาดแคลนนักวิทยาศาสตร์พื้นฐานในทุกสาขาทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ทำให้ไม่สามารถใช้ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และการคิดค้นประดิษฐ์ที่เป็นความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อการเพิ่มมูลค่าเพิ่มและสร้างสรรค์นวัตกรรม ให้เป็นอุตสาหกรรมที่เป็นแบรนด์ของตัวเอง หรือการยก

ระดับสินค้าให้มีราคาเป็นที่ต้องการของตลาดบน (Premier Goods)

ด้านคุณธรรม จริยธรรม แบ่งเป็นสองระดับ ได้แก่ในระดับปัจเจกบุคคล กับระดับขององค์กร หน่วยงาน/วิสาหกิจต่างๆ ทั้งที่เป็นของรัฐบาลหรือของ เอกชน โดยในระดับปัจเจกบุคคลได้แก่การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ประกอบสัมมาชีพเพื่อการสร้างรายได้ที่ไม่เป็นการผิดกฎหมาย หรือเป็นการทำลาย ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมตามที่กำหนดในบทบัญญัติของกฎหมาย

ส่วนในระดับขององค์กร หน่วยงาน/วิสาหกิจต่างๆ เป็นเรื่องของการ สร้างธรรมาภิบาล (Goods Governance) ให้เกิดขึ้นในหน่วยงาน องค์กร/วิสาหกิจ ต่างๆ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ สุจริต ทั้งในด้านการเงิน และการสร้างมูลค่าเพิ่ม ของกิจการที่มีความยุติธรรมต่อผู้บริโภค มีความโปร่งใสในกิจกรรม (Transparency) มีความรับผิดชอบต่อสังคม (Accountability) เป็นต้น

บทสรุป

การสร้าง ความมั่งคั่งและมั่นคงให้เกิดขึ้นแก่ประเทศ จำเป็นต้องมีการ สะสมทุนในทุกระดับตั้งแต่ครัวเรือน ชุมชน และระดับประเทศ โดยใน **ระดับ ครัวเรือน** จำเป็นต้องเสริมสร้างทุนด้านทรัพยากรมนุษย์ให้เพิ่มมากขึ้นทั้งใน เชิงปริมาณและคุณภาพ ได้แก่ความรู้ สติปัญญาในการเพิ่มภูมิคุ้มกันให้เกิด ขึ้นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในกระแสของโลกาภิวัตน์

ส่วน **ระดับชุมชน** จำเป็นต้องมีการร่วมมือกันในการดำเนินธุรกรรมที่ สร้างความเจริญให้กับผู้คนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชน มีการร่วมกันดูแลและ รับผิดชอบต่อทุนทางกายภาพที่สำคัญต่อชีวิตการทำงานของผู้อยู่ในชุมชน เช่น การอนุรักษ์แหล่งน้ำที่ใช้เพื่อการอุปโภค บริโภคให้มีความพอเพียง ซึ่ง นับเป็นทุนทางกายภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนถนนหนทางเชื่อม โยงติดต่อกับเมือง เพื่อความสะดวกในการติดต่อค้าขาย

สำหรับ **ในระดับประเทศ** ต้องให้ความสำคัญต่อการปรับโครงสร้าง เศรษฐกิจให้มีความสมดุลและแข่งขันได้ การสร้างความร่วมมือด้าน เศรษฐกิจระหว่างประเทศที่เอื้อประโยชน์ทั้งสองฝ่าย รวมทั้งการเสริมสร้าง

ทุนการเงินทั้งด้านการรักษาเสถียรภาพของดุล บัญชีเดินสะพัดและเงินสำรองระหว่างประเทศ การ ส่งเสริมการออมในประเทศ การสร้างความเข้ม แข็งให้กับองค์กรการเงินระดับฐานรากเพื่อพัฒนา ชุมชนในระยะยาว

นอกจากนี้ยังต้องเร่งพัฒนาหลักสูตรหรือ เร่งผลิตบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี การ วางแนวทางในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ให้เหมาะสมกับการพัฒนาประเทศ และส่งเสริม การใช้ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ ตลอดจน จนเร่งสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนา ฝีมือแรงงานภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรให้ สามารถแข่งขันในตลาดแรงงานต่างประเทศได้ รวมทั้งพัฒนาภูมิปัญญาและประยุกต์วัฒนธรรม ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมมากยิ่งขึ้น

♦♦♦♦♦

การขับเคลื่อน เศรษฐกิจพอเพียง

ดร.จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา
ประธานอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

วาระเศรษฐกิจและสังคมได้รับเกียรติจาก ดร.จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา ประธานอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงได้กรุณาอธิบายถึง ความหมาย หลักการและแนวคิด รวมไปถึงกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงที่ผ่านมาของ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง และการสร้าง ขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับภาคีการพัฒนา ต่าง ๆ ไว้ที่น่าสนใจ ดังนี้

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของโลกในปัจจุบัน โดยเฉพาะกระแสของโลกาภิวัตน์ และการแข่งขันในระบบทุนนิยม ส่งผลให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับความท้าทายจากรอบด้าน และจะต้องยืนหยัดอยู่ในสังคมโลกให้ได้อย่างเข้มแข็ง และไม่สูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง

ดังนั้น ในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 - 2554) จึงได้มุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางหลักในการกำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไปสู่ความสมดุล ยั่งยืน และมีภูมิคุ้มกันที่ดี

ไทยยังขาดภูมิคุ้มกันในการรับมือการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

ประเทศไทยหลักเลียงไม่ได้ที่จะต้องเผชิญกับการไหลเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์ และโดยเนื้อแท้ ยังมีความไม่พร้อมที่จะรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างดีพอ เห็นได้จากปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่วิกฤตเศรษฐกิจ ปี 2540 ที่สะท้อนให้เห็นว่า ประเทศไทยยังขาดความรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง หลงระเห็จไปกับ

สิ่งฉาบฉวย หรือกล่าวได้ว่า **ยังขาดความภูมิคุ้มกันที่ดี**

การขาดความภูมิคุ้มกัน คือยังพึ่งพาตนเองไม่ได้ และขาด**ความพอดีอยู่** ซึ่งหากขยายความออกไป อธิบายได้ว่า สังคมไทยยังขาดความพอดี ในเรื่องสำคัญรวม 5 ประการ คือ

ขาดความพอดีด้านจิตใจ : คนส่วนมากมีสภาวะจิตใจที่ไม่เข้มแข็ง ยังไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ขาดจิตสำนึกที่ดี ไม่มีความเอื้ออาทร ไม่รู้จักประนีประนอม นึกถึงแต่ผลประโยชน์ส่วนตัว

ขาดความพอดีด้านสังคม : ไม่ค่อยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ชุมชนขาดความเข้มแข็ง และที่สำคัญไม่มีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากฐานรากที่มั่นคงและแข็งแรง

ขาดความพอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : ยังใช้และจัดการอย่างขาดความรอบคอบ และที่สำคัญใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศ อย่างไม่เป็นขั้นเป็นตอน

ขาดความพอดีด้านเทคโนโลยี : ยังไม่รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับความต้องการ และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านของเราเอง และสอดคล้องเป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อม

ขาดความพอดีด้านเศรษฐกิจ : ส่วนใหญ่ดำรงชีวิตอย่างฟุ่มเฟือย หรือเกินฐานะของตน

เศรษฐกิจพอเพียง : ปรัชญาอันทรงค่าจากพ่อของปวงชนชาวไทย

“เศรษฐกิจพอเพียง” (Sufficiency Economy) เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และยิ่งเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจขึ้น พระองค์ท่านได้ทรงเน้นย้ำว่าเป็นแนวทางการแก้ไขเพื่อให้ประเทศไทยรอดพ้นจากปัญหาต่างๆ สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

ทั้งนี้ สศช. จึงได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาต่าง ๆ มาร่วมกันระดมความคิดและยกร่างคำนิยามของเศรษฐกิจพอเพียง โดยประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่าง ๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2542 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป รวมถึงได้อัญเชิญมาเป็นปรัชญานำทางในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 อีกด้วย

โดยนิยามของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีสาระสำคัญ ดังนี้

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

“หากพิจารณาจากพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทาน เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2548 ที่ผ่านมายิ่งทำให้เห็นว่า พระองค์ทรงให้ความสำคัญกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมากเพียงใด ทรงเชื่อมั่นว่า การจะรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ นั้น ประเทศไทยต้องใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทาง และน่ายินดีที่ว่า หลังจากนั้นหลายหน่วยงานได้น้อมนำพระราชดำรัสข้างต้นไปยึดถือปฏิบัติ”

เศรษฐกิจพอเพียงสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้จริงหรือ

อย่างไรก็ตาม แม้หลายหน่วยงานและประชาชนที่เริ่มต้น และต้องการจะนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ แต่ส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจที่หลากหลายและไม่ชัดเจน ถึงความหมายและหลักแนวคิดที่แท้จริงของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เกิดคำถามขึ้นว่า **ปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาใช้ได้จริงมากน้อยเพียงใดตามมา**

ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นหัวใจสำคัญที่จะช่วยให้การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อย่างเกิดสัมฤทธิ์ผลกับทุก ๆ ฝ่าย โดยหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง คือการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท

ในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลต่อการพัฒนานั้น ต้องเข้าใจ “กรอบแนวคิด” ว่าเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่**ควร**จะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา

และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อ**ความมั่นคง** และ**ความยั่งยืน**ของการพัฒนา ขณะเดียวกัน ก็ต้องเข้าใจ

คุณลักษณะว่าเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3 ท่วง 2 เงื่อนไข : หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่สำคัญที่สุดทุกคนควรเข้าใจ “คำนิยาม” ว่าคุณพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 ท่วง และ 2 เงื่อนไข โดย 3 ท่วง คือ

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่นการผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

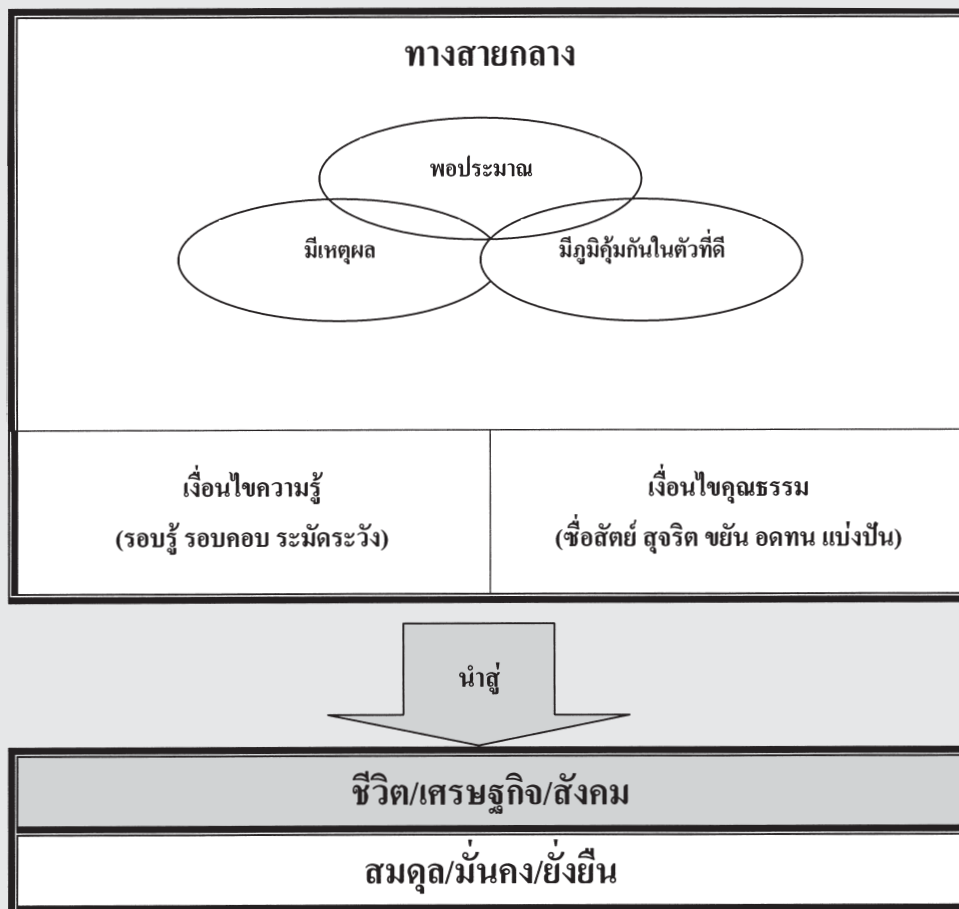
การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

ส่วน 2 เงื่อนไข คือ การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้ง**ความรู้** และ**คุณธรรม**เป็นพื้นฐาน ประกอบไปด้วย

- **เงื่อนไขความรู้** หมายถึง ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

- **เงื่อนไขคุณธรรม** ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

“เศรษฐกิจพอเพียงจริง ๆ คือหลักการดำเนินชีวิตที่**จริง**แท้ที่สุด กรอบแนวคิดของหลักปรัชญามุ่งเน้นความมั่นคงและ**ความยั่งยืน**ของการพัฒนา อันมี**คุณลักษณะที่สำคัญ**คือสามารถประยุกต์ใช้ได้**ในทุกระดับ** ตลอดจนให้ความสำคัญกับ**คำว่าความพอเพียง** ที่ประกอบด้วย **ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว** ภายใต้เงื่อนไขของการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมที่ต้องอาศัย**เงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรม**”

“หากทุกฝ่ายเข้าใจกรอบแนวคิด คุณลักษณะ ค่านิยมของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแจ่มชัดแล้ว ก็จะง่ายขึ้นในการนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ และจะนำไปสู่ผลที่คาดว่าจะได้รับ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี”

การสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

นับตั้งแต่มีพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในปี 2517 เป็นต้นมา พบว่าพระองค์ท่านได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ความพอมี พอกิน พอใช้ การรู้จักความพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

ทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาทตระหนักถึงการพัฒนาตามลำดับขั้นตอนที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ทั้งนี้ การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง มี

เป้าหมายหลักเพื่อสร้างเครือข่ายเรียนรู้ ให้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นกรอบความคิด เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ตลอดจนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนไทยในทุกภาคส่วน

“วัตถุประสงค์ของการขับเคลื่อนเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้ประชาชนทุกคนสามารถนำหลักปรัชญาฯ ไปประยุกต์ให้ได้อย่างเหมาะสม และปลูกฝังปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำรงชีวิตให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนนำไปสู่การปรับแนวทางการพัฒนาให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง”

ก้าวแรกจุดประกาย ก้าวสองดอกเส้าเข็ม

หลายฝ่ายเชื่อว่าเศรษฐกิจพอเพียงควรเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ในเรื่องนี้อย่างจริงจัง แต่หลายคนไม่ทราบว่า จริงๆ แล้ว ได้มีการผลักดันเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาตั้งแต่ปี 2542 โดยมีสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เป็นแกนหลัก และมีการตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อน

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวขับเคลื่อน

ได้มีการจัดทำแผนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง 4 ปี ในช่วงปี 2547 - 2550 โดยปีแรก เน้นการจุดประกายความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ให้คนมีความเข้าใจที่ถูกต้อง และเกิดความตื่นตัว ต่อมาในช่วงปีที่ 2 ถือว่าเป็นช่วงสำคัญคือ การตอกเสาเข็ม ที่จะเน้นการสร้าง Case study หรือทำให้ประชาชนเห็นว่าหลักเศรษฐกิจพอเพียงทำได้และประสบความสำเร็จได้จริงๆ ที่สำคัญต้องสร้างความเข้าใจว่า เศรษฐกิจพอเพียง มิได้จำกัดเฉพาะเกษตรกรหรือชาวไร่ชาวนาเพียงเท่านั้น แต่เป็นเศรษฐกิจของทุกคน ทุกอาชีพ ทั้งที่อยู่ในเมืองและอยู่ในชนบท

“ผู้ที่เป็นเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมและบริษัทในระบบเศรษฐกิจพอเพียง ถ้าจะต้องขยายกิจการก็จะขยายเพราะความเจริญเติบโตจากเนื้อของงาน โดยอาศัยการขยายตัวอย่างค่อยเป็นค่อยไป หรือหากจะรู้ยืมก็กระทำตามความเหมาะสม ไม่ใช่ทุ่มลงทุนจนเกินตัวจนไม่เหลือที่มั่นให้ยืนอยู่ได้ เมื่อภาวะของเงินผันผวน

ประชาชนจะต้องไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือยเกินตัว เกษตรกรก็ทำไร่นา ปลูกพืชแบบผสมผสานในที่แห้งแล้งตามแนว “ทฤษฎีใหม่” หากไม่มีความพอประมาณในใจตน นึกแต่จะซื้อ

รถปิคอัพคันใหม่ หรือเครื่องอำนวยความสะดวกอื่นๆ อยู่ร่ำไป ย่อมไม่ถือว่าประพฤตินอยู่ในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ”

เร่งสร้างเครือข่ายและนำไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม

ในช่วงปีที่ 3 เป็นช่วงของการสร้างเครือข่าย โดยการขับเคลื่อนจะเป็นลักษณะการระดมพลังจากทุกภาคส่วนแบ่งเป็น 2 เครือข่ายสนับสนุนตามกลุ่มเป้าหมายเบื้องต้น ได้แก่ เครือข่ายภาครัฐทั้งหมด เครือข่ายด้านประชาสังคมและชุมชน เครือข่ายธุรกิจเอกชน เครือข่ายภาคการเมือง

นอกจากนี้แล้ว ยังมีเครือข่ายสนับสนุนด้านภารกิจต่างๆ ได้แก่ ด้านวิชาการจะมีเครือข่ายวิชาการที่มีนักคิด ผู้ทรงคุณวุฒิ และนักวิชาการในมหาวิทยาลัยเป็นกำลังสำคัญ ด้านการสร้างกระบวนการเรียนรู้ จะตั้งเครือข่ายระดับโรงเรียนเข้ามาร่วมส่วนด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ จะสร้างเครือข่ายกับสื่อมวลชน ก่อนที่ในปีที่ 4 หรือปีสุดท้าย จะเน้นการขับเคลื่อนให้เกิดการนำไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม

ทั้งนี้ แกนกลางของกระบวนการขับเคลื่อนมี 3 ระดับได้แก่ คณะที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ

พอเพียง และกลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียงใน สศช. ซึ่งจะเป็น
หน่วยปฏิบัติงานในการขับเคลื่อน และจะทูลเกล้าทูลกระหม่อม
ถวายผลการดำเนินงานเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสมหามงคลสมัยเฉลิม
พระชนมพรรษา ครบ 80 พรรษา ในเดือนธันวาคม 2550

บทบาทของภาคีการพัฒนาในการสร้าง สมดุลและภูมิคุ้มกัน

ทุกๆ ภาคีการพัฒนาต้องเข้าใจก่อนว่า เศรษฐกิจพอเพียง
หมายถึงระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ แต่ไม่ได้แปลว่า
เศรษฐกิจที่พึ่งตนเอง 100% โดยไม่พึ่งเงิน ไม่พึ่งการค้า ไม่
สมาคมกับใคร ซึ่งไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียง การจะนำเศรษฐกิจ
พอเพียงซึ่งเป็นปรัชญามาใช้ ทุกฝ่ายต้องมองให้ออกและเข้าใจ
อย่างถ่องแท้

“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทาน
ปรัชญานี้กับคนทุกระดับ ไม่ใช่ให้กับชาวนาอย่างเดียว ในภาค
ประชาสังคม ตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับครอบครัว ไปจนถึงระดับ
ชุมชน ต้องรู้จักความพอดี พอเพียง ความมีเหตุมีผล ระบบ
ภูมิคุ้มกันทั้งปวงต้องโยงกับคุณธรรม และถือเป็นปรัชญาหลัก

ถ้าจะเอาปรัชญาไปปฏิบัติก็ต้องขบคิดให้เหมาะสมกับ
อาชีพของแต่ละคน อย่างในภาครัฐหรือภาคราชการ ก็ใช้ชีวิต
ทำงานให้พอดี มีบ้านแต่พอดี ดำรงฐานะให้เหมาะสม ขยันทำ และ
ทำให้มาก ท่านยังแปลลึกลงไปอีกว่า หมายถึง ถ้าขยัน ยิ่งทำ
ยิ่งพึ่งตนเอง โดยไม่พึ่งคนอื่นมากเกินไป ขณะเดียวกัน ถ้า
ไม่พึ่งเพื่อ ก่อกวนปัญหาการคอร์รัปชันได้มาก”

ขณะที่ในภาคธุรกิจเอกชนนั้น ยังผลักดันในเรื่อง
เศรษฐกิจพอเพียงกันน้อย เนื่องจากมองว่าเป็นแนวคิดที่อยู่
คนละด้านกับการทำธุรกิจที่มุ่งการสร้างผลกำไร ซึ่งจริงๆ แล้ว
สามารถปรับใช้เข้าหากันได้และจะก่อให้เกิดความยั่งยืนมากกว่า

“สังคมไทยพึ่งตลาด ปัจจัยการผลิต เทคโนโลยี สมอง
ของต่างชาติมากเกินไป พึ่งเงินทุนจากต่างประเทศ สังคมไทย
อยู่ได้เพราะยืมจมูกคนอื่นหายใจ ยืมเขี้ยวโลก ทั้งโลกเรียกสิ่ง
ที่ทำกันวันนี้ว่า trade economy คือขายทุกอย่าง ซึ่งแตกต่าง
จากเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้หมายความว่า เศรษฐกิจพอเพียง
ไม่ให้ค้าขาย แต่ให้ทำอย่างพออยู่พอกินก่อนจะขาย คือการ
สร้างพื้นฐานของตัวเองให้แน่นซึ่งจะช่วยให้ทำการค้าหรือแข่ง

“

ที่สำคัญที่สุด

ที่จะทำให้ภาคการพัฒนา

สามารถร่วมกันผลักดันให้ประเทศ

ก้าวเข้าสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

คือการเข้ามาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

โดยปราศจากอคติ

”

กับใครในโลกก็ได้ ค้าขายไม่ดีก็ไม่ต้องกลัว ธุรกิจไม่ดีก็ไม่ต้อง
ปลดคนงาน การพึ่งพาตัวเองแบบนี้มันเอื้อกันหมด”

สำหรับในภาคอุตสาหกรรม ก็สามารถนำ “เศรษฐกิจ
พอเพียง” มาประยุกต์ใช้ได้ คือ เน้นการผลิตด้านการเกษตร
อย่างต่อเนื่อง และไม่ควรทำอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เกินไป เพราะ
หากทำอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ก็จะต้องพึ่งพิงสินค้าวัตถุดิบ
และเทคโนโลยีจากต่างประเทศ เพื่อนำมาผลิตสินค้า ต้อง
คำนึงถึงสิ่งที่มีอยู่ในประเทศก่อน จึงจะทำให้ประเทศไม่ต้องพึ่ง
พึ่งต่างชาติอย่างเช่นปัจจุบัน

ดังนั้น ต้องทำให้ประเทศมีความเข้มแข็ง พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เป็นผู้จุดประกายระบบเศรษฐกิจแบบ
พอเพียง ซึ่งจะเป็นการช่วยลดปัญหาการนำเข้าวัตถุดิบ และขึ้น
ส่วนที่นำมาใช้ในการผลิตที่เป็นลักษณะพึ่งพา ซึ่งมีมาเกือบ
20 ปีแล้ว แต่ทุกคนมองข้ามประเด็นนี้ไป ตลอดจนได้รับผลจาก
ภายนอกประเทศทำให้ประชาชนหลงลืม และมึนเมาอยู่กับการ
เป็นนักบริโภคนิยม รับเอาของต่างชาติเข้ามาอย่างไม่รู้ตัว และ
รวดเร็วจนทำให้เศรษฐกิจของไทยตกต่ำ

ที่สำคัญที่สุด ที่จะทำให้ทุกภาคีการพัฒนาสามารถร่วม
กันผลักดันให้ประเทศก้าวเข้าสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน คือการ
เข้ามาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รับฟังแต่ละฝ่ายโดยปราศ
จากอคติ หากมีตัวอย่างความสำเร็จใดๆ ที่นำมาเป็นกรณี

ตัวอย่างได้ ก็ควรนำมาใช้ในการระดมสมอง หรือตั้งประเด็นสำคัญๆ ขึ้นมาเป็นแนวทางในการพัฒนา

นอกจากนี้ ความสำเร็จของทุกภาคีการพัฒนาในการขับเคลื่อนหลักเศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเกิดจากการ “ระเบิดออกมาจากภายใน” ของแต่ละภาคส่วน เพราะเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง **ความสำเร็จจะอยู่ที่ใจตนเป็นที่สำคัญ**

เศรษฐกิจพอเพียงกับการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ

การนำเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญาหลักในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 นั้น เป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้ว อย่างไรก็ตาม ต้องเข้าใจเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงให้ลึกซึ้ง ไม่ฉาบฉวย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องสร้างความเข้าใจให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนฯว่าเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ใช่สุดโต่งไปทางใดทางหนึ่ง

“เศรษฐกิจพอเพียงไม่เคยชี้ว่า การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งไม่ดี ใครพูดแบบนั้น แสดงว่าเข้าใจหลักการไปคนละทาง เศรษฐกิจพอเพียง คือการสร้างการเชื่อมต่อระหว่างแนวทางการพัฒนาต่างๆ อย่างสอดคล้องและสมดุลกัน เศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นเหมือนห่วงคล้อง ทั้งเรื่องของการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ เรื่องการแก้ไขปัญหาความยากจน หรือเรื่องอื่นๆ เข้าด้วยกัน

การจัดทำแผนต่างๆ ที่มีเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นพื้นฐาน ต้องระลึกลู่เสมอว่าในแต่ละภูมิภาค แต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน ไม่มีแผนที่เหมาะกับทุกที่แน่นอน ดังนั้นหากจะนำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ต้องใช้อยู่บนพื้นฐานของการกระจายประโยชน์ให้เหมาะสมกับทุกที่ ภายใต้ความหวังดีของส่วนรวม”

สรุป

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นพระราชดำรัสที่พระราชทานให้ประชาชนดำเนินตามวิถีแห่งการดำรงชีพที่สมบูรณ์ สานติสุข โดยมีธรรมะเป็นเครื่องกำกับ และใจตนเป็นที่สำคัญ ซึ่งที่พระองค์ทรงรับสั่งมานั้น แท้ที่จริง คือ วิถีชีวิตไทยนั่นเอง วิถีชีวิตไทยที่ยึดเส้นทางสายกลางของความพอดี เป็นการเสริมพลังให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาไปได้อย่างมั่นคงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

โดยให้ความสำคัญกับการสร้างฐานรากทางเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็งรักษาความสมดุลของทุนและทรัพยากรในมิติต่าง ๆ ตลอดจนสามารถปรับตัวพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างเท่าทัน และนำไปสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนชาวไทยในที่สุด

◆◆◆◆◆

กรอบแนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศ ในระยะแผนฯ 10

การประเมินผลการพัฒนาประเทศ และการวิเคราะห์บริบทการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคต ได้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนถึงศักยภาพและโอกาสของทุนที่มีอยู่ในประเทศ ทั้งทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถนำมาพัฒนา และเสริมสร้างให้เป็นประโยชน์กับการพัฒนาประเทศได้

กรอบแนวคิดการพัฒนาประเทศ ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10

การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จำเป็นต้องมุ่งสร้าง “**ความสมดุล และ ภูมิคุ้มกัน**” ให้เกิดขึ้นแก่คน สังคม ระบบเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ โดยมุ่งรักษาสมดุลระหว่างความพอเพียงและการแข่งขัน ภายใต้การคำนึงถึงสภาวะการเปลี่ยนแปลงของบริบทการพัฒนาทุกด้านอย่างครบถ้วน บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมทุกระดับ

โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะมุ่งพัฒนาสู่ “**สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน (Green Society)**” ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความสมดุลของการพัฒนาให้เกิดขึ้นในทุกมิติ ทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่

ความอยู่ดีมีสุขของคนไทย และการดำรงอยู่อย่างมั่นคงและยั่งยืนของสังคม รวมทั้งเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนตลอดไป

แนวคิดพื้นฐานของแผนฯ 10

ยังคงยึด “**คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา**” และน้อมนำ “**ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**” เป็นแนวปฏิบัติในการบริหารและพัฒนาประเทศ ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 โดยมีการขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติในแต่ละยุทธศาสตร์ของแผนฯ ฉบับที่ 10 อย่างชัดเจนบนพื้นฐานแนวคิดที่สำคัญ ได้แก่

- **การดำเนินการในทางสายกลาง** ที่อยู่บนพื้นฐานความพอดี เน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก มีการเตรียมพร้อมทั้งคนและระบบที่ดีเพื่อก้าวทันในยุคโลกาภิวัตน์

- **ความสมดุลและความยั่งยืน** เน้นการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม มีความหลากหลายและกระจายความเสี่ยง มีการใช้ทุนที่มีอยู่ในสังคม ทั้งทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนทางสังคม และทุนทางเศรษฐกิจให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สุขโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตที่ดีงาม

● **ความพอประมาณอย่างมีเหตุผล** เป็นการใช้ชีวิต การผลิต และการบริโภคอยู่บนความพอประมาณ มีเหตุผล ไม่มากไม่น้อยเกินไป

● **การมีภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันโลก** เป็นการเตรียมความพร้อมของคนและสังคมให้สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศ ให้รู้เขา รู้เรา เพื่อป้องกันหรือลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น มีความยืดหยุ่นในการปรับตัว รวมทั้งเลือกสิ่งที่ดีมาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

● **การเสริมสร้างคุณภาพคน** ให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความอดทน มีความเพียร มีวินัย มีสติ ตั้งอยู่บนความไม่ประมาท มีการพัฒนาปัญญาและความรู้อย่างต่อเนื่อง

หลักการของการจัดทำแผนพัฒนาฉบับที่ 10

ทั้งนี้ กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาฉบับที่ 10 ให้มีความสำคัญกับ **การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม** (Collaborative Effort) ในทุกระดับ ภายใต้หลักการที่สำคัญ คือ **การร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมผลัดกัน ตามบทบาทและความรับผิดชอบของแต่ละภาคส่วน** ที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างบูรณาการ

โดย แนวคิด ทิศทาง และยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศจะมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับ **แผนการบริหารราชการแผ่นดิน (พ.ศ.2548-2551)** ซึ่งเป็นทิศทางการปฏิบัติงานของรัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐในระยะเวลา 4 ปี แต่แผนพัฒนา

ฉบับที่ 10 จะมีกรอบระยะเวลายาวกว่าและเพิ่มเติมยุทธศาสตร์การพัฒนากระบวนการ รวมทั้งบทบาทภาคีการพัฒนาต่างๆ ให้ครอบคลุมกว้างขวางยิ่งขึ้น

ทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฉบับที่ 10

สำหรับการกำหนดทิศทางการพัฒนาในแผนพัฒนาฉบับที่ 10 นั้น จำเป็นต้องวางยุทธศาสตร์ให้คนและสังคมไทยสามารถปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรู้เท่าทันภายใต้หลัก **“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”** ที่สามารถพึ่งตนเอง มีภูมิคุ้มกัน และการสร้างสมดุลของการพัฒนาให้เกิดขึ้นในทุกมิติ โดยอาศัยทั้งทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มาใช้ให้เกิดประโยชน์และเสริมสร้างให้เข้มแข็ง

ดังนั้นการพัฒนาประเทศให้ยั่งยืนและมั่นคงจำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกัน สร้างภูมิคุ้มกัน และสร้างความสมดุลในการพัฒนาแต่ละด้านให้เกิดขึ้น เพื่อเป็นเสาหลักในการพัฒนาระยะต่อไป การสะสมทุนเศรษฐกิจเพื่อสนับสนุนการพัฒนาในระยะแผนพัฒนาฉบับที่ 10 เพื่อนำไปสู่ความมั่งคั่งของประเทศในอนาคตจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันจะต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อทุนอื่นๆ ไปพร้อมกัน

กรอบแนวคิดการพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจ

ทั้งนี้การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศซึ่งประกอบด้วยทุนทางกายภาพ (Physical capital) ทุนหรือสินทรัพย์ทางการเงิน (Financial Capital/assets) สินทรัพย์ที่ไม่สามารถจับต้องได้ทางกายภาพ แต่สามารถอ้างสิทธิประโยชน์ได้ในอนาคต (Intangible Capital) และแรงงาน/ทรัพยากรมนุษย์

ให้เจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง มีคุณภาพ และมีเสถียรภาพ จะต้องเป็นการเติบโตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและยั่งยืนได้ในระยะยาว มีการกระจายการพัฒนาอย่างทั่วถึงและเป็นประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ของประเทศที่ต้องอาศัยทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการผลิต การค้า และการบริการ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รวมทั้งมีความสอดคล้องกับศักยภาพทางการผลิตของประเทศและความต้องการของตลาด รวมถึงมีแบบแผนการผลิตและบริโภคที่เหมาะสม ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม อยู่บนพื้นฐานของการอนุรักษ์ พื้นฟูและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในขณะเดียวกันการสร้างรากฐานทุนทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะที่ดิน ป่าไม้ แร่ธาตุ และน้ำ ให้เป็นวัตถุดิบและปัจจัยการผลิตของภาคเศรษฐกิจได้อย่างมีคุณภาพนั้นเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน เนื่องจากทรัพยากรที่เสื่อมโทรมลงหมายถึงต้นทุนทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้น

ดังนั้นการดูแลทรัพยากรธรรมชาติให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืนจึงเป็นปัจจัยหรือต้นทุนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไปพร้อมกัน เพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศให้เกิดความยั่งยืนทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม รวมทั้งระดับประเทศ ภายใต้กรอบแนวคิดที่สำคัญ ดังนี้

แนวทางการเสริมสร้างทุนทางเศรษฐกิจ

สำหรับแนวทางการเสริมสร้างทุนทางเศรษฐกิจที่สำคัญคือ**ทุนทางกายภาพ** จะให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทุนทางเศรษฐกิจและการระดมทุนเพื่อสร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจในสาขาการผลิตต่างๆ อย่างเหมาะสม โดยการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและแข่งขันได้ทั้งภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว การบริการ และการค้า รวมทั้งการพัฒนาเครือข่ายระบบโลจิสติกส์ให้มีประสิทธิภาพเพื่อลดต้นทุนการผลิต

ตลอดจนการดำเนินนโยบายต่างประเทศเชิงรุก โดยส่งเสริมความสัมพันธ์กับนานาประเทศ และส่งเสริมความร่วมมือภายใต้กรอบพหุภาคีและการสร้างบทบาทไทยในเวทีโลก รวมทั้งการพัฒนากฎหมายและการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในภาคเอกชนและสังคม

ส่วน**ทุนทางการเงิน** ให้ความสำคัญกับการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ โดยดูแลการบริโภค การลงทุน และการนำเข้าให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม และมีการบริหารจัดการเงินสำรองระหว่างประเทศให้เกิดผลตอบแทนที่ดีในระดับความเสี่ยงที่ยอมรับได้

การติดตามและกำกับดูแลการเคลื่อนย้ายเงินทุน โดยเฉพาะเงินทุนระยะสั้น ให้เป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศ การเปิดโอกาสให้สถาบันการเงินไทยทำธุรกรรมการเงินใหม่ๆ เพื่อให้มีเครื่องมือทางการเงินที่หลากหลาย โดยมีการกำกับดูแลให้มีการบริหารความเสี่ยงอย่างเหมาะสม

นอกจากนี้การส่งเสริมการออมในประเทศ โดยมีมาตรการขยายการออมเพื่อการเกษียณอายุ มีระบบการค้ำประกันเงินฝากแบบจำกัดจำนวน และมีกลไกกำกับดูแลสถาบันการเงินที่ให้บริการประชาชนครบทั้งระบบ รวมทั้งระดมทุนและจัดสรรทุนให้กับภาคการผลิต โดยใช้สถาบันการเงินเฉพาะกิจเป็นกลไกสนับสนุน SMEs สร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรการเงินระดับฐานราก เพื่อการพัฒนาชุมชนในระยะยาว

ส่วน**ทุนที่เป็นสินทรัพย์ที่ไม่สามารถจับต้องได้** ให้ความสำคัญกับการเร่งผลิตบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งทุนในการวิจัยและพัฒนาเพิ่มขึ้น ตลอดจนส่งเสริมการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์

นอกจากนี้**การพัฒนาแรงงาน/ทรัพยากรมนุษย์** โดยการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาฝีมือแรงงานทั้งแรงงานภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร ให้รองรับต่อการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ และให้แรงงานไทยไปแข่งขันในตลาดแรงงานต่างประเทศได้ รวมทั้งอนุรักษ์ สืบทอด ประเพณี วัฒนธรรมที่ดีงาม และพัฒนาภูมิปัญญาให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

อย่างไรก็ดี การสร้างความสมดุลและยั่งยืนในการใช้ทุนทางเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดความมั่งคั่งของประเทศนั้น จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และระดับประเทศ โดยแต่ละภาคส่วนจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประเทศ พร้อมทั้งมุ่งรับผิดชอบกับบทบาทการมีส่วนร่วมของตนเป็นสำคัญ มิฉะนั้นแล้วการพัฒนาประเทศคงไม่ประสบความสำเร็จตามที่วางเป้าหมายไว้

กรอบแนวคิดการพัฒนาทุนทางสังคม

“ทุนทางสังคม” เกิดจาก การรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ บนฐานของความไว้วางใจใจสายใยความผูกพัน และวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทย ผ่านระบบความสัมพันธ์ในองค์ประกอบหลัก ได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรม และองค์ความรู้ ซึ่งจะเกิดเป็นพลังชุมชนและสังคม โดยมีบทบาทและเชื่อมโยงให้เกิดทุนทางสังคม

ทั้งนี้ ทูตทางสังคมมีความเชื่อมโยงกับทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สามารถเอื้อประโยชน์ต่อกัน โดยการพัฒนาคุณภาพคนทั้งความรู้คู่คุณธรรมเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจการใช้คุณค่าเอกลักษณ์วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดั้งเดิมจะช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพในการผลิต การค้า และการบริการ รวมทั้งสร้างความมั่นคงให้กับองค์กรในระยะยาว

แนวทางการเสริมสร้างทุนทางสังคม

โดยทุกภาคส่วนทั้งในระดับ “ครอบครัว” มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทุนทางสังคมให้มีความเข้มแข็ง รวมทั้งพัฒนาศักยภาพสมาชิกในครอบครัวให้มีความพร้อมทั้งทางร่างกายจิตใจ และสติปัญญา ส่วน “ชุมชน” มีบทบาทในการสร้างความมั่นคงในชีวิตให้คนในชุมชน เชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชน และเพิ่มพูนทุนทางสังคมให้มีคุณภาพและนำไปสู่พลังร่วมในการพัฒนา

สำหรับระดับ “ประเทศ” จะมีบทบาทหลักในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในทุกมิติทั้งระบบในระดับชาติและนานาชาติ ด้วยการพัฒนาคนให้มีความพร้อมเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ สร้างความเข้มแข็งให้สถาบันทางสังคม รวมทั้งอนุรักษ์ พื้นฟูวัฒนธรรมและรักษา พัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ โดยมีแนวทางในการเสริมสร้างทุนทางสังคมที่สำคัญดังนี้

การเพิ่มคุณภาพและศักยภาพคน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดั้งเดิมเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรมและทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม สร้างภูมิคุ้มกันผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งสร้างความตระหนักถึงคุณค่าแห่งตนและจิตสำนึกในการดำรงชีวิตบนพื้นฐานของศีลธรรมอันดีงาม

ด้านสติปัญญา มุ่งพัฒนาคนให้มีความรู้คู่คุณธรรม เพิ่มทักษะความรู้เพื่อสร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพ และสร้างโอกาสและกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัย นอกจากนี้

ยังส่งเสริมการพัฒนาคนให้มีพัฒนาการด้านสุขภาพที่เหมาะสมตามช่วงวัย รวมทั้งใช้ภูมิปัญญาไทย วัฒนธรรมไทย สมุนไพรไทยควบคู่กับการแพทย์แผนปัจจุบัน

การส่งเสริมบทบาทสถาบันหลักทางสังคม โดยเสริมสร้างความเข้มแข็งสถาบันทางสังคม เพิ่มและเชื่อมโยงบทบาทให้สถาบันทางสังคมในการพัฒนาทุกมิติ และน้อมนำหลักการ **รู้ รัก สามัคคี และปลูกฝังความรักชาติ** มาใช้ในการดำเนินชีวิตและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างการพัฒนาในทุกระดับ

การอนุรักษ์ พื้นฟูวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของไทย โดยการส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาของปราชญ์/ผู้รู้สู่คนรุ่นใหม่ผ่านศูนย์การเรียนรู้และการจัดการความรู้ในชุมชน เชื่อมโยงกับการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา สืบสานวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่ดั้งเดิมให้แก่เด็กและเยาวชน รวมทั้งสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมไว้ในศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ฯลฯ

การพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้และภูมิปัญญา โดยการจัดการองค์ความรู้ในชุมชนให้เป็นระบบที่ชุมชนเป็นเจ้าของ ถ่ายทอด พัฒนา ต่อยอด ภูมิปัญญา และผสมผสานภูมิปัญญากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เกิดความรู้ใหม่นำไปใช้ในการดำรงชีวิต พัฒนาศักยภาพชุมชน และสร้างสรรคมูลค่าทางเศรษฐกิจ สนับสนุนงานวิจัยพื้นบ้าน การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยมีนักวิจัยท้องถิ่นเข้าร่วม และนำผลงานวิจัยไปสู่การพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่น รวมทั้งผลักดันให้มีการจดลิขสิทธิ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาหากมีการนำไปใช้ในเชิงพาณิชย์ทั้งในและนอกประเทศ

สร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเพิ่มทุนทางสังคม ด้วยการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ การปฏิบัติตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในระดับครอบครัว ชุมชนและประเทศ เสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการพัฒนาบุคลากรให้มีวินัย รับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต

เสริมสร้างสุขภาพของประชาชนโดยให้ชุมชนมีบทบาทหลักในการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่ดีทั้งกายและจิตใจในทุกกลุ่มอายุ และสร้างมาตรการจูงใจที่เปิดโอกาสให้คน/ธุรกิจเอกชนสามารถมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม รวมทั้งพัฒนาคุณภาพ มาตรฐาน บริการและผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ต่อยอดจากภูมิปัญญาไทย และปรับปรุงกฎ ระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมธุรกิจบริการส่งเสริมสุขภาพ

กรอบแนวคิดการพัฒนาทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแผนการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ใช้การตลาดเป็นตัวชี้้นำ มาสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับศักยภาพและความเป็นไปได้ของระบบนิเวศ โดยมีการ

กระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ซึ่งจะเป็นหนทางที่สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายของแผนพัฒนา ฉบับที่ 10 ที่มุ่งสู่สังคมที่มีความสุข มีความมั่นคงและยั่งยืนตลอดไป

โดย**ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ**จะเป็นประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญในระยะแผนพัฒนา ฉบับที่ 10 ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพ หมายถึง ความหลากหลายของชนิดพันธุ์ พันธุกรรม และระบบนิเวศ ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับทุนทางสังคม เพราะเป็นที่มาของภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิถีการดำรงชีวิตของชุมชน

เป็นฐานทรัพยากรที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิตทั้งเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ รวมทั้งเป็นปัจจัยพื้นฐานการผลิตและการดำรงชีวิตที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์การแข่งขันและการค้าระหว่างประเทศ

แนวทางการเสริมสร้างทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ

ในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ 10 อาจเรียกว่า **“เศรษฐกิจบนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity)”** ซึ่งให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความสมดุลยั่งยืน โดยกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไปได้อย่างยั่งยืน มีนวัตกรรมเพื่อยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สร้างมูลค่าให้สินค้าในท้องถิ่น รวมทั้งกำหนดมาตรการที่จำเป็นเพื่อควบคุมกิจกรรมหรืออุตสาหกรรมที่สร้างมลพิษและส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ โดยมีแนวทางการเสริมสร้างทุนที่สำคัญดังนี้

การเสริมสร้างทุนด้านความหลากหลายทางชีวภาพ โดยการอนุรักษ์ ป่าไม้ ได้แก่ การคุ้มครองพันธุ์กรรมท้องถิ่น เร่งฟื้นฟูคุ้มครองแหล่งต้นกำเนิดเพื่อรักษาความอุดมสมบูรณ์และเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ สนับสนุนการจดสิทธิบัตรภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างกระบวนการมี

ส่วนร่วมในชุมชน และควบคุมกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ

รวมทั้ง**การพัฒนาและใช้ประโยชน์** ได้แก่ การวิจัยและพัฒนาเพื่อยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาระบบข้อมูลและองค์ความรู้ด้านความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งกระจายอำนาจให้ชุมชนมีส่วนร่วมและใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ

การเสริมสร้างทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรายสาขา โดยปรับกระบวนการพัฒนาให้คนเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ มุ่งพัฒนาและอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบองค์รวม ยึดระบบนิเวศเป็นสำคัญ กำหนดนโยบายการพัฒนาตามศักยภาพของพื้นที่และความสมัครใจของชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนมีสิทธิในการบริหารจัดการและดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

รวมทั้งให้มีกระบวนการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และจิตสำนึกต่อสาธารณะ แก่เยาวชนและชุมชน ตลอดจนให้มีการกำหนดตัวชี้วัดการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพของประชาชนจากมลพิษที่สำคัญ

สรุป

การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนา ฉบับที่ 10 เพื่อมุ่งสู่สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน ในขณะที่ประเทศยังต้องเผชิญกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในหลายด้านที่สำคัญ ซึ่งมีผลกระทบทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก

จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพ เตรียมความพร้อมนำศักยภาพที่มีอยู่มาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันภายในประเทศที่แข็งแกร่ง มีความรู้เท่าทัน เพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศรวมทั้งนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและสมดุลของประเทศได้ในที่สุด

♦♦♦♦♦

แนวคิดและทิศทาง การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10¹

**นมัสการพระคุณเจ้า กราบเรียน ท่านผู้ตรวจราชการ
สำนักงานกฤษฎีกา ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด
รองผู้ว่าราชการจังหวัด และท่านผู้เข้าร่วมสัมมนา
ที่มีเกียรติทุกท่าน**

ในขณะนี้ เป็นช่วงที่ทางสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติอยู่ในขั้นตอนดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ซึ่งทางสำนักงานฯ จะต้องดำเนินการขบวนการนี้ให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 30 กันยายน 2549

นั่นหมายความว่าต้องทำร่างแผนฯ ให้เสร็จภายในเดือนกรกฎาคม เพื่อให้สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินำแผนดังกล่าวไปให้ข้อคิดเห็นหรือวิเคราะห์ภายในเดือนสิงหาคม ก่อนนำเสนอคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบ และนำความกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อให้แผนฯ 10 สามารถมีผลตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2549

**ก้าวสู่การระดมความคิดระดับภาค
4 ภาค**

สำหรับวิธีการยกร่างกรอบวิสัยทัศน์ ทิศทาง และยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 นั้น ขณะนี้ก็เข้ามาในช่วงที่ 3 ของการทำแผนฯ 10 โดยแบ่งทั้งหมดออกเป็น 5 ช่วง ช่วงแรกเมื่อเดือนกรกฎาคม 2547 ทางสภาพัฒน์ได้นำเอาการประเมินช่วงกลางแผนฯ หรือกับส่วนราชการและภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อประเมินว่าในการใช้แผนฯ 9 เป็นกรอบในการพัฒนาประเทศนั้น มีผลสัมฤทธิ์ประการใด มีปัญหาอุปสรรคต่างๆ อย่างไร เพื่อนำมาปรับปรุงแผนฯ

ต่อมาเมื่อเดือนมิถุนายน 2548 สภาพัฒน์

¹ คำกล่าวเปิดการสัมมนาระดมความคิดเห็นระดับภาค “แนวคิดและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10” เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2548 ณ โรงแรมปางสวนแก้ว จังหวัดเชียงใหม่

ได้นำเอากรอบแนวความคิดอันเป็นผลจากการที่เราประเมินแผนฯ 9 ดังกล่าว
เข้าระดมความเห็นในการประชุมที่เมืองทองธานี ที่ประชุมได้ให้ความเห็น
ชอบทิศทางและวิธีการ รวมทั้งกระบวนการที่เราทำในแผนฯ 10

ต่อจากนั้นสภาพัฒน์ได้ส่งเจ้าหน้าที่ลงไปหาข้อมูลในพื้นที่หลาย ๆ
หมู่บ้าน เช่น เรื่อง 108 หมู่บ้าน เรื่องการศึกษาร่วมกับสถาบันต่าง ๆ ที่
เกี่ยวข้องในเรื่องของการแก้ไขปัญหาความยากจนก็ดี เรื่องของนโยบายต่าง ๆ
มากมาย

ขณะนี้ สำนักงานฯ ได้จัดเวทีระดมความคิดเห็นเพิ่มเติมในระดับ
ภาคทั้ง 4 ภาค เพื่อระดมการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องจากทุกภาคส่วน
ของสังคม ในการสังเคราะห์เป็นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ได้รับ
การยอมรับร่วมกันว่าควรจะเป็นไปในทิศทางใด

แผนฯ 10 แตกต่างกับแผนฯ อื่นๆ อย่างไร

ผมขอกราบเรียนว่า มีข้อแตกต่างที่สำคัญของการทำแผนฯ 10
กับแผนฯ ที่ผ่านมามีอยู่ 2 ประเด็น **ประเด็นแรก** การทำแผนฯ แต่ก่อนเรา
ไม่เคยมีแผนการบริหารราชการแผ่นดินซึ่งเป็นแผนที่กำหนดทิศทาง วิธีการ
ทำงาน รวมทั้งการกำหนดแผนงานต่าง ๆ และวิธีการที่จะนำไปจัดสรร
งบประมาณของรัฐมาก่อน

แต่ในคราวนี้หลังจากที่รัฐบาลได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภา และ
ต่อมาในเดือนมีนาคมที่ผ่านมา ก็มีการจัดทำแผนการบริหาร
ราชการแผ่นดิน ซึ่งแบ่งเป็น 9 ยุทธศาสตร์ อาทิ ยุทธศาสตร์ความยากจน
ยุทธศาสตร์ด้านสังคม แก้ไขปัญหาทางสังคม ตลอดจนยุทธศาสตร์การ
เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และมีพระราชกฤษฎีกาว่าด้วย
หลักเกณฑ์และการบริหารกิจการ พ.ศ.2546 ซึ่งได้กำหนดวิธีการใช้
ทรัพยากรของรัฐก็ต้องงบประมาณ

ตรงนี้ ตั้งแต่แผนฯ 1 – 9 ที่ผ่านมา เราไม่มี
แผนการบริหารราชการแผ่นดินกำกับ เพราะฉะนั้น
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจึงมุ่งเน้น
ไปถึงแนวทางและวิธีการที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่
เป็นรูปของโครงการและแผนงาน ซึ่งเป็นจุดที่ทาง
สภาพัฒน์ได้หาหรือมาในช่วง 1 ปีที่ผ่านมาว่า จะทำ
อย่างไรให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
เป็น**แผนยุทธศาสตร์ที่แท้จริงและเป็นตัวชี้นำ
และแนวทางการพัฒนาประเทศในระยะยาว** อัน
นี้เป็นข้อแตกต่างของแผนที่ทำ

ประเด็นที่สอง ถึงแม้ว่าแผนฯ 8 จะเน้น
การใช้คนเป็นศูนย์กลาง และแผนฯ 9 ที่เน้นในเรื่อง
ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการเริ่มดู
ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงภายนอกมากขึ้น แต่ในการ
จัดทำแผนฯ 10 จากการประเมินในครั้งแผนฯ 9
ปรากฏว่า ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากภายนอก ทั้ง
ด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
ได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีความรุนแรง ซึ่ง
มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก

แผนฯ 10... แผนชี้นำเชิง ยุทธศาสตร์

ในส่วนนี้ จึงพยายามคิดกันว่า จะทำอย่างไร
ให้แผนฯ 10 เป็น**แผนชี้นำเชิงยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน**
เมื่อหารือกับผู้บริหาร และคณะกรรมการบริหาร
ก็ได้ข้อสรุปว่าคงเน้นใน 3 หัวข้อหลักด้วยกัน
ได้แก่

**ส่วนแรก การทำความเข้าใจร่วมกันใน
กระบวนการและประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบริบท
ของการเปลี่ยนแปลง** ว่า เห็นพ้องและเข้าใจตรง
กันกับทุกภาคส่วนหรือในสิ่งที่สภาพัฒน์นำเสนอ
เรื่องบริบทการเปลี่ยนแปลง รวมถึงผลกระทบที่เกิด
ขึ้นในแต่ละระดับของสังคม และโครงสร้างทาง
เศรษฐกิจ ซึ่งสภาพัฒน์ได้นำเสนอในการประชุม
ประจำปีของ สศช. ที่เมืองทองธานี เมื่อเดือน
มิถุนายน 2548

ส่วนที่สอง เรื่องความเข้าใจในเรื่องของทุน ได้แก่ ทุนทางด้าน เศรษฐกิจ ตั้งแต่เรื่องปากท้องของประชาชนไปจนถึงทุนสำรองเงินตรา ระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นตัวหลักที่เป็นเกราะหรือภูมิคุ้มกันศักยภาพทาง เศรษฐกิจ ทุนทางด้านสังคม จริยธรรม บ้าน วัด โรงเรียน ทุนทางด้าน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งด้านกายภาพและด้านจิตใจที่ต้องส่งเสริม ว่ามีความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างทุนเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และ ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติอย่างไร

จะอย่างไรให้ทั้ง 3 ทุนนี้มีความสมดุล และสามารถเสริมสร้าง เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันของเราทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน หมู่บ้าน และประเทศ

ส่วนที่สาม ในกรอบของแผนฯ 10 ยังคงมีโครงการต่าง ๆ ที่รัฐไป ดำเนินการ ซึ่งในแผนฯ 10 ยังไม่ทั้งตรงนั้น แต่เป็นลักษณะของการให้ความ เห็นว่า มาตรการหรือโครงการอะไรที่รัฐดำเนินการ เป็นสิ่งที่ดี แล้วเราอยาก เห็นให้แผนฯ 10 ขยายกิจกรรมเหล่านั้นออกไป แต่อีกสิ่งหนึ่งที่พยายามจะ บรรจุไว้ในแผนฯ 10 และเป็นสิ่งที่ต้องมาหารือกัน ให้ทุกภาคส่วนได้ช่วยให้ ความเห็นว่า

จะอย่างไรให้ครอบครัวจะมีส่วนร่วมในการสร้างทุนทางด้าน สังคม มีส่วนร่วมในการที่จะมัตยธัต ประหยัด สร้างขีดความสามารถ ภายในครอบครัว ในด้านความรู้ จริยธรรม ศีลธรรม เพื่อให้เกิด ความเข้มแข็งในทุนทางสังคม ในครอบครัว ในด้านทุนทางเศรษฐกิจ จะอย่างไรให้เด็ก ๆ มีจิตสำนึกในการที่จะรัก เข้าใจ และช่วย รักษาสิ่งแวดล้อม ทั้งในระดับชุมชนและหมู่บ้าน

สถาบันต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสถาบันการศึกษา ศาสนา การเมือง ข้าราชการประจำ องค์การเอกชน ทั้งหลาย จะมีส่วนร่วมอย่างไรในการที่จะบอกว่า จะ สร้างทุนของเรา ในอีก 10 ปีข้างหน้า เพื่อรองรับ หรือมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง

ยึดกระบวนการมีส่วนร่วม และหลักแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แต่สองอย่างที่ไม่เปลี่ยนแปลงในการจัดทำ แผนฯ ตั้งแต่แผน 1 - 10 คือ **ไม่เปลี่ยนแปลง กระบวนการในการจัดทำแผนฯ ที่จะรับฟังจาก ทุกภาคส่วน และให้เข้ามามีส่วนร่วม จะยังคง ยึดศูนย์กลางของการพัฒนา และที่สำคัญที่สุด คือ ยึดหลักแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดความ สมดุลที่พอเพียงบนพื้นฐานของความรู้ที่ลึกซึ้ง ที่เข้าใจอย่างถ่องแท้ และกระบวนการตัดสินใจ ต่าง ๆ ที่ต้องใช้ควบคู่ไปกับจริยธรรมในการ ดำเนินการและปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง**

หากปฏิบัติแล้วสัมฤทธิ์ผล ก็คือภูมิคุ้มกัน ในการที่จะทำให้ประเทศไทย เศรษฐกิจ และสังคม มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน และในที่สุดจะนำไปสู่ จุดที่ทำให้สังคมของเราให้ครอบครัวของเราหมู่บ้าน ของเรามีความสุข

หลังจากที่เราระดมความคิดในช่วงเดือน ธันวาคมไปแล้ว 4 ภาค นี่ก็เป็นภาคที่ 3 เราดำเนินการในลักษณะนี้แล้วที่ขอนแก่นทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระยองภาคกลาง ภาคเหนือที่เชียงใหม่ อาทิตยหน้าที่สุราษฎร์ธานี จากนั้นเราจะประเมิน ผลทั้ง 4 ภาค เราจะมีการจัดไฟท์สรุปในส่วนกลาง เพื่อยืนยันข้อเสนอแนะแนวความคิดต่าง ๆ ที่ได้ รวบรวมไว้

ในระหว่างนี้ ก็จะส่งทีมสภาพัฒน์เป็นกลุ่มย่อย ๆ นำเอาความคิดเห็นนี้ลงไปตรวจสอบกับ

หมู่บ้านอีกครั้งหนึ่ง เสร็จแล้วในเดือนมิถุนายน 2549 ก็จะมีการจัดสัมมนาอีกครั้งหนึ่ง ในการประชุมประจำปี 2549 ของ สศช. ก่อนเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาภายในเดือนสิงหาคม 2549 และกราบบังคมทูลฯ เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้ภายในวันที่ 1 ตุลาคม 2549

แผนฯ 10 กับบริบทการเปลี่ยนแปลง

ผมขอกลับมาที่การทำความเข้าใจร่วมกันอีกครั้ง ผมขอเรียนว่า บริบทของการเปลี่ยนแปลงอันนี้เราได้นำเสนอไปเมื่อเดือนมิถุนายน ซึ่งบริบทของการเปลี่ยนแปลงเป็นพื้นฐานที่ใช้ในการจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดินเช่นกัน ขณะนี้ทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีผลกระทบอย่างรุนแรงมากมาย

สิ่งแรกที่เราจะนำกราบเรียนคือ ในปัจจุบันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี 1990 ที่ผ่านมา ท่านจะเห็นว่าในโลกมีการประชุมซัมมิตในช่วงปี 1990 อยู่ 3-4 วาระ วาระแรกเมื่อปี 1992 ที่ริโอเดอเจเนโร คือ เรื่องทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ปี 1994 ที่มาลาเคส คือ ข้อตกลงการค้าโลก หรือ WTO ปี 1996 เรื่อง Social Summit ที่โคเปนเฮเกน และ FAO Summit ในการที่จะแก้ไขปัญหาเรื่องอาหารขาดแคลน ความอดอยากและหิวโหยที่กรุงโรม

โลกได้นำผู้นำมาพูดถึง 4 เรื่องนี้ แต่สิ่งที่ตามมาคือ กระบวนการของโลกาภิวัตน์ที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น มีข้อกฎหมาย ข้อตกลงระหว่างประเทศมากมาย ทำให้เห็นถึงกระบวนการที่เรียกว่า Free Flow หรือการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีมากขึ้น ในช่วงทศวรรษที่ 20

เรียนรู้ให้เท่าทันและมีภูมิคุ้มกันต่อการเคลื่อนย้ายทุนเสรีได้อย่างไร

เรื่องแรก การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีในเรื่องของทุน จะเห็นได้ว่า การเคลื่อนย้ายไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของตลาดหลักทรัพย์ เงินลงทุนจากต่างประเทศ FDI หรือ Foreign Direct Investment ต่าง ๆ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ และมีอัตราความเร็วของการเคลื่อนย้ายอย่างรวดเร็ว ตรงนี้เรามีความเข้าใจในระบบเหล่านี้อย่างไร

เมื่อปีที่แล้วราคาน้ำมันที่ขายกันในตลาดหลัก ๆ คือ WTI ปีที่แล้วเราเจอน้ำมันขึ้นจากบาร์เรลละ 18-20 เหรียญ เป็น 30 เหรียญ กับอกเริ่มมีปัญหา ราคาน้ำมันดีเซลที่ขายปีที่แล้วตอนช่วงนี้ยัง 12 บาทกว่า ๆ เดือนมีนาคม 15 บาท เดือนกันยายนที่ผ่านมาขึ้นไป 25 บาท สามอาทิตย์ที่แล้วลงมา 2 บาท อาทิตย์นี้ขึ้นไปแล้วอีกบาท ที่เราเจอปัญหาของการเปลี่ยนแปลงหรือปัญหาผกผันของราคาน้ำมันนี้ เกิดขึ้นจากขบวนการโลกาภิวัตน์ของการใช้กลไกของการเงินระหว่างประเทศแบบใหม่ที่เรียกว่า Free Flow of Capital

เราได้เห็นแอปเปิลจากประเทศจีนที่เดินทางเป็นพัน ๆ กิโลเมตร มาขายที่หนองคายในราคา 5 บาท ผมทิ้งในรายการ “กบนอกกะลา” เขาไปตามมาเลยว่า แอปเปิลสามารถเดินทางจากจีนภายใน 3-5 วัน มาขายในหนองคายได้ในราคาเพียง 5 บาท อันนี้ก็เกิดจากขบวนการค้าเสรี ซึ่งทำให้ลำไย ส้มกล้วยของเราไปวางขายในต่างประเทศได้ด้วย

แต่ปัญหาที่สำคัญคือ **เราเข้าใจถึงขบวนการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้หรือไม่ เพราะโลกกำลังขับเคลื่อนไปสู่การค้าเสรีขึ้นทุกวัน ๆ** ถ้าเราเองไม่ตามกระแสตรงนี้ก็ไม่ได้ ก็คือการถอยหลังเข้ามาในถ้ำแล้วปิดประตู แต่ในขณะที่เดียวกันมหาอำนาจเองก็มีวิธีการในหลาย ๆ วิธีที่จะสร้างเงื่อนไขต่าง ๆ และบีบคั้นในทุกรูปแบบ

ดังนั้น ทำอย่างไรให้เรามีภูมิคุ้มกันต่อการ

เปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นคำถามหลักของเรา อีกไม่นานทั่วโลกก็จะเคลื่อนย้ายสินค้าได้อย่างเสรี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการค้าสินค้าเกษตร และอุตสาหกรรม ขณะนี้ติดเรื่องของ NTB หรือ Non Tariff Barrier คือ เงื่อนไขทางด้านกฎเกณฑ์ ด้านสุขอนามัย และสุขอนามัยพืช

การเคลื่อนย้ายคน ความรู้เทคโนโลยี... สร้างโอกาสและผลกระทบต่อสังคมไทย

สุดท้ายก็คือ การเคลื่อนย้ายของคน และความรู้ต่าง ๆ อันนี้เหมือนกระแสน้ำที่เราเองเป็นเรือลำเล็ก ๆ ที่ล่องลอยไปในกระแสของโลกที่พัดพาไป ทำอย่างไรที่เราจะสร้างเรือของเราให้มีประโยชน์ ไม่โดนกระแทก หรือโดนเอาเปรียบจากกระแสน้ำที่ไหลไปกับประชาคมโลก

ขณะนี้ กรมมีมติที่จะดูแลเรื่องแรงงานต่างด้าว ในโซนทางเหนือคงรู้กันดีว่าการเคลื่อนย้ายแรงงาน โดยเฉพาะจากพม่าเข้าสู่ตาก และแม่สอด ซึ่งคงเป็นหลักล้านแล้ว กระแสเหล่านี้เราอาจมองว่าเป็น threat หรือเป็นอันตราย

แต่ในขณะเดียวกัน ถ้ามองว่าถ้าหยุดการเคลื่อนย้ายแรงงานเหล่านี้ ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเศรษฐกิจของเราเป็นอย่างไร และถ้าปล่อยให้กระแสตรงนี้ไหลของพม่า ลาว เขมร มาทำงานในไทยโดยไม่มีกระบวนการควบคุมที่ดี ก็จะทำให้เกิดผลกระทบทั้งด้านสังคมและความมั่นคงของประเทศ และแม้แต่สาธารณสุขก็ตาม

ส่วนเรื่องของความรู้เทคโนโลยีต่าง ๆ ในช่วงที่ผ่านมา คงได้ยินเรื่องการวิจัย GMOs หรือการตัดต่อพันธุกรรม การพัฒนาที่เกี่ยวกับสารสนเทศ ไบโอดีเซล และนาโนเทคโนโลยีต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้มีการพัฒนาในเชิงก้าวกระโดดมากยิ่งขึ้น และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ผู้ที่คิดหรือค้นคว้าเหล่านี้ มีความเป็นธรรมชาติหรือเปล่าต่อการพัฒนาและใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ ในการตัดสินใจผลประโยชน์ ทุกคนคงไม่ปฏิเสธนะครับว่า ทุกคนต่างต้องการรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติและของตนเอง

เราก็ต้องรักษาผลประโยชน์และภูมิปัญญาของประเทศชาติของเราเอง แต่ขณะนี้ ทิศทางของกลไกการพัฒนาระหว่างประเทศยังไม่เป็นธรรมชาติต่อการพัฒนา เทคโนโลยีที่เราค้นคว้าในช่วงปัญญาตายายของเราในหลาย ๆ อย่าง ผมได้ไปพูดที่อีสาน มีใบไม้ชนิดหนึ่งที่เขาใช้ปะที่ไหปลาร้าแล้วหนอนไม่ขึ้น

แต่ต่อมาญี่ปุ่นให้คำอธิบายโดยการค้นพบสารไฟเรธริน ซึ่งแมลงวันไม่มาตอม เมื่อไม่มาตอมก็ไม่มาวางไข่ แต่ภูมิปัญญาที่ปัญญาตายายทอดลงนำมาแปะนี้ไม่รู้ที่สืบให้จิ้งคันทน์ใบไม้ นี่ แต่เนื่องจากกระบวนการจดทะเบียนและการบันทึกต่าง ๆ ที่จะไปใช้ กฎหมายระหว่างประเทศยังไม่ถึงเมื่อญี่ปุ่นเอาไปสกัดสารแล้วเอาสารนี้มาทำยาฆ่าแมลง ซึ่งไม่ใช่ในยุคที่

66

เราก็ต้องรักษาผลประโยชน์
และภูมิปัญญาของประเทศชาติ
ของเราเอง แต่ขณะนี้
ทิศทางของกลไกการพัฒนา
ระหว่างประเทศยังไม่เป็นธรรม
ต่อการพัฒนา

99

กำลังแอนตี้ DDT เขาก็ได้ประโยชน์

ไม่ปฏิเสธหรอกครับว่า มวลมนุษยชาติได้ประโยชน์จากการค้นพบนี้ แต่การแบ่งปันผลตอบแทนนั้นเป็นธรรมหรือไม่กับสิ่งที่ปัญญาตายายเราค้นพบ จึงเป็นข้อคิดที่ต้องคำนึงว่า เราต้องรู้ให้ทันเทคโนโลยี แต่ในขณะเดียวกันกลไกกฎหมายระหว่างประเทศเพียงพอหรือเปล่า เรามีภูมิคุ้มกันเพียงพอหรือเปล่าจากการหาผลประโยชน์เหล่านี้

โครงสร้างสังคมเปลี่ยนแปลง.. สู่สังคมผู้สูงอายุมากขึ้น

ด้านสังคมเป็นอีกบริบทของการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ นั่นคือ เรื่องการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ผมเข้าใจว่าจากตัวเลขของสภาพัฒน์และจากหลาย ๆ สถาบันระบุไว้แล้วว่า อีกไม่เกิน 10-15 ปี อัตราส่วนของผู้สูงอายุ ซึ่งขณะนี้อยู่ที่ 9% ของประชากร จะขยายไปถึง 16-16.5%

ในขณะเดียวกันอัตราส่วนของวัยแรงงานของเราตั้งแต่ 18-60 ปี ก็จะลดน้อยลง ทำให้อัตราส่วนของผู้สูงอายุและวัยแรงงานไม่สมดุลความไม่สมดุลระหว่างโครงสร้างนี้จะทำให้เกิดปัญหามากมายทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสังคม ไปถึงการให้ทรัพยากรธรรมชาติด้วย

ดังนั้น จะทำอย่างไรที่จะพัฒนาไปอีก 10 ปีข้างหน้า ที่จะสร้างเยาวชนให้สามารถรองรับโครงสร้างทางสังคมที่จะเปลี่ยนแปลง แล้วยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกมากมาย อาทิ กระแสไอทีต่าง ๆ ที่เข้ามาเป็นกิเลส ยั่วยุเยาวชนของเรา

จากการสำรวจของเอแบคโพลพบว่า วันนี้มีแปดแสนกว่าเว็บไซต์ที่เด็กจะไปนั่งแอบคลิก ดูสิ่งยั่วยุต่าง ๆ มากมาย แม้จะมีการจับและสั่งปิดไปแล้วหลายหมื่นราย แต่กลับพบว่าเด็กรุ่นนี้สามารถดาวน์โหลดได้ ดังนั้นการตามจับจึงคงตามไม่ทัน

เพราะฉะนั้นสิ่งสำคัญที่สุด นอกจากกฎหมาย กฎระเบียบที่ยังต้องเร่งรัดดูแล แต่จะทำอย่างไรให้พ่อแม่เริ่มทำความสะอาดบ้านของตัวเอง เริ่มมีเวลาให้กับลูกมากขึ้น เริ่มที่จะเชื่อมโยงกับโรงเรียนในการที่จะพูดถึงสิ่งเหล่านี้ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กของเรา **ทำอย่างไรให้ยึดจริยธรรม ศีลธรรมต่าง ๆ ที่มีมากกว่า 2548 ปี ให้อยู่ในหัวใจ ไม่ใช่อยู่ในกระดาษ**

ฐานที่สำคัญที่สุดคือฐานธรรมาชาติ

วันนี้ ผมคิดว่าการสัมมนา 2 ครั้งนี้จัดขึ้นที่ขอนแก่นและระยอง เราได้ข้อคิดเห็น ได้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ อย่างมาก ทุกคนคงทราบดีว่าเกิดอะไรขึ้นกับโลก ไม่ใช่เฉพาะที่ประเทศไทย สิ่งที่เราไม่เคยคาดคิด เชียงใหม่ปีนี้น้ำท่วม 4 ครั้ง ทางใต้ก็ท่วมไปแล้ว 2 ครั้ง สีนามิ วันนี้คนมาถามผมจะพยากรณ์ปีหน้าไหม

ปีที่แล้วช่วงนี้ผมพยากรณ์สวดยหรู แล้ววันที่ 26 สีนามิก็มากระทบอย่างแรง โรคไข้หวัดนก อย่างที่เราไม่เคยเจอมาก่อน โรคซาร์ส แผ่นดินไหวที่ปากีสถาน สิ่งเหล่านี้เกิดอย่างรวดเร็วและกระทบกับเศรษฐกิจโลก ทำอย่างไรที่เราจะกลับมาดู พระแม่โพสพ พระแม่ธรณี ชีวิตเราต้องอยู่ในวัฏจักรของธรรมาชาติ ถ้าไม่มีธรรมาชาติชีวิตก็ดำรงอยู่ไม่ได้

วันนี้ การดำรงชีวิตของเราก็คือ **ไปทำฐานที่สำคัญที่สุดคือธรรมาชาติ** โรงงานต่าง ๆ มีกฎหมายกฎระเบียบ ต้องเปิดเครื่องบำบัดน้ำเสีย

เราก็มีกำลังตำรวจสวนเดียว เขาไม่เปิดเราก็ไปตรวจจับ แต่ถ้าเขามีจิตสำนึกต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ก็คงไม่ต้องไปใช้กฎหมาย ดังนั้น สังคมต้องเชื่อมโยงระหว่างทุนทางสังคม เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติ ที่ช่วยทำให้เกิดความสมดุล

พฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยนแปลง.. เป็นโอกาสและวิกฤต

สุดท้ายสิ่งที่สำคัญอีกตัวที่เปลี่ยนแปลงอย่างมากคือ **การบริโภคของผู้บริโภค** อย่างที่กล่าวมาแล้ว จะมีผู้สูงอายุมากขึ้น มันเป็นทั้งโอกาสและสิ่งที่ต้องระมัดระวัง

สิ่งที่เป็นโอกาสคือ ในสังคมตะวันตก ไม่ว่าสหรัฐอเมริกา ยุโรป ประสบปัญหาแบบเดียวกับเรา แต่ผู้สูงอายุของเขาเป็นผู้สูงอายุที่สะสมทุนด้านเศรษฐกิจ เขาก็จะเดินทางมาประเทศไทย เป็นแหล่งหนึ่งที่เขา มองว่าเป็นแหล่งที่มีความเป็นไทย เป็นวัฒนธรรมโอปป้าอ้อมอารี

คนแก่ ๆ ก็อยากได้บริการ ก็เป็นโอกาสในการพัฒนาสร้างฐานเศรษฐกิจ อีกรูปแบบ แทนที่จะมาท่องเที่ยวในเชิงที่จะไปทะเล หรือสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ก็อาจจะเป็นจุดหนึ่งที่เป็นตลาดสำหรับผู้สูงอายุมาท่องเที่ยวมาใช้จ่ายใช้เงิน ก็จะทำให้เกิดเศรษฐกิจที่ดี ในขณะเดียวกัน ก็ต้องระวังเด็กวัยรุ่นของเราที่บริโภควัฒนธรรมตะวันตกที่ไม่ดีเช่นกัน เพราะฉะนั้น การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของผู้บริโภคเหล่านี้ เปลี่ยนอย่างรวดเร็ว จึงเป็นทั้งโอกาสและวิกฤต

ต้องเชื่อมโยงเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้มีความสมดุลกันมากขึ้น

สภาพผมมองว่า เพื่อให้เกิดความสมดุล เรา ก็วางจุด 4 จุด ที่จะไปหาเป้าหมายการพัฒนาประเทศที่จะช่วยให้เกิดความมั่นคงและผลประโยชน์ต่อประชาชนอย่างยั่งยืนอย่างไรเรามองว่า **ต้องมองฐานเศรษฐกิจที่มั่นคงและยั่งยืน** ซึ่ง

ไม่ใช่แค่ตัวเลขการเจริญเติบโตเพียงปีต่อปีของจีดีพี แล้วกำหนดเป็นเป้าของแผนต่าง ๆ

อันนี้คงต้องมองว่าอะไรคือจุดสมดุลที่ทำให้เศรษฐกิจของเราขยายตัวอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ทำอย่างไรให้ภาคการผลิตของเรานั้นไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของการนำเทคโนโลยีต่างประเทศ มานำวัตถุดิบจากต่างประเทศมาผลิต แล้วเราได้ผลตอบแทนแค่เพียงค่าแรงงาน ทำอย่างไรที่จะทำให้กระบวนการผลิตในหมู่บ้านของเราเกิดจากฐานของความรู้ ซึ่งเรามีมาแต่โบราณ แต่ในช่วงที่ก้าวกระโดดอย่างรวดเร็ว สิ่งเหล่านี้ถูกลดลำดับความสำคัญลงไป

จะทำอย่างไรที่จะสร้างฐานของแนวทางการพัฒนาประเทศ โดยเน้นด้านสังคม ซึ่งดูแลเรื่องสุขภาพ การศึกษา ศิลธรรม ให้สมดุลกับการลงทุนด้านเศรษฐกิจ จะทำอย่างไร ให้ประเทศไทยอยู่ในภูมิภาคนี้ด้วยเกียรติยศ และศักดิ์ศรี จะทำอย่างไรที่ไม่เข้าไปเฝ้ากับเพื่อนบ้านแล้วจะมองแต่ว่าตดถอน แต่ทำอย่างไรให้เราอยู่กับประเทศเพื่อนบ้านแบบพี่น้อง เหมือนในโบราณที่อยู่กันมา แม้จะมีรบกันบ้าง

นี่คือ 4 Fundamental หรือ 4 เสาหลักที่จะทำให้เราก้าวไปสู่การพัฒนายั่งยืน

ทิศทางการพัฒนา...มุ่งไปสู่สังคมความสุขที่ยั่งยืน

เพราะฉะนั้น กรอบแนวคิดที่วางไว้ขณะนี้และหรือมา 2 ภาค เราจึงวางแผนว่าจะมุ่งพัฒนาไปสู่ความสุขหรือที่เรียกว่า Green Society คำว่า Green หมายถึงความเย็น ความร่มรื่น ความพอเพียง คือความสุข ที่เราจะดูคนดูในครอบครัว โดยคำนึงถึงสายกลาง ความสมดุลที่ยั่งยืน ความพอประมาณที่มีเหตุผล แล้วก็สร้างภูมิคุ้มกันในฐานะความรู้ที่รู้ทันโลก และเสริมสร้างคุณภาพของคน

ผมขอนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้สภาพัฒน์ ซึ่งกราบบังคมทูล ขอพระราชทาน และพระองค์ทรงแก้ไขบางส่วน แล้วพระราชทานให้นำเผยแพร่ คือ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิต การปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ชุมชน ครอบครัว ไปจนถึงระดับรัฐ ในการพัฒนาประเทศ ให้ดำเนินการในทางสายกลาง

ด้วยเหตุนี้ ในกระบวนการเริ่มแรกเราจึงนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบแนวคิดของแผน แล้วนำมาหารือกันโดยเริ่มตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน จะทำอย่างไรให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในลักษณะที่ไม่สุดโต่งไปทางใดทางหนึ่ง เพื่อให้เกิดภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้

เพราะฉะนั้นเมื่อเข้าใจในเรื่องการเปลี่ยนแปลงบริบททั้ง 5 แล้ว เราจะเริ่มทำความเข้าใจว่า ทุนด้านเศรษฐกิจคืออะไร ทุนด้านสังคมคืออะไร และ

ทุนด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมคืออะไร เมื่อทำความเข้าใจในนิยามของทุนทั้ง 3 เข้าใจถึงสถานการณ์ของทุนทั้ง 3 ของประเทศเป็นอะไรแล้ว

ภาคีการพัฒนาจะมีบทบาทเสริมสร้างทุนให้สมดุลและยั่งยืนได้อย่างไร

ผมขอกราบเรียนผู้เข้าร่วมสัมมนาว่า อยากให้ท่านให้ความคิดเห็นว่า แล้วขบวนการในการสร้างทุนเหล่านี้ ในฐานะเป็นผู้นำชุมชน เป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ภาคเอกชน จะมีบทบาทอย่างไรที่จะส่งเสริมในการสร้างทุนเหล่านี้ให้สมดุลและยั่งยืนให้เป็นภูมิคุ้มกันต่อการบริบทการเปลี่ยนแปลง

เมื่อได้รับความเห็นในวันนี้ ก็จะรวบรวมไปวางยุทธศาสตร์ว่า แล้วบทบาทของสถาบันต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงรัฐว่าจะเดินอย่างไรในอีก 5 ปีข้างหน้า เวลาของเรามีจำกัด การระดมความคิดทั้งประเทศคงไม่ไหว แต่ผมได้กำชับกับเจ้าหน้าที่ กับท่านรองเลขาธิการฯ ทั้งหลายแล้วว่า

ในช่วงเวลาอันสั้นให้เชิญทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน ชาวบ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน ภาคเอกชน ภาครัฐ รวมถึงนิมนต์พระคุณเจ้า ก็เพื่อที่จะฟังความคิดเห็น ความรู้สึก แต่ถ้าเราใช้เวลาอันสั้นไปเสียกับการวิพากษ์วิจารณ์กับสิ่งที่ผ่านมาก็คงจะเป็นการเปล่าประโยชน์

สภาพัฒน์จึงอยากได้ความคิดเห็นเชิงสร้างสรรค์ เพื่อจะได้นำไปประมวลและนำเสนอต่อไปในทุกภาคส่วน รวมทั้งรัฐบาล เพื่อนำมากำหนดแนวทางต่าง ๆ ในการพัฒนาด้านทุนของเราทั้งหลาย เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน ซึ่งช่วงที่ผ่านมาในขอนแก่นและระยอง เราได้รับความเห็นที่แปลกใหม่ และข้อท้วงติงที่เป็นประโยชน์

ผมก็หวังเป็นอย่างเดียวกันในวันนี้ว่า ภาคเหนือซึ่งมีทุนทางสังคมค่อนข้างสูง มีวัฒนธรรมที่เก่าแก่มากมีโครงสร้างเศรษฐกิจที่ค่อนข้างแข็งแกร่งและทุนทรัพยากรธรรมชาติมากที่สุด คงได้ข้อคิดเห็นอย่างมากมายในวันนี้

♦♦♦♦♦

ทิศทางการพัฒนาประเทศ ต้องแข่งขันได้ สมดุล และมีภูมิคุ้มกัน

พนัส สิมะเสถียร

ประธานกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ที่กำลังจะประกาศใช้ในวันที่ 1 ตุลาคม 2549 นี้ จะมีทิศทางเป็นอย่างไร ยังเป็นคำถามซึ่งหลายคนรอคอยคำตอบอยู่ ดังนั้น วารสารเศรษฐกิจและสังคมฉบับนี้ จะขอนำเสนอแนวคิดของ **นายพนัส สิมะเสถียร** ประธานกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อเป็นแนวทางของคำตอบสำหรับคำถามข้างต้น และเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศในระยะต่อไป ดังนี้

ผู้ที่อยู่รอดได้ จะต้องเป็นผู้ที่แข็งแกร่งที่สุด

กระแสโลกาภิวัตน์ที่รุนแรงในปัจจุบัน ทำให้เศรษฐกิจของประเทศไทยเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงเป็นเหตุให้อิทธิพลทางเศรษฐกิจและสังคมของต่างประเทศเข้ามามีบทบาทในประเทศไทยอย่างมาก ปัจจัยต่างๆ สามารถส่งจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งได้อย่างเสรี (Free Flow) ไม่ว่าจะเป็นการค้า บริการ แรงงาน ความคิด ความรู้ เทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น

การเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกนี้ ให้ทั้งโอกาสและข้อจำกัดกับระบบเศรษฐกิจและสังคมไทย โดยเฉพาะในด้านการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ซึ่งสถานการณ์การแข่งขันในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีตอย่างมาก ทั้งในแง่ที่เราไปแข่งกับคนอื่น และคนอื่นเข้ามาแข่งกับเรา

ดังคำกล่าวที่ว่า **ผู้ที่อยู่รอดได้ จะต้องเป็นผู้ที่แข็งแกร่งที่สุด (Survival of the Fittest)** ดังนั้น สังคมไทยจึงจำเป็นต้องให้ความสนใจในเรื่องการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และรัฐบาลชุดปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เป็นอย่างมาก

“การรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาในประเทศไทยปรากฏให้เห็นอย่างเห็นรูปธรรมชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแต่งกายของคนไทยที่เปลี่ยนเป็นแบบตะวันตกมากขึ้น วัฒนธรรมการกินอยู่ สมัยก่อนมีแต่ข้าวแกง สมัยนี้มีฟาสต์ฟู้ด การใช้เวลาวาง

คนนิยมไปชมภาพยนตร์ในเวลาว่างมากขึ้น กิจกรรมการเล่นกีฬา เช่น กอล์ฟ ซึ่งแต่ก่อนไม่มี

อย่างไรก็ตาม คนไทยยังรับเอาวัฒนธรรมด้านลบเข้ามา ด้วย เช่น เรื่องของการหย่าร้าง อีสุระเสรีในการครองเรือน แม้ว่า การรับวัฒนธรรมต่างประเทศเข้ามาถือเป็นสิ่งธรรมดาสามัญ แต่ ควรเลือกรับเฉพาะวัฒนธรรมที่เป็นสิ่งดีและสอดคล้องกับ วัฒนธรรมดั้งเดิมของเรา

เนื่องจากประเทศไทยยังมีสิ่งดีๆ อยู่มาก เช่น ความ ผูกพันของคนในครอบครัว ยังคงมีความอบอุ่น ไปมาหาสู่กัน ตลอดเวลา ทำให้สมาชิกในครอบครัวเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด มากกว่าทางตะวันตก ซึ่งหนึ่งปีอาจจะพบกันพร้อมหน้าทั้ง ครอบครัวเพียงแค่ 1-2 ครั้ง”

เลือกแข่งขันในสิ่งที่เก่ง

การแข่งขันทางเศรษฐกิจ จะต้องเน้นในสิ่งที่เราเก่ง และ不要去แข่งในเรื่องที่ด้อยกว่าผู้อื่น โดยผลิตในสิ่งที่มีโอกาสที่จะสร้างคุณค่าและมูลค่า (Value Creation) ให้กับสินค้าได้ สินค้าส่งออกบางชนิด ใช้วัตถุดิบที่ต้องนำเข้า (Import Content) ถึงร้อยละ 70-80 หากมุ่งแต่ที่จะเพิ่มตัวเลข การส่งออกเพียงด้านเดียว โดยไม่พิจารณาการสร้างคุณค่าและ มูลค่าให้กับสินค้า ผลประโยชน์ส่วนใหญ่ก็จะไปตกอยู่กับ ประเทศอื่น

“สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการดำเนินการผลิตสินค้าคือ ปัจจัยการผลิตอยู่ในประเทศของเราหรือต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งหากต้องนำเข้า การสร้างคุณค่าและมูลค่าก็จะน้อย ดังนั้น จึงต้องพิจารณาว่า มีคนที่มีความชำนาญในด้านนี้หรือไม่ มี เทคโนโลยีเพียงพอสำหรับการผลิตหรือไม่ ซึ่งควรเน้นการผลิต ในสิ่งที่คิดว่าเก่งที่สุด หากพัฒนาทั่วไปทุกด้าน จะไม่มีปัจจัยพอ

สำหรับปัจจัยทุนที่เป็นตัวเงิน จะต้องมาจากการออมในประเทศ จะต้องมีการออมมากเพียงพอ ทุนที่สำคัญอีกประการ หนึ่งคือ ทุนทางปัญญา โดยต้องมีการพัฒนาขึ้น มีการจดทะเบียนลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร ซึ่งในปัจจุบัน ประเทศไทยต้องเสีย ค่าใช้จ่ายในเรื่องลิขสิทธิ์และสิทธิบัตรเป็นจำนวนเท่ากับหรือ มากกว่ามูลค่าการส่งออกสินค้าข้าวตลอดทั้งปี

ในทางกลับกัน หากประเทศไทยสามารถเพิ่มทุนทาง ปัญญาได้มาก ก็จะทำให้ประเทศมีรายได้จากค่าลิขสิทธิ์และ

สิทธิบัตรเป็นจำนวนมาก และยังเป็นช่องทางทำรายได้เป็น ระยะเวลาที่ยาวนานอีกด้วย

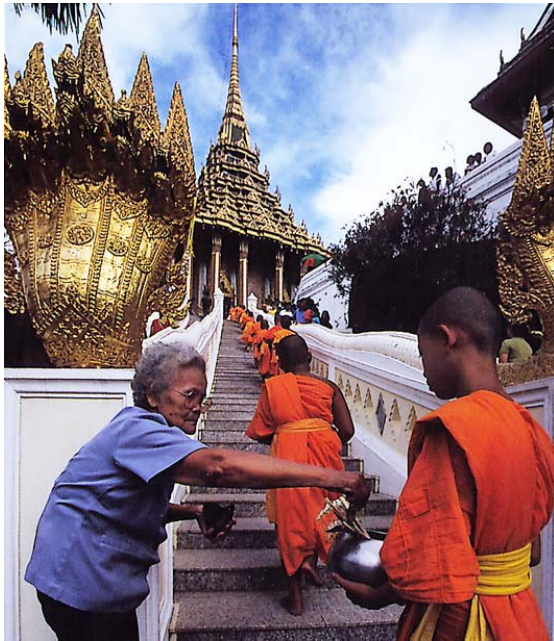
อย่างไรก็ตาม การเลือกที่จะเน้นการผลิตสินค้าหรือ บริการตัวใดนั้น จะต้องคำนึงถึงความสมดุลด้วย โดยไม่เน้นไป ที่ตัวใดตัวหนึ่งมากเกินไปจนกระทั่งหากสินค้าหรือบริการนั้น ล้มเหลวแล้วจะส่งผลเสียร้ายแรงต่อระบบเศรษฐกิจ”

การพัฒนาต้องสมดุลระหว่างวัตถุกับจิตใจ

แม้ว่าประเทศไทยจำเป็นต้องเพิ่มขีดความสามารถใน การแข่งขัน แต่ก็ไม่ควรละเลยการพัฒนาทางด้านจิตใจให้ สมดุลกันด้วย การพัฒนาทางด้านจิตใจนี้ มีอยู่ในสังคมไทยมา ตั้งแต่อดีต เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม มีความ เป็นอยู่อย่างพอมีพอกิน

ดังคำกล่าวที่ว่า ไนน้ำมีปลา ไนนามีข้าว ซึ่งสังคม เกษตรกรรมเป็นสังคมที่เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ เนื่องจากผลผลิต ทางเกษตรเก็บไว้ไม่ได้นาน จึงมักจะนำไปแจกจ่ายกันเป็น เรื่องปกติ เช่น หากหลังบ้านมีต้นกล้วย หากกล้วยสุก 1 เครือ คนในบ้านกินไม่ทันแน่นอน จึงมักจะนำไปแจกเพื่อนบ้าน เป็นต้น

เมื่อสังคมพัฒนามากขึ้น ความต้องการของคนในสังคม ก็มีมากขึ้นตามไปด้วย จึงต้องขวนขวายหารายได้เพิ่มขึ้นเพื่อ มาสนองความต้องการของตนเอง ซึ่งทำให้คนมีความสุขสบาย ทางกายมากกว่าสมัยก่อน สังคมไทยได้เปลี่ยนจากสังคม เกษตรเป็นสังคมแรงงานมากขึ้นเรื่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นแรงงานที่ เป็นแรงงาน หรือแรงงานที่ใช้ทักษะต่างๆ อาทิ ทักษะด้านการ บริหารจัดการ เป็นต้น ซึ่งทำรายได้สูงกว่าแรงงานในด้าน เกษตรกรรม แต่อาจทำให้สิ่งดีๆ บางอย่างที่เคยมีมาในอดีต ต้องสูญหายไป

“ผมเป็นห่วงว่า คนไทยจะยึดติดกับการพัฒนาทางด้านวัตถุมากกว่าการพัฒนาทางด้านคุณธรรมทางจิตใจ และละเลยวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ดีงามของไทย เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เอื้ออาทรต่อกันในสังคม ซึ่งสังคมที่ดีจะต้องมีความสมดุลในทั้งสองเรื่อง มีความพอดี อยู่อย่างพอมีพอกิน และนึกถึงสังคม คนรอบข้างด้วย”

ความสมดุลจำเป็นต้องมีการวางแผน

การพัฒนาประเทศ นอกเหนือจากจะต้องมีความสมดุลระหว่างด้านวัตถุกับด้านจิตใจแล้ว ยังจะต้องมีความสมดุลของการพัฒนาในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

ความสมดุลดังกล่าวนี้ไม่ได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่จะต้องสร้างขึ้นด้วยการวางแผน โดยมีหน่วยงานวางแผนของส่วนกลางที่มีความเข้มแข็งมาทำหน้าที่นี้ และจะต้องได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่จากรัฐบาลด้วย เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปปฏิบัติ และมีการติดตามประเมินผล เนื่องจากหากให้หน่วยงานต่างคนต่างวางแผนของตนเอง แผนอาจไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

“การจะดูว่าเกิดความสมดุลหรือไม่ ต้องให้คนกลางเป็นผู้ตัดสิน หากให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียมาตัดสิน จะไม่ได้ข้อยุติ ซึ่งผมคิดว่า ผู้วางแผนเป็นคนที่สำคัญที่สุดที่จะตัดสินได้ว่า เกิดความสมดุลแล้วหรือยัง ตัวอย่างเช่น การนำป่าเสื่อมโทรมมาจัดสรรเป็นที่ดินทำกิน จะดีกว่า การฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรมให้อุดมสมบูรณ์ดั้งเดิมหรือไม่ แค่นั้นเหมาะสม แค่นั้นสมดุล คงต้องมีการศึกษาให้ละเอียดลงไปก่อนที่จะตัดสิน ซึ่งคนที่จะตัดสินควรเป็นผู้ที่มีข้อมูลลึกซึ้งมากพอ ซึ่งเป็นเรื่องที่ท้าทายมาก”

วางแผน ปฏิบัติ ตรวจสอบ แก้ไข

ดังที่คุณพารณ อิศรเสนา ณ อยุธยา เคย

กล่าวว่า ในการวางแผน จะต้อง Plan Do Check Act คือเมื่อวางแผนแล้ว จะต้องมีการนำไปปฏิบัติ จากนั้นจะต้องมีการติดตามประเมินผล และหากพบสิ่งที่ไม่ดีไปจากแผน ก็จะต้องแก้ไข ในขณะเดียวกัน ตัวแผนก็จะต้องสามารถแก้ไขได้ด้วย เนื่องจากเมื่อเวลาผ่านไปตามระยะเวลาของแผน ปัจจัยและสถานการณ์ต่างๆ ก็อาจเปลี่ยนแปลงไป ทำให้จำเป็นต้องปรับแผนให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

“ผมไม่ห่วงการจัดทำแผนเท่ากับการนำแผนไปปฏิบัติและการติดตามประเมินผลแผนตลอดจนการปรับปรุงแผนและปรับปรุงการปฏิบัติที่ไม่เป็นไปตามแผน ซึ่งมีความสำคัญมาก แผนที่จัดทำแล้วปฏิบัติไม่ได้ก็ไม่มีประโยชน์ ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากผู้ปฏิบัติ หรือเกิดจากการตั้งเป้าหมายที่ไม่สมเหตุผลผล จึงต้องมีการปรับปรุงกันไป”

แผนจะต้องเกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วม

ทั้งนี้ ไม่ว่าจะวางแผนได้ดีเพียงใด แต่หากแผนดังกล่าวไม่ได้รับการยอมรับ หรือไม่มีผู้นำไปปฏิบัติ แผนนั้นก็นับว่าประสบกับความล้มเหลวโดยสิ้นเชิง ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมจากภาคการพัฒนาในกระบวนการวางแผน นับเป็นกลไกสำคัญมากในการทำให้เกิดการยอมรับ และมีการนำแผนไปปฏิบัติต่อไปในอนาคต

อย่างไรก็ตาม หน่วยงานกลางที่รับผิดชอบในการวางแผนควรเป็นผู้วางกรอบของแผนขึ้นก่อน เพื่อให้แผนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่นเดียวกับการทำงานประติมากรรม จะต้องมีการขึ้นรูปให้ก่อน แล้วคนที่เกี่ยวข้องจึงจะช่วยกันตกแต่งให้สวยงามและเป็นไปในทางเดียวกัน

“ตัวอย่างเช่น สภาพัฒน์ หรือ สศช. เป็นหน่วยงานกลางในการวางแผนและมีภาคีการพัฒนาซึ่งได้แก่ ชุมชน ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน สมาชิ

ปรีชาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ภาคเอกชน ภาคราชการ สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย และองค์กรอิสระ เข้ามามีส่วนร่วมกันวางแผน และเสนอต่อคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบ ต่อจากนั้นจึงมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการต่อไป และจะต้องมีการติดตามประเมินผลด้วย”

ผลประโยชน์ของชาติอยู่เหนือผลประโยชน์ของกลุ่ม

กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นการทำงานร่วมกันของคนหลากหลายฝ่าย ซึ่งอาจทำให้เกิดความขัดแย้งเนื่องจากผลประโยชน์ขัดกันได้ ปัญหาดังกล่าวเกิดจากผลประโยชน์ของคนแต่ละกลุ่มขัดกัน แต่หากทุกคนยึดผลประโยชน์ของชาติ ซึ่งเป็นผลประโยชน์สูงสุดและมีอยู่หนึ่งเดียวเป็นหลัก ย่อมจะไม่มีการขัดแย้งกันอย่างแน่นอน

“แต่ละกลุ่มอาจต้องยอมเสียผลประโยชน์ของกลุ่มบางส่วนออกไปบ้าง อาทิ หากต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพียงด้านเดียว ก็จะไม่เกิดการผลิต อุตสาหกรรม การเกษตร เนื่องจากขาดปัจจัยการผลิต จึงต้องมีการประนีประนอมกัน เพราะทุกอย่างมีได้ ก็ต้องมีเสีย มีผลประโยชน์ ก็ต้องมีต้นทุนด้วย จึงต้องพิจารณาทำสิ่งไหนให้ผลประโยชน์โดยรวมสูงสุดที่สุดเป็นหลัก ซึ่งผู้ตัดสินใจในเรื่องผลประโยชน์ของชาติคือรัฐบาล

ตัวอย่างเช่น นักการเมืองคือผู้แทนของประชาชน เข้ามาทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายเพื่อให้รัฐบาลนำไปปฏิบัติเพื่อประโยชน์สูงสุดของประเทศ ข้าราชการประจำก็มีหน้าที่ตามที่ได้มอบหมายมา ซึ่งบางครั้งอาจมีการขัดแย้งกันบ้าง แต่ทั้งสองกลุ่มก็มีหน้าที่ทำประโยชน์สูงสุดให้กับประเทศเช่นเดียวกัน รัฐบาลต้องเป็นผู้ตัดสินใจว่าอะไรเป็นผลประโยชน์สูงสุดของประเทศ”

ความรู้เท่าทัน : ภูมิคุ้มกันของสังคม

เมื่อประเทศไทยสามารถแข่งขันได้ ทั้งยังมีการพัฒนาที่สมดุลแล้ว สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งสำหรับการพัฒนาประเทศก็คือ การสร้าง **“ภูมิคุ้มกัน”** ซึ่งเกิดจาก **“ความรู้เท่าทัน”** กล่าวคือ ความรอบรู้ที่จะใช้จัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง ชุมชน และสังคมส่วนรวม

ทั้งนี้ **ความรอบรู้ของคนในสังคมเป็นสิ่งสำคัญมากต่อการพัฒนา** เนื่องจากการพัฒนาจะต้องยึดคนเป็นตัวตั้ง และเป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนา คนที่มีความรอบรู้ จึงเป็นเสมือนภูมิคุ้มกันที่ดีที่สุดสำหรับการพัฒนา

“การสร้างจิตสำนึกในการเรียนรู้ให้แก่คน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่สังคมนั้น เป็นเรื่องที่ต้องทำต่อเนื่องกันมาตลอด โดยเริ่มตั้งแต่ในวัยเด็ก จนกระทั่งจบการศึกษา และออกมาทำงาน แม้กระทั่งเกษียณอายุแล้ว ก็ยังจะต้องสร้างจิตสำนึกในการเรียนรู้ต่อไปเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต

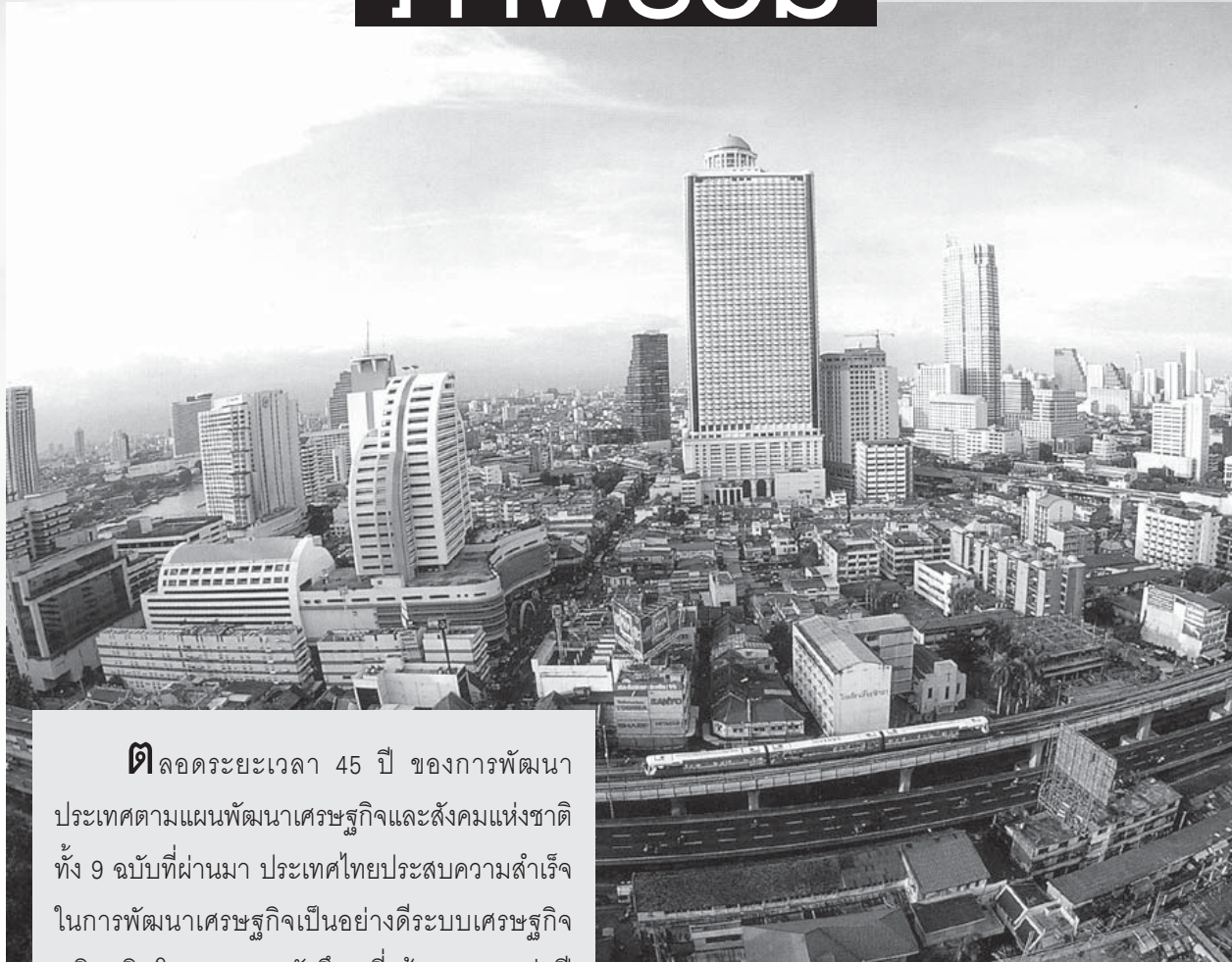
ปัจจุบันสถาบันที่มีหน้าที่ในการสร้างจิตสำนึกในเรื่องการเรียนรู้ ยังมีเฉพาะในช่วงวัยเด็ก ซึ่งได้แก่ พ่อแม่ โรงเรียน สถาบันการศึกษาเท่านั้น แต่เมื่อจบการศึกษาแล้ว ยังไม่มีหน่วยงานใดมีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องนี้อย่างชัดเจน สังคมไทยจึงยังขาดจิตสำนึกในเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่มาก”

บทส่งท้าย

การพัฒนาเพื่อให้ประเทศไทยสามารถแข่งขันได้ มีความสมดุลที่เกิดจากการวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพ มีกระบวนการมีส่วนร่วมซึ่งทำให้เกิดการยอมรับ และมีภูมิคุ้มกันที่แข็งแกร่ง ซึ่งมาจากความรู้เท่าทันของคนที่มีต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิต สิ่งเหล่านี้ ย่อมจะทำให้ก้าวของการพัฒนาในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 เป็นก้าวอย่างที่มีนัยยะ และสามารถนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างแน่นอน

♦♦♦♦♦

สถานการณ์การพัฒนาประเทศ ภาพรวม

ตลอดระยะเวลา 45 ปี ของการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทั้ง 9 ฉบับที่ผ่านมา ประเทศไทยประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นอย่างดีระบบเศรษฐกิจเจริญเติบโตและขยายตัวถึงเฉลี่ยร้อยละ 7 ต่อปี คนไทยมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมากเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-7

อย่างไรก็ตามการพัฒนาที่ก้าวหน้ารวดเร็วได้เกิดจากการนำทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และความได้เปรียบด้านแรงงานราคาถูกของประเทศ มาใช้อย่างมากมายรวมทั้งมีการพึ่งพาทุน เทคโนโลยี และตลาดจากต่างประเทศ ในขณะที่การพัฒนา ด้านสังคมและด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดำเนินการได้จำกัดทั้งในด้านการพัฒนาศักยภาพคน การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการบริหารจัดการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จึงอาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาสามารถบรรลุผลในเชิงปริมาณ ในขณะที่คุณภาพและประสิทธิภาพ ตลอดจนขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศยังอยู่ในระดับต่ำ และเกิดปัญหาความขัดแย้งในสังคมจากความเหลื่อมล้ำของรายได้และการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น

ดังนั้น ถึงแม้การพัฒนาเศรษฐกิจจะบรรลุผลตามความมุ่งหมาย แต่ได้นำไปสู่ผลการพัฒนาที่ไม่พึงปรารถนาทางด้านสังคม และการพัฒนานั้นอาจจะไม่ยั่งยืน เพราะคนในสังคมส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับผลประโยชน์จากกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่องกันมายาวนาน

3 ปีแรกของแผนฯ 9 : เศรษฐกิจฟื้นตัวเต็มที่ แต่การพัฒนาเกิดความไม่สมดุลมากขึ้น

ภาวะเศรษฐกิจที่เริ่มฟื้นตัวจากวิกฤตเศรษฐกิจอย่างช้าๆ ในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (ปี 2540 – 2544) ในช่วง 3 ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (ปี 2545-2547) และฟื้นตัวเต็มที่โดยมีอัตราการขยายตัวต่อเนื่องโดยเฉลี่ยร้อยละ 6.1 ต่อปี ส่งผลให้รายได้เฉลี่ยต่อคนในราคาประจำปีเพิ่มขึ้นจาก 2,100 บาทในปี 2504 เป็น 99,339 บาทในปี 2547

รวมทั้งทำให้ประเทศไทยสามารถสะสมทุน (Net Capital Stock ราคาปัจจุบัน) เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจาก 2.17 ล้านล้านบาท ในปี 2527 เป็น 20.55 ล้านล้านบาทในปี 2547 ฐานะการลงทุนระหว่างประเทศของไทยดีขึ้น ภาระหนี้สินลดลง เงินคงคลังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันยังได้ทำให้ประเทศเข้าสู่ความทันสมัย คนไทยมีความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตและมีโอกาสเข้าถึงบริการทางด้านสาธารณสุขและการศึกษามากขึ้น ทำให้สุขภาพอนามัยและการเรียนรู้โดยรวมของคนไทยเพิ่มสูงขึ้น

อย่างไรก็ตาม หากประเมินผลการพัฒนาประเทศในมิติของความสมดุล ความพอดี และการมีภูมิคุ้มกัน เพื่อให้เศรษฐกิจและสังคมของประเทศพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า การเติบโตดังกล่าวยังอยู่บนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสิ้นเปลือง ขาดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกับการพัฒนาประเทศในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-7

ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการใช้ทุนทางเศรษฐกิจ

ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เน้นทางด้านปริมาณมากกว่าคุณภาพ ส่งผลให้ทุนต่างๆ ได้สูญหายหรือลดน้อยลงไปเป็นจำนวนมาก อีกทั้งทุนที่มีอยู่ไม่ได้รับการเสริมสร้างให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศเท่าที่ควร

การพัฒนาเศรษฐกิจ : พัฒนาอยู่บนพื้นฐานการเร่งรัดการขยายตัวและการแข่งขันมากกว่าสร้างความเข้มแข็ง

การขยายตัวของเศรษฐกิจไทยเกิดขึ้นบนพื้นฐานของการเร่งการเจริญเติบโต ที่มุ่งขยายตัวในเชิงปริมาณ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันเป็นหลักมากกว่าการสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจด้วยการพึ่งตนเอง และสร้างภูมิคุ้มกันให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งส่งผลทำให้เกิดความไม่สมดุลและมีความเสี่ยงต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งในระดับภาพรวมและในสาขาการผลิตที่แท้จริง

โดยเห็นได้จากการทุ่มเททรัพยากรในการพัฒนา ไปเป็นอันมาก แต่เป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพและประโยชน์กลับไม่กระจายไปยังประชาชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม รวมทั้งยังทำให้เศรษฐกิจไทยต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกมากยิ่งขึ้น ในขณะที่เศรษฐกิจภายในประเทศก็ขาดความเข้มแข็ง จึงมีความเสี่ยงที่จะทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจเกิดความยั่งยืน ทั้งนี้ผลการพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจในด้านต่างๆ ที่สำคัญมีดังนี้

ทุนด้านกายภาพ (Physical Capital) โดยเฉพาะด้านโครงสร้างพื้นฐานไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพและไม่เกิดการสะสมทุนอย่างต่อเนื่องเท่าที่ควร

ประเทศไทยได้ใช้ทุนทรัพยากรและแรงงานที่มีอยู่ในการสร้างสมทุนในด้านเศรษฐกิจมากขึ้นในเชิงปริมาณ แต่คุณภาพหรือประสิทธิภาพของการใช้ทุนด้านเศรษฐกิจโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับคงที่ หรือลดลงในบางสาขาการผลิต

สังเกตได้จากประสิทธิภาพการผลิตโดยรวม (Total Factor Productivity : TFP) และประสิทธิภาพการใช้ทุน (Capital Productivity) ในปี 2545-2548 มีอัตราการเติบโตลดลงกว่าปี 2531-2539

โครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่มากในเชิงปริมาณ ก็มีปัญห ประสิทธิภาพการใช้งานอยู่ในระดับต่ำเช่นเดียวกัน ขาดการ เชื่อมโยงโครงข่ายให้เป็นระบบ ทำให้ไม่ประหยัดและมีต้นทุนสูง อีกทั้งลักษณะการลงทุนกระจุกตัวเฉพาะในพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญ ยังไม่กระจายตัวไปสู่ชุมชนอย่างเหมาะสม

นอกจากนี้การพัฒนาประเทศยังต้องพึ่งพาต่างชาติเป็น อย่างมากทั้งการลงทุน การนำเข้าวัตถุดิบ เครื่องจักร และ เทคโนโลยีที่ติดมากับเครื่องจักร ซึ่งเป็นเหตุให้ผลตอบแทนของ การลงทุน หรือการสะสมทุนต้องไหลออกไปสู่ต่างประเทศใน จำนวนที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ รวมทั้งทิศทางการลงทุนส่วนใหญ่ ยังเป็นการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรม อิเล็กทรอนิกส์ ปิโตรเลียมและยานยนต์ ที่แม้จะสร้างรายได้ จากการส่งออกและการจ้างงาน แต่ก็มีความเสี่ยงสูงที่ประเทศ จะต้องรับภาระต้นทุนด้านมลภาวะ

ทุนด้านการเงิน : การออมเพิ่มขึ้น ไม่ทันต่อความต้องการเงินเพื่อการลงทุน และขาดความสมดุลระหว่างตลาดเงิน และตลาดทุน

การออมโดยรวมของประเทศ (Gross National Saving) ได้ ลดลงจากระดับสูงสุดที่ร้อยละ 35 ของ GDP มาอยู่ที่ร้อยละ 30 ของ GDP ในระหว่างปี 2542-2546 ซึ่งเป็นระดับที่ไม่เพียงพอต่อ ความต้องการลงทุนในอนาคตในปัจจุบัน

การจัดสรรเงินทุนให้กับภาคเศรษฐกิจต่างๆ พบว่า ยังมี ความไม่สมดุล โดยภาคอุตสาหกรรม ภาคก่อสร้าง ภาค อสังหาริมทรัพย์ ได้รับการจัดสรรสูง ส่วนภาคเกษตรได้รับการ จัดสรรน้อยกว่า โดยนักลงทุนจะระดมทุนในตลาดการเงิน (ระบบ ธนาคารพาณิชย์) มากกว่าการระดมทุนจากตลาดทุน ซึ่งอาจ จะมีปัญหาถ้าเป็นโครงการลงทุนขนาดใหญ่และมีระยะเวลา โครงการค่อนข้างยาว ทั้งนี้เนื่องจากตลาดหุ้นไทยยังมีการซื้อ หุ่นแบบเก็งกำไรในสัดส่วนสูง และนักลงทุนต่างชาติมีอิทธิพล ต่อความเคลื่อนไหวของราคามาก

ทุนทางด้านสินทรัพย์ที่ไม่สามารถจับ ต้องได้ (Intangible Assets) ยังได้รับ การพัฒนาค่อนข้างน้อย

โดยเฉพาะทรัพย์สินทางปัญญาที่สามารถนำไปสร้าง องค์ความรู้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา การลงทุนวิจัยและ พัฒนา รวมทั้งการสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีที่ยังเป็นรองประเทศเพื่อนบ้านและคู่แข่ง ต้องพึ่งพา เทคโนโลยีจากต่างประเทศเป็นหลัก

การพัฒนานวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ของไทย ตลอดจน การเพิ่มคุณค่าของสินค้าโดยใช้เอกลักษณ์ไทยหรือภูมิปัญญา ท้องถิ่นยังมีน้อย การออกแบบสร้างชื่อสินค้า หรือแบรนด์ที่เป็น ของคนไทยมีน้อย ฯลฯ สินค้าของไทยจึงยังไม่เป็นที่รู้จักอย่าง แพร่หลาย

ทุนด้านแรงงาน/ทรัพยากรมนุษย์ขาด ทักษะโดยเฉพาะภาคการผลิตที่มีการใช้ ทุนในสัดส่วนสูงกว่าแรงงาน (Capital intensive)

ปัจจุบันกำลังแรงงานที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา หรือต่ำกว่ามีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 61.9 ในปี 2547 แสดงว่าการผลิต ของประเทศเป็นการใช้แรงงานไร้ฝีมือเป็นสัดส่วนสูง ทำให้มี ปัญหาในกระบวนการผลิตมากโดยเฉพาะการผลิตเพื่อการส่งออก ที่ต้องใช้วัตถุดิบ ปัจจัยและเทคโนโลยีการผลิตจากต่างประเทศ ที่แรงงานไทยยังขาดองค์ความรู้และการนำองค์ความรู้มาใช้ ประโยชน์อย่างสร้างสรรค์ ทำให้ผลตอบแทนสุทธิจากการลงทุน ที่เป็นของประเทศไทย ชุมชน และแรงงานไทยยังอยู่ในระดับต่ำ

การพัฒนาด้านสังคม : คนไทยอยู่ดี มีสุขเพิ่มขึ้นแต่การพัฒนาคุณภาพคนยังอยู่ในระดับต่ำ

ถึงแม้การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาส่งผลให้ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยในภาพรวมเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่เมื่อพิจารณาในองค์ประกอบย่อยๆ กลับสะท้อนให้เห็นปัญหาในสังคมไทยที่ชัดเจน ส่วนหนึ่งเกิดจาก “คุณภาพคน” ซึ่งเป็นปัจจัยหลักของการพัฒนายังมีคุณภาพไม่สอดคล้องกับทิศทางและความต้องการของประเทศ

คุณภาพการศึกษา สมรรถนะในการทำงานและผลิตภาพแรงงานยังอยู่ในระดับต่ำ ทั้งยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ภายในประเทศมาเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเองเท่าที่ควร ส่งผลให้ภูมิคุ้มกันของคนและสังคมไทยในกระแสโลกาภิวัตน์ลดน้อยลง ทั้งนี้การพัฒนาทุนทางสังคม ที่น่าสนใจมีดังนี้

การส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้ ดำเนินการได้จำกัด

ถึงแม้ว่านโยบายสนับสนุนให้คนไทยได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงจะส่งผลให้ในภาพรวมคนไทยมีการศึกษาสูงขึ้น จากจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประเทศที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 7.1 ปีในปี 2542 เป็น 8.1 ปี ในปี 2547 แต่ยังไม่ถึงระดับการศึกษาภาคบังคับและยังต่ำกว่าประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ญี่ปุ่น เกาหลี และสิงคโปร์ ขณะที่คุณภาพการเรียนรู้ในวิชาหลัก (ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์) มีคะแนน

ผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับต่ำ อีกทั้งภาครัฐยังไม่สนับสนุนงานศึกษาวิจัยอย่างจริงจัง การจัดสรรงบประมาณด้านการวิจัยและพัฒนาไม่แนวโน้มลดลง จากร้อยละ 0.17 ของ GDP ในปี 2544 เหลือร้อยละ 0.15 ของ GDP ในปี 2546

นอกจากนี้ แรงงานไทยที่จบการศึกษามากกว่าประถมศึกษา มีเพียงร้อยละ 38.4 ในปี 2548 (ยังต่ำกว่าเป้าหมายร้อยละ 50 ในปี 2549) ทำให้กำลังแรงงานมีผลิตภาพแรงงานต่ำ เมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งจะส่งผลต่อขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และการสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจให้แข็งแกร่งในระยะต่อไป

สถาบันทางสังคมมีบทบาทน้อยลงในการเป็นทุนทางสังคม

โดยเฉพาะสถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันหลักที่บ่มเพาะเยาวชนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นภูมิคุ้มกันให้เยาวชนมีพื้นฐานจิตใจที่เข้มแข็ง มีแนวโน้มอ่อนแออย่างมาก สถาบันศาสนา เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนในสังคมได้น้อยลงกว่าในอดีต สถาบันการเมืองการปกครอง มีการบริหารการพัฒนาแบบรวมศูนย์ และภาครัฐยังมีบทบาทนำ แม้จะมีการกระจายอำนาจ แต่การกระจายภารกิจและงบประมาณลงสู่ท้องถิ่นยังดำเนินการได้ล่าช้า

สถาบันการศึกษา ยังหล่อหลอมเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดีของสังคมได้ไม่เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง ขณะที่ ธุรกิจเอกชน มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคมมากขึ้น โดยส่วนใหญ่เป็นธุรกิจขนาดใหญ่ และสื่อ ยังมีบทบาทน้อยในการกระตุ้นสังคมในทางสร้างสรรค์ ความอ่อนแอของสถาบันสำคัญ ๆ ทางสังคมดังกล่าว ทำให้สังคมไทยขาดพลังและขาดภูมิคุ้มกันในการพัฒนาประเทศ

คนไทยยังมีภูมิคุ้มกันในการรับมือกับกระแสการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้น้อย

เนื่องจากวัฒนธรรมของสังคมไทยบางอย่างกำลังเลือนหายและระบบคุณค่าที่ตีตามในอดีตเริ่มเสื่อมถอย โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่หันไปชื่นชมวัฒนธรรมแบบใหม่ รั่ววัฒนธรรมที่ไม่พึงประสงค์มากขึ้น ขณะที่วัฒนธรรมไทยภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกละเลยและมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่

“

สถาบันครอบครัว

ซึ่งเป็นสถาบันหลัก

ที่บ่มเพาะเยาวชนให้เป็นคนดี

มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นภูมิคุ้มกันให้

เยาวชนมีพื้นฐานจิตใจที่เข้มแข็ง

มีแนวโน้มอ่อนแออย่างมาก

”

และขาดการสืบสานอย่างต่อเนื่อง

ประกอบกับระบบคุณค่าที่ฝังามของไทยที่เสื่อมถอยลง ทั้งเรื่องจิตสาธารณะ ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และปฏิสัมพันธ์ในระหว่างคนในครอบครัวและระหว่าง ครอบครัวกับชุมชน ระบบคุณค่าที่ฝังามในสังคมที่ลดน้อยลงนี้ หากไม่สามารถฟื้นฟู พัฒนาและส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ของคนในสังคมไทยให้เกิดขึ้นต่อเนื่องมั่นคงแล้ว จะมีผลต่อการเสื่อมถอยทางจริยธรรม และวัฒนธรรมและไม่สามารถปรับตัวรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมแล้วจะนำไปสู่ประเด็นปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามมา

องค์ความรู้ของคนไทยยังไม่พร้อมที่จะเข้าสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ได้อย่างเหมาะสม

ถึงแม้ว่าจะมีการสร้างองค์ความรู้ใหม่ซึ่งเป็นผลผลิตจากการวิจัยและพัฒนา แต่การนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์อยู่ในระดับต่ำ โดยจำนวนสิทธิบัตรทั้งหมดที่จดทะเบียนในประเทศไทยคิดเป็นสัดส่วนเพียง 0.4 ของสิทธิบัตรทั่วโลก และร้อยละ 77 เป็นการขอจดทะเบียนโดยชาวต่างชาติ ในช่วงปี 2545-2546

สิทธิบัตรการประดิษฐ์ของคนไทยส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาเทคโนโลยีขั้นต้น การสร้างมูลค่าเพิ่มที่เกิดจากการมีสิทธิบัตรจึงไม่สูงนัก นอกจากนี้ ยังพบว่ารูปแบบการนำองค์ความรู้มาใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ยังอยู่ในระดับต่ำ คือ เป็นอันดับที่ 30 จาก 52 ประเทศ ในขณะที่สิงคโปร์ เกาหลีและมาเลเซียอยู่ในอันดับที่ 5 10 และ 14 ตามลำดับ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาประเทศมีแนวโน้มดีขึ้นอย่างชัดเจน

ทั้งการมีส่วนร่วมในทางการเมืองระดับประเทศ โดยสถิติการเลือกตั้งสูงถึงร้อยละ 72.6 ในปี 2548 เป็นอัตราสูงสุดตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยการจัดทำแผนชุมชนเพิ่มมากขึ้น นับเป็นสัญญาณที่ดีของการส่งเสริมการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น

อย่างไรก็ตามการรวมตัวเป็นองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการยังไม่กระจายอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ ถึงแม้ว่าในช่วงที่ผ่านมาจะมีการดำเนินงานส่งเสริมการรวมตัวเป็นองค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่องก็ตาม ซึ่งจำเป็นต้องเสริมสร้างให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นพื้นฐานการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป

การพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : นำมาใช้อย่างสิ้นเปลืองขาดความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์กับการอนุรักษ์ฟื้นฟู

การพัฒนาที่ผ่านมาประเทศไทยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพื่อมุ่งเสริมสร้างทุนทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ดังนั้น การที่ทางเศรษฐกิจเจริญเติบโตมากขึ้นก็ทำให้การขยายตัวของการผลิตและการบริโภคเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดมากขึ้นตามลำดับและส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกใช้อย่างสิ้นเปลือง และลดทอนทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทางสังคมอย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้พื้นที่ป่าไม้ที่เคยมีถึงร้อยละ 53.3 ของพื้นที่ประเทศในปี 2504 กลับลดลงเหลือร้อยละ 32.6 ในปี 2546 ขณะที่พื้นที่ป่าชายเลนมีแนวโน้มลดลงจาก 2.1 ล้านไร่ เหลือเพียง 1.5 ล้านไร่ในปี 2543 โดยมีสาเหตุจากการเร่งนำมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยการปลูกทดแทนที่เหมาะสม ปริมาณน้ำฝนมีแนวโน้มลดลง

ขณะที่ความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้น ดินเสื่อมโทรมและมีปัญหาในเรื่องการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน ความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศกำลังถูกทำลายอย่างรวดเร็ว พื้นที่ชายฝั่งได้รับผลกระทบจากการขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทรัพยากรประมงเสื่อมโทรม อัตราการจับสัตว์น้ำลดลงถึง 3 เท่า มีความต้องการใช้แร่และพลังงานเพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจ

ในขณะที่สิ่งเหล่านี้ภายในประเทศมีน้อย ทำให้ต้องนำเข้าพลังงานมากกว่าร้อยละ 50 ของพลังงานที่จัดหาทั้งหมด สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นปัญหาในการสงวนรักษา

ทรัพยากร ธรรมชาติ เพื่อเป็นทุนสำรองให้คนรุ่นอนาคตได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

กลไกการบริหารจัดการ : ไม่ทันสมัยและเน้นการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ

ทางด้านกฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ผ่านมา มีการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกันมาก แต่กฎหมายหลายฉบับยังขาดความทันสมัย และไม่มีเอกภาพระหว่างกัน การบังคับใช้จึงล้มเหลว ยังคงมีการฝ่าฝืนและหลบเลี่ยงกฎหมายกันจนกลายเป็นความปกติ หน่วยงานและคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องต่างๆ มีจำนวนมากมาย แต่มีทั้งความซ้ำซ้อนและไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันรัฐยังคงเป็นผู้ตามแก้ไขปัญหาเป็นหลัก

เนื่องจากผู้ได้ประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรหรือก่อกมลพิษยังไม่ได้เป็นผู้รับภาระอย่างแท้จริง รัฐบาลจึงเป็นผู้ลงทุนฟื้นฟูป่าชายเลน น้ำ ฯลฯ ในขณะที่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องรับภาระในการกำจัดและบำบัดกากของเสียที่เหลือ ซึ่งส่วนใหญ่ก็ขาดประสิทธิภาพ เช่น ในการกำจัดขยะมูลฝอย เป็นต้น

นอกจากนั้นการออกและบังคับใช้กฎหมายส่วนใหญ่มีลักษณะ เพื่อมาสั่งการและควบคุมมากกว่าการป้องกันก่อนเกิดปัญหา และการฟื้นฟูให้กลับมามีสภาพเดิม ด้วยการกำจัดและบำบัด หรือสร้างขึ้นมาใหม่ ซึ่งมีต้นทุนในการดำเนินการสูง กฎหมายและวิธีการป้องกัน เช่น การบังคับใช้ การใช้เทคโนโลยีและ/หรือกระบวนการผลิตที่สะอาดหรือเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยการใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ การใช้เครื่องมือทางด้านสังคม โดยการยกย่องเชิดชูเกียรติและประกาศเกียรติคุณ การสร้างจิตสำนึกเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมจากประชาชน เป็นต้น ยังดำเนินการในขอบเขตจำกัด

การใช้พลังงานขาดประสิทธิภาพ

ส่วนการใช้พลังงานเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ซึ่งส่วนใหญ่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศ พบว่า ในขณะที่เศรษฐกิจของประเทศขยายตัวอย่างต่อเนื่องนั้น อัตราเพิ่มของการใช้พลังงานกลับยิ่งขยายตัวในอัตราที่มากกว่า หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ใช้พลังงานในอัตราที่เพิ่มขึ้นมากกว่าอัตราการขยายตัวทาง

เศรษฐกิจนั่นเอง แสดงว่า ยังใช้พลังงานอย่างไม่มีประสิทธิภาพ
 ดังจะเห็นได้จากตัวชี้วัดประสิทธิภาพการใช้พลังงาน
 ของประเทศ ที่วัดโดยการเปรียบเทียบอัตราการเพิ่มของการใช้
 พลังงานต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ หรือ Energy Elasticity ของ
 ประเทศไทย ปี 2547 ที่มีค่าประมาณ 1.4 ซึ่งหมายถึง จะต้อง
 ใช้พลังงานเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.4 เพื่อให้เศรษฐกิจของประเทศ
 ขยายตัวเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 1 และเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศ
 ญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกาแล้ว พบว่าประเทศทั้งสองมี Energy
 Elasticity เพียง 0.95 และ 0.8 ตามลำดับ

ในขณะที่การใช้พลังงานหมุนเวียนเพื่อลดการพึ่งพา
 พลังงานเชิงพาณิชย์และลดการนำเข้าน้ำมันดิบจากต่างประเทศ
 รวมทั้งเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมีเพียงร้อยละ 17.65 ของ
 การใช้พลังงานทั้งหมดเท่านั้น

สิ่งแวดล้อมที่เป็นมลพิษและกากของ เสียต่างๆ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง

โดยเฉพาะคุณภาพอากาศ และแหล่งน้ำในเมืองใหญ่
 ปริมาณกากของเสียทั้งขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายที่มี
 แนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสารเคมีทางการเกษตรที่
 ตกค้างแพร่กระจายในสิ่งแวดล้อม และปนเปื้อนในห่วงโซ่อาหาร
 อีกทั้งสิ่งแวดล้อมเมืองที่มีสภาพเสื่อมโทรมลงกว่าเดิม ส่งผล
 กระทบต่อสุขภาพอนามัยและการดำเนินวิถีชีวิตของประชาชน

จึงจำเป็นต้องเฝ้าระวังแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่ง
 เป็นเครื่องชี้ถึงการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจที่สนองต่อสังคมจน
 เกินขีดความสามารถรองรับของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ
 สะท้อนความไม่สมดุลของมิติการพัฒนาที่จะนำไปสู่ความไม่ยัง
 ยืนได้ในอนาคต

สรุป

ผลการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา อาจกล่าวได้ว่า ประเทศไทยประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจมาอย่างต่อเนื่อง
 จนส่งผลให้คนไทยมีรายได้เฉลี่ยต่อคนเพิ่มขึ้นจาก 2,100 บาทในปี
 2504 เป็น 99,339 บาทในปี 2547

แต่การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศดังกล่าว ต้อง
 แลกเปลี่ยนกับการใช้ทุนของประเทศทั้งทุนทางเศรษฐกิจ ทุน
 ทางสังคม และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่นำมา
 ใช้กันอย่างสิ้นเปลือง ซึ่งทำให้ทุนเหล่านี้ลดน้อยลงไปอย่างมาก
 ในขณะที่ผลการพัฒนาประเทศที่ก่อให้เกิดการสะสมทุนใหม่ๆ
 เพิ่มขึ้นมานั้น ก็เป็นไปทางด้านปริมาณมากกว่าด้านคุณภาพ

ดังนั้น แผนพัฒนาฯ จึงได้พยายามปรับทิศทางการ
 พัฒนาของประเทศ มาสู่การพัฒนา “คนเป็นศูนย์กลางพัฒนา”
 และยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญา
 นำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ รวมทั้งให้ความสำคัญ
 กับการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่ง
 แวดล้อม เพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน รวมทั้ง
 ทำให้คนไทยมีความอยู่ดีมีสุขได้ในที่สุด

♦♦♦♦♦

บทบาท สคช. กับการพัฒนาประเทศ

ดร.สมคิด จาตุศรีพิทักษ์
รองนายกรัฐมนตรีและ
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์

ผมขอขอบคุณท่านเลขาธิการฯ ท่านคณะกรรมการ
ท่านผู้บริหาร และเพื่อนๆ ชาวสภาพัฒนา รวมทั้งขอขอบคุณ
ท่านสุรนันทน์ ที่ได้ช่วยกำกับดูแลแทนผม ซึ่งงานค่อนข้างมาก
มาโดยตลอด

ขอให้ภูมิใจในการเป็นคนสภาพัฒนา

ทุกครั้งที่มาสภาพัฒนาผมรู้สึกภูมิใจ ผมเคยบอกพวก
ท่านครั้งหนึ่งว่าเมื่อปี 2520 ที่จบธรรมศาสตร์ใหม่ๆ ผมมาสมัคร
งานที่สภาพัฒนาเป็นแห่งแรก มาพบอาจารย์ท่านหนึ่ง ซึ่งตอน
นั้นทำงานอยู่ที่สภาพัฒนา คือ อาจารย์ปรีชา เปี่ยมพงษ์สานต์ นั้น
หมายความว่า ในความคิดของเด็กคนหนึ่งซึ่งจบมหาวิทยาลัยยุค 14
ตุลาคม ถ้าเขาต้องการทำอะไรในเชิงของการพัฒนา เขาจะคิด
ถึงสภาพัฒนาเป็นแห่งแรกในสมองของเขา เป็นเหตุผลที่ทำให้
ผมมาที่นี่

เวลาผ่านไปเร็วมาก จนถึงปีนี้ก็เกือบ 30 ปีแล้ว นั้นแสดง
ว่าชื่อเสียงศักดิ์ศรีของสภาพัฒนามีมานาน ถ้าไม่มีสภาพัฒนา

เมืองไทยคงมาถึงจุดนี้ไม่ได้ ท่านต้องภูมิใจที่ท่านเป็นคน
สภาพัฒนา เราไม่ต้องไปบอกว่าเมืองไทยพัฒนามากขนาดไหน
หรือว่าล้ำหลังอย่างไร แต่ว่าโดยเปรียบเทียบเรากับประเทศอื่นๆ
ซึ่งอยู่ใกล้เคียงกัน เรามาได้ไกลมากๆ ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า
ผู้บริหารเก่าๆ ของสภาพัฒนาจนถึงรุ่นของพวกท่านทุกคน
ล้วนแต่มีส่วนทั้งสิ้น

เมื่อสักครู่นี้ ผมกับท่านสุรนันทน์ไปไหว้ศาลพระภูมิ ผมได้
อธิษฐานว่าในท่ามกลางความวุ่นวายทั้งหลายที่กำลังเกิดขึ้น
ขณะนี้ขอให้สภาพัฒนาเป็นหลักช่วยผลักดัน ช่วยกำหนด
ทิศทางให้เมืองไทยมีความเจริญรุ่งเรืองสืบต่อไปในอนาคต

เมืองไทยนี้แปลก เวลาไปได้ดีๆ มักจะมีอะไรที่ทำให้
ต้องชะงักหรือว่าต้องชะลอ แต่อย่างไรก็ตาม ผมเชื่อว่าถ้าพวก
เราแข่งและทำงานหนัก สิ่งเหล่านั้นจะไม่กระทบ ขออย่างเดียว
คือให้คนสภาพัฒนาทำงาน คิด และผลักดันให้เมืองไทยมี
แต่ความก้าวหน้าตลอดเวลา และคนสภาพัฒนาต้องเป็น
ทั้งคนเก่งและคนดีด้วย

¹ เรียบเรียงจากการมอบนโยบายในการปฏิบัติงานแก่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเนื่องในโอกาสวันคล้ายวัน
สถาปนา ครบรอบ 56 ปี ของ สคช. เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2549

เมื่อสักครู่นี้ ผมได้ชี้ให้ท่านสุนทรันทน์ดูที่บอร์ดของ พระยาสุริยานุวัตร ท่านพูดเอาไว้เมื่อประมาณ 100 ปีมาแล้วว่า “ธรรมเวทย์” จะคุ้มครองคนที่ประพฤติปฏิบัติธรรม โดยที่ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค คือถ้าข้าราชการคิดและทำงานอย่างนี้ ทุกคน ประเทศก็ย่อมที่จะเจริญพัฒนาต่อไปได้ นี่คือสิ่งที่อยากให้อึดถือไว้ในใจ

ในช่วง 2-3 สัปดาห์ที่ผ่านมา ผมคิดว่าเกิดอะไรขึ้นในเมืองไทย จะเป็นสิ่งที่น่าเสียดายมากถ้าคนไทยกันเองมีความแปลกแยก จังหวะนี้แหละที่จะเป็นจังหวะดีที่สุดในการที่จะก้าวกระโดดไปข้างหน้าอย่างสง่างามเสีย กลับต้องมาเป็นเรื่องปวดหัว

เราผ่านวิกฤตการณ์มาทั้งหมด 5 ปี ปีนี้จะขึ้นปีที่ 6 ของรัฐบาล 4 ปีแรกเป็นช่วงเวลาที่เราต่อสู้กับเรื่องวิกฤตการณ์เศรษฐกิจ ในยุคนั้นไม่มีใครคิดว่าเราจะเอาชนะมันได้ เห็นตัวเลขหนี้มูลค่ามากขนาดนั้น บริษัทครึ่งตลาดหลักทรัพย์อยู่ไม่ได้ คนตกงานมาก ผมเชื่อว่าไม่มีใครสักคนในที่นี่ คิดว่าเราจะไปรอดด้วยซ้ำ แล้ววันนี้ เมืองไทยฟื้นกลับมาได้ ซึ่งนับเป็นผลงานของทุกคน ระยะเวลาที่ผ่านมาสภาพัฒน์ทำงานหนักมาก

สทช. ต้องก้าวทันการเปลี่ยนแปลง

ของเดิมที่ว่ายาก ผมว่าช่วงจังหวะในอนาคตต่อไปจากนี้จะยากและน่าท้าทายมากกว่า เพราะถ้าเรานั่งคิดดีๆ ทำจิตสงบๆ อย่างที่ท่านพารณสอนผมเมื่อเช้า เราจะเห็นว่า บริบท หรือ Context ของอนาคตนั้นแตกต่างไปจากอดีตแล้วทั้งภายในและภายนอก โดยเฉพาะภายนอก ซึ่งคนสภาพัฒน์ต้องใช้เวลากับเรื่องนี้พอสมควร บริบทของสิ่งแวดล้อมที่กำลังผันผวนอยู่ขณะนี้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยที่เราไม่สามารถควบคุมได้ เป็นผลจาก Globalization ซึ่งจะทำให้ท่านไม่อาจที่จะมานั่งทำแผน 5 ปี แล้วก็นั่งอยู่อย่างนั้น เป็นไปไม่ได้เลย แค่ผ่านไป 2 เดือนก็เปลี่ยนบริบทแล้ว

เมื่อสักครู่นี้ Bloomberg ออกข่าวว่า ขณะนี้สหรัฐฯ กำลังเจรจากับจีนเรื่องนโยบายการค้า เพราะเขาขาดดุลมหาศาล ถ้าเขากดดันจีนอะไรจะเกิดขึ้น มันกระทบถึงกันหมด ฉะนั้นภายใต้สิ่งแวดล้อมอย่างนี้ถ้าสภาพัฒน์ทำงานแบบ Static หรือนิ่ง สิ่งทีพูดไว้ว่าจะผิดหมดเลย

ข้อหนึ่ง สภาพัฒน์เคยทำนายไว้ว่าปี 2549 หรือ 2550 ไทยจะขาดดุลการค้าประมาณ 10 พันล้าน ซึ่งเป็นเรื่องของความนำ

เข้าและส่งออก การลงทุนใหม่ๆนี้ การขาดดุลไม่ได้เกิดจากเศรษฐกิจไม่ดี แต่ขาดดุลเพราะเศรษฐกิจดีเกินไป เนื่องจากมีการลงทุนเข้ามาและก่อให้เกิดรายได้ในอนาคตรับหน้าอีก 2-3 ปี ก็จะมีการส่งออกมากขึ้น แต่ถ้ามีการเปลี่ยนแปลง ในอนาคตก็จะกระทบไปด้วย จึงต้องมีการทบทวน ฉะนั้น สภาพัฒน์ต้องมีการทำงานทันต่อสถานการณ์ต่างๆ (Dynamic) อยู่ตลอดเวลา

ข้อสอง สิ่งแวดล้อมในอนาคตข้างหน้า ระดับ (Degree) ของการแข่งขันจะสูงมาก เป็นผลจากกระแสการค้าเสรี ที่เริ่มเกิดมานานแล้ว

เมื่อสักครู่นี้ ที่ท่านเลขาฯ พูดถึงเรื่องการที่มีทีมงานดูเรื่อง FTA ดร.สุวิทย์ให้ผมดูตอนที่เขาเจรจาต่อรองกับญี่ปุ่น เขาดูกันละเอียดทุกสินค้าเลยว่าตรงไหนจะทำให้เขาได้ประโยชน์สูงสุด สิ่งเหล่านี้ต้องเตรียมให้พร้อม สภาพัฒน์ต้องเป็นกำลังให้ผม กระแสการค้าเสรีเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงต้องมองว่าทำอย่างไรเราจะพัฒนาตัวเองให้สามารถแข่งขันได้ในอนาคตข้างหน้า

สิ่งแวดล้อมเหล่านี้ พอเรามองไปข้างหน้าแล้ว เกาหลีใต้ได้เปรียบกว่าเรามากใน 10 ปีข้างหน้า เพราะว่าเทคโนโลยีกับข้อมูลเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ และบางตัวใน 2 ตัวนี้เป็นจุดอ่อนของเรา ผมมองว่าเกาหลีใต้อยู่ล้ำหน้าเราอย่างน้อย 10 ปี

สภาพัฒน์ต้องพิจารณาว่า เวลาท่านทำแผนฯ 10 เมืองไทยจะอยู่ตรงไหนของสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ ท่านมีหนังสือมากมายในห้องสมุด ต้องดูว่าเมื่อสิ่งแวดล้อมข้างนอกเปลี่ยนแปลงไป เราจะอยู่ตรงไหนได้อย่างสง่างาม แข็งแรง และยั่งยืน ซึ่งไม่เกี่ยวกับอัตราการเติบโตของ GDP แต่

ต้องมีการระดมสมองร่วมกันว่าภายใต้สิ่งที่กำลังเปลี่ยนแปลงเรามีโอกาสอยู่ตรงไหน เราจะยืนตรงไหนในอนาคตข้างหน้า ถ้าคุณมองผิด ก็เหมือนกับว่าคุณเพิ่มต้นทุนที่ผิดให้ประเทศ แต่ถ้าคุณมองได้ถูกต้อง คุณก็สามารถคิดยุทธศาสตร์ต่างๆ ไปสู่จุดเหล่านั้นได้

ฉะนั้น ตรงนี้ต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ สิ่งแวดล้อมต่างๆ เหล่านี้ก็เข้ามาสู่ในประเทศ และเมื่อมาอยู่ในประเทศถึงบอกว่าหนักหน่วงและท้าทายพวกท่าน คือ มีข้อจำกัดอยู่หลายข้อในประเทศของเราที่เกิดขึ้นในขณะนี้ ชัดเจนที่สุดก็คือว่า 4-5 ปีที่ผ่านมา เราพ้นวิกฤตการณ์เศรษฐกิจได้ก็จริง แต่คุณยังไม่สามารถเข้าไปถึงปัญหาที่แท้จริง ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะเข้าไปจัดการได้

ผมจำได้ผมมาที่นี้ครั้งแรกเมื่อประมาณ 2-3 ปีมาแล้ว สมัยท่านเลขาฯ จักรภณณ์ ผมบอกว่าสภาพมันต้องปฏิรูปครั้งใหญ่วันนี้ก็ได้เห็นบางส่วนของ การเปลี่ยนแปลงแล้ว ต้องขอบคุณท่านสุรนนท์ ท่านเลขาฯ อำพน และผู้บริหารสภาพมันทุกท่าน

เข้าใจการเปลี่ยนแปลงในประเทศ

เมื่อสักครู่นี้ผมพยายามพาท่านไปมองความเปลี่ยนแปลงข้างนอก เมื่อหันกลับมาดูตัวเราหรือภายในประเทศ ความยากจนคือปัญหาใหญ่ นี่เป็นหน้าที่ของสภาพมันว่าจะทำอย่างไร ข้อจำกัดของเรื่องโครงสร้างการผลิตของประเทศไทยในขณะนี้เป็นอย่างนี้ ทำไมท่านจึงคาดการณ์ว่าทั้งปีนี้จะขาดดุล 10 พันล้าน ก็เพราะว่าเป็นโครงสร้างของการผลิตที่เกิดขึ้นจากอดีต ไม่ใช่ที่เราไม่เก่ง แล้วพอท่านจะเปลี่ยนแปลง ประเทศก็มีการนำเข้าเพิ่ม จึงมีการขาดดุล แต่ทำอย่างไรที่จะให้

โครงสร้างภายในเหล่านี้มีความเข้มแข็งที่จะรองรับให้เราอยู่ต่อไปในอนาคต ท่านต้องคิดถึงสิ่งเหล่านี้

กระทรวง ทบวง กรม แม้กระทั่ง สศช.จะต้องเป็นเสาหลัก เราต้องยอมรับว่า ทั้งสภาพมัน กระทรวงการคลัง กระทรวงพาณิชย์ แบงก์ชาติ ล้วนเป็นเสาเกา ซึ่งในบางครั้งอาจจะล้ม โดยเฉพาะสภาพมันผมเชื่อว่าล้มแน่นอนเพราะงานมากและคนน้อย ฉะนั้นจะต้องรู้จักเลือกงานที่จะทำ โดยดูว่างานอะไรที่จะให้คนข้างนอกทำแล้วคอยประสานงาน ถ้าสภาพมันรับทุกงานต่อไปจะเป็นปัญหา เพราะคนเก่งจะล้ม

นอกจากโครงสร้างของกระทรวง ทบวง กรมแล้วเรื่องกฎหมายและกฎระเบียบทั้งหลาย รวมทั้งเรื่องโครงสร้างพื้นฐานก็เป็นเรื่องที่ท่านต้องติดตามการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านการพัฒนาและการออกแบบ ผมกำลังวางแผนจะไปนั่งเรือล่องแม่น้ำจากคุนหมิงลงมาตามน้ำถึงเมืองไทย เพื่อดูว่าเมื่อเปิด FTA กับจีน โครงสร้างตรงนี้ยังมีอะไรที่เราต้องทำเพื่อที่จะยกระดับเราขึ้นมา สิ่งเหล่านี้จริงๆ ไม่ใช่หน้าที่ของผม แต่เป็นสิ่งที่สภาพมันต้องทำให้ผมก่อนหน้านี้ แต่ไม่เป็นไรถือว่าเราเป็นทีมเดียวกัน เราไปด้วยกัน

พัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมควบคู่กัน

ทุนและทรัพยากรของเรามีอยู่อย่างจำกัด (Certain Limitation) ท่านพระยาสุริยานุวัตรเคยพูดว่ามีทรัพย์ที่แตะต้องไม่ได้ (Intangible Assets) เช่น ความรู้ ทักษะ และความสามารถ จึงต้องกลับมาดูว่าคนของเราเป็นอย่างไร ความรู้และข้อมูลของเราเป็นอย่างไร ซึ่งนับว่าขณะนี้ดีขึ้นมากเมื่อเทียบกับ 6-7 ปีที่แล้ว

ตอนนั้นผมเป็นเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ฝรั่งเศสหรือชาวอเมริกันเข้ามาที่ห้องทำงานที่กระทรวงการคลัง ขนาดเกิดวิกฤต (Crisis) ยังจะให้เปิดเสรี เมื่อเชิญเขามาลงทุน เขาก็บอกให้เก็บกวาดให้เรียบร้อยก่อน แต่ในวันนี้และ 2-3 สัปดาห์ข้างหน้ามีแต่ฝรั่งมาเมืองไทยทั้งสิ้น ฝรั่งเศสมาคราวนี้บอกว่าจะเข้ามาเป็นหุ้นส่วน (Partner) ในยุทธศาสตร์การพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิระวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (ACMECS หรือ The Ayeyawaddy-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy)

เมื่อมาถึงจุดนี้ ต้องมาพิจารณาว่าทรัพยากรที่เราที่มีอยู่ในขณะนี้เป็นอย่างนี้ จะพัฒนาอย่างไร ทั้งในเรื่องของคนและ

สังคม ฉะนั้นหน้าที่ของสภาพัฒน์ ไม่ใช่เรื่องของเศรษฐกิจ
อย่างเดียว ต้องเน้นเรื่องของสังคมเป็นหลักใหญ่ ซึ่งผมเคย
พูดในที่ต่างๆ อยู่เสมอว่า เศรษฐกิจและสังคมต้องพัฒนาควบคู่
กันไป

โลกาภิวัตน์ ไม่ใช่มีแต่ข้อดี ของที่ไม่ดีก็มีมหาศาล เด็ก
สมัยนี้แม้กระทั่งในต่างจังหวัดสามารถเปิดโทรทัศน์ดูหนังได้
ตรงนี้จะทำอย่างไร เราไม่ควรปล่อยปละละเลยแล้วไปตาม
อย่างครอบครัวฝรั่ง ที่พ่อแม่แต่งงานแล้วก็แยกออกมาไม่เลี้ยงดูพ่อ
แม่ กลายเป็นครอบครัวเดี่ยว วันวาเลนไทน์ (Valentine's Day) แจก
กุหลาบให้แฟน แต่ไม่มีให้พ่อแม่ ถ้าเป็นอย่างนี้สังคมจะอยู่ได้
อย่างไร

ขณะนี้เกาหลีได้ทำหนังสือออกมาเผยแพร่วัฒนธรรมของ
เขานั้นเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมมาก เรามีความคิดดีๆ มีสิ่งที่มีคุณค่า
มากแต่ไม่เห็นและไม่สนใจ เวลาเปิดทีวีเห็นรายการที่ไร้สาระ
แล้วผมก็ปวดหัว ต้องช่วยกันพิจารณาว่าสิ่งเหล่านั้นเยาวชน
ควรดูไหม

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมควบคู่กันเป็นสิ่งที่ท้าทาย
สภาพัฒน์มาก ช่วงนี้เป็นจังหวะดีเพราะท่านกำลังทำแผนฯ 10
ผมอยากจะให้ท่านทำแผนฯ ให้ดีๆ การทำแผนฯ ที่ดี ท่าน
ต้องเป็นศูนย์กลางให้ทุกคนเข้ามามีส่วนในการคิด แต่เป็นไปไม่
ได้ที่จะให้ทุกคนมาคิดพร้อมกัน ท่านต้องดูว่าที่ไหนมีคนเก่งก็
ดึงเขาเข้ามาช่วยกัน โดยใช้วิธีการระดมความคิดที่เหมาะสม

การพัฒนาฐานรากของสังคม...เริ่มที่ ชนบท

ผมอยากให้ท่านช่วยหลายเรื่องทีเดียว ยกตัวอย่างง่ายๆ
เรื่องของการแก้ไขปัญหาความยากจน 4 ปีที่ผ่านมาเราได้บท
เรียนมาก ผมบอกได้เลยว่าไม่มียุคสมัยไหนที่รัฐบาลจะทุ่มเทให้
กับคนจนเท่ากับรัฐบาลชุดนี้ เพราะเราทำกับมือเราเองเรารู้ แต่
4 ปีที่ผ่านมายังขาดส่วนร่วมในการทำงาน

ทั้งนี้ ผมได้ใช้วิธีการทำงานกับข้าราชการแบบช่วย
เหลือเกื้อกูลกันโดยทำลายกำแพงที่เคยเป็นอุปสรรคทิ้งไป
และเน้นการสร้างความร่วมมือร่วมใจกันระหว่างรัฐบาล
และข้าราชการ ประสบการณ์ทำให้ตระหนักว่ามีความเข้าใจ
ในการทำงานมากและขาดความร่วมมือกัน ซึ่งจะเห็นได้
จากการทำงานในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เมื่อ

ได้ทำลายกำแพงออกไปแล้ว ได้ประโยชน์อย่างมหาศาล เช่นที่
ธกส. เคยเป็นเหมือนกับธนาคารเพื่อชนบทที่ให้ชาวนาแต่ละคน
กู้เพียงอย่างเดียว

เมื่อขึ้นปีที่ 5 จึงพบกับคำว่า SML หรือโครงการ
พัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชนนั้นถือเป็นกลไกของการที่จะ
พัฒนาที่ไม่ใช้ตัวเงิน เพราะว่า SML ที่ลงไปเป็นจำนวน 76,000
หมู่บ้าน มีคณะกรรมการหมู่บ้าน 76,000 ชุด ซึ่งมีประธาน
กรรมการหมู่บ้านแต่ละ 1 ท่าน คือ 76,000 คน ตรงนี้สำคัญมาก
เช่น การที่ ธกส. จะปล่อยสินเชื่อเพื่อการพัฒนา ถ้าหมู่บ้าน
ไหนมีคณะกรรมการหมู่บ้านที่เข้มแข็งจะสามารถทำเกษตร
แบบมวลรวม ซึ่งจะช่วยให้สามารถใช้เครื่องมือที่ทันสมัยได้

กรณี OTOP พอเราลงไปแล้วทราบได้ทันทีว่าหมู่บ้านใด
พร้อมหรือไม่พร้อม ผมทดลองทำครั้งแรกโดยจัดฝึกอบรมคณะ
กรรมการ 3,000 คน ใช้แนวความคิดเรื่อง “Innovation Adopter”
ที่เคยเรียนมา คือการหาผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) โดย
เอากลุ่มผู้ที่ไม่ยึดติดเข้าข้างฝ่ายใด (Cosmopolitan) ซึ่งเป็นพวก
ที่มีการเปลี่ยนแปลงเร็ว ดูในเชิงเศรษฐกิจพอเพียงแล้วก็ใส่เรื่อง
OTOP เข้าไป เมื่อเขาทำแผนภาพ (Chart) ว่าจะพัฒนาหมู่บ้าน
ของเขาอย่างไรแปะข้างฝาไว้ นายอำเภอและผู้ว่าฯ ยังต้องมานั่งดู

ตรงนี้ ถ้าสภาพัฒน์เข้ามาช่วย ในอนาคตแผนการ
พัฒนาชนบทจะสามารถไปสู่ที่เดียวกันและไม่ซ้ำซ้อน ซึ่ง
ประกอบด้วยการพัฒนาชุมชนและอุตสาหกรรม ทั้งนี้ ต้องไป
ช่วยเขาพัฒนาคณะกรรมการหมู่บ้านให้เข้มแข็ง จะช่วยให้เขา
พัฒนาตนเองได้ เป็นการสร้างฐานจากข้างล่างขึ้นมาข้างบน และ
กลุ่มนี้จะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เป็นพลังอย่างมหาศาลของ

สังคม รวมทั้งเป็นหัวข้อที่จะช่วยฝึกฝนให้กับรุ่นต่อไป สิ่งเหล่านี้นับเป็นตัวอย่างที่ดีที่ท่านควรเรียนรู้และเอาใจใส่

การพัฒนาชนบทให้ประสบความสำเร็จ ควรทำในลักษณะบูรณาการ (Integration) เช่น การให้กรมส่งเสริมการเกษตรและกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมมาทำงานร่วมกัน เกื้อกูลกันไม่ใช่ต่างคนต่างทำหรือแย่งงานกันทำ ซึ่งจะก่อให้เกิดความเชื่อมโยงและช่วยเสริมการทำงานของผู้ว่า CEO ด้วย เนื่องจากกลุ่มเหล่านี้เข้มแข็งขึ้น นับเป็นการพัฒนาจากภายใน (With in) โดยค่อยๆ เชื่อมแต่ละจุด ซึ่งต้องใช้เวลา นับว่าปีที่ผ่านมาทำให้เกิดการตื่นตัวอย่างมากในสังคม นี่เป็นตัวอย่างข้อที่หนึ่ง

คลัสเตอร์ : การพัฒนารูปแบบใหม่ให้เห็นผล

ส่วนข้อที่สอง **ขอให้คิดระบบใหม่ คือการพัฒนาแบบคลัสเตอร์** ซึ่งผมเชื่อมั่นว่าเป็นระบบที่ดี ผมลองเปิดแผนที่เมืองจีน ร้อยละ 25 ของ GDP มาจาก 9 มณฑล บวกอีก 2 คือฮ่องกงและมาเก๊า การพัฒนาพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำ (Plain Upper Delta River) เขาใช้กว้างเจาเป็นหัวหอกเชื่อมโยงทุกมณฑลทางใต้ของยูนนานเป็นกลุ่มเดียวกัน มีฮ่องกงและมาเก๊าเป็นตลาดเปิดสู่ภายนอก ส่วนที่เกาหลีใต้จะเห็นคลัสเตอร์ใหญ่ตรงเมืองปูซาน เป็นแหล่งพัฒนามีหลาย ๆ จังหวัดเป็นมณฑลเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ลองเปิดดูที่อื่นๆ ก็กำลังสร้างเป็นคลัสเตอร์เช่นกัน

Kenichi Ohmae นักเศรษฐศาสตร์ชาวญี่ปุ่นได้เขียนหนังสือเล่มแรกชื่อ “The Mind of the Strategist : The Art of Japanese Business” พร้อมกับที่ผมเขียนเรื่อง “The New Competition” ตอนนั้นผมคิดว่า โอมาเอะกำลังสร้างนิยายกำลังภายใน ที่ไหนได้เขามองถูก เพราะเป็นเรื่องจริงที่การเชื่อมโยงเศรษฐกิจของโลกกำลังมุ่งไปที่การเชื่อมโยงในระดับภูมิภาค (Regional)

คิงง่าย ๆ เขตของปูซานในประเทศเกาหลีใต้ที่เชื่อมกับ Fukuoka ในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งถือเป็นหนึ่งคลัสเตอร์ใหญ่ มีพลังขนาดไหน ฉะนั้นเมื่อมีการเชื่อมระหว่างคลัสเตอร์นั้นจะยิ่งมีพลังมาก

ส่วนเมืองไทยเรามีอยู่ 3 คลัสเตอร์ใหญ่ คือในภาคเหนือมีคลัสเตอร์ 8 จังหวัดที่เชื่อมโยงทุกอย่างพร้อมอยู่ในนั้น ทั้งทรัพยากร ท่องเที่ยว และการลงทุน ทางใต้ก็มีคลัสเตอร์อันดามันที่เป็นคลัสเตอร์ท่องเที่ยว โดยเน้นในเรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศและการลงทุนที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม (Green

Technology และ Green Investment)

ส่วนภาคตะวันออกก็มีระยอง จันทบุรี ชลบุรี และตราด สามคลัสเตอร์นี้ เป็น 3 Super Cluster แล้วถ้าคุณมีทีมงานเข้าไปพัฒนา โดยมองทั้งคลัสเตอร์ ไม่ใช่มองแค่จังหวัด เพราะการพัฒนาที่ละจังหวัดทำให้เศรษฐกิจไปไม่ไกล อย่างแม่ฮ่องสอนหากพัฒนาเพียงลำพังไม่มีทางเจริญเพราะเป็นจังหวัดเล็ก งบประมาณน้อยและคนมีการศึกษาน้อย แต่ถ้ากำหนดเป็นคลัสเตอร์แล้วพัฒนาไปพร้อมกันก็จะได้อานิสงส์จากเชียงใหม่และเชียงราย

ในอดีตเรามองเรื่องของคลัสเตอร์กึ่งและการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นเรื่องกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (Economic Activities) เป็นรายภาค เช่น ถ้าเองงบประมาณ 1 แสนล้านใส่เข้าไปในภาคตะวันออก ระยอง จันทบุรี ตราด ซึ่งมีครบเครื่องทั้งอุตสาหกรรม ท่องเที่ยว แปรรูปเกษตร และไม่มีปัญหาเรื่องน้ำ และ สศช. มีทีมงานพาผู้ว่าฯ ทั้งหลายลงไปดูเรื่องการพัฒนา แล้วมุ่งเชื่อมโยงกลุ่มนี้กับกลุ่มคลัสเตอร์ใหญ่ ๆ ในประเทศต่างๆ ผมว่าไม่น่าจะแพ้ปูซาน

เมื่อเอา 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนเชื่อมโยงกับจีน แล้วต่อท่อของคลัสเตอร์นี้กับทางพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำของจีน วางกลยุทธ์การพัฒนาและใส่งบประมาณลงไป จากนั้นพาทีมลงพื้นที่ไปสร้างความเชื่อมโยงในด้านการท่องเที่ยวและการลงทุน ส่วนการพัฒนาจากภายในมีทีมให้คำแนะนำ (Coaching) ผู้ว่าฯ ว่าควรจะทำเรื่องอะไร สำหรับจังหวัดที่ไม่สามารถทำเป็นคลัสเตอร์เชื่อมโยงได้ ค่อยๆ ทำแบบธรรมดา ถ้าคิดแบบนี้โครงสร้าง (Structure) ของสภาพัฒน์ ต้องมีอย่างน้อย 3 คลัสเตอร์ คุณโดยเลขาธิการสภาพัฒน์ หรือรองเลขาฯ 1 ท่าน

มาดูว่าทำไมจีนต้องมีเขตเงินพิเศษ และเขตเศรษฐกิจพิเศษ การพัฒนาของจีน ผมขอใช้คำว่า **“เขียนภาพก่อน แล้วค่อยๆ ก่อร่างขึ้นมาเป็นของจริง”** เมื่อ 10 ปีที่แล้วเมืองจีนจนมาก ทำทุกอย่างที่เงินและที่เลี้ยงไว้ ให้อาพคนกว่าพันล้านคนเป็นตัวดึงดูดการลงทุนและทุกอย่างเข้ามา การก่อสร้างเต็มทั้งประเทศ ทำให้ GDP สูงกว่าร้อยละ 10 แต่ทำไมการธนาคาร (Banking) ของเขาผันกระแสโลกได้โดยไม่ต้องมีการปฏิรูป ทั้งที่มีหนี้สิน NPL เต็มไปหมด เพราะเขาค่อยๆ ทำโดยไม่บริหารตามแบบฝรั่ง

ผมไม่เห็นด้วยกับฝรั่งมาตั้งแต่ต้น ตอนผมเรียนหนังสือในต่างประเทศต้องทำกับข้าวเอง เวลาล้างชามจะมีเศษอาหารหลงอยู่ในอ่างล้างชาม เพื่อนก็บอกว่า You have to clean up after

yourself. แปลว่าเวลาคุณล้างชามต้องให้สะอาด อย่าให้มีเศษอาหารอยู่ในอ่าง เพื่อนคนนี้เป็น Roommate ผมเอง ซึ่งสูบบุหรี่ทั้งวัน ฉะนั้นเห็นชัดว่าคนไทยมีแนวโน้มเกรงใจฝรั่ง ไม่ใช่เขาไม่ดี แต่เราเกรงใจเขา

เมื่อตอนเกิดวิกฤต เจ้าหน้าที่กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) แนะนำเราว่าต้องยุบ 5-6 ไฟแนนซ์ ผมก็ถามกลับไปว่า ตอนนี้งากำลังเกิดวิกฤตสินเชื่อ (Credit Crunch) คุณให้ยุบและตัดงบประมาณทั้งหมดจะไหวหรือ เขาจะเอาตัวอย่างจากประเทศอื่นมาใช้ในเมืองไทยไม่ได้ ตอนนั้นผมไปอยู่กระทรวงการคลังใหม่ๆ แต่ผมถือว่าเราก็หนึ่งในตองอู เรียนหนังสือเหมือนกัน เพียงแต่สำเนียงเรามีหลาย Accent ปนกัน คุณจะเข้ามา คุณก็ต้องปรับ Accent ให้เข้ากับผม ไม่ใช่ปรับ Accent เราให้เข้ากับเขา เพราะว่าเราเกิดที่นี่ ต้องปรับหูให้เข้ากับ Accent ผม ฉะนั้นไม่ต้องเกรงใจต้องคิดของเราเอง

ทำไมเขาสามารถทำคลัสเตอร์ของพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำให้เป็น 1 ใน 4 ของ GDP เมืองจีน เพราะเขารู้จักคิดใช้ฮ่องกงและมาเก๊าเป็นตัวเปิด กล้ามมาตุของเรากิจการจัดทีมงานควรบูรณาการ (Integrate) ทั้ง BOI และสำนักงบประมาณเข้ามาพัฒนาด้านพื้นที่ แล้ว สศช. เข้ามาดูว่า 5 ปีนี้จะให้ 30 กว่าคลัสเตอร์ เป็นอะไร ซึ่งจะเป็นจุดนำการพัฒนาของประเทศไทย แล้วการพัฒนาอื่นๆ ก็จะตามมา ผมฝากให้คิดด้วย แต่ไม่ต้องตามผม

การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ : เรื่องใหญ่ของไทย

อีกอย่างที่ยากจะช่วยให้ช่วยคือเรื่องการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ต้องทำให้รวดเร็วขึ้น การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจมีทั้งจากภายในและภายนอก จากภายในก็คือให้กระทรวง ทบวง กรม ปรับเรื่องของอาหารแปรรูป เรื่องของผลไม้ ในแต่ละเรื่องต้องคอยชี้แนะอย่างละเอียดตลอดเวลา

สภาพัฒน์ต้องช่วยอีกส่วนหนึ่ง คือจากข้างนอกเข้ามา ดูอย่างเมืองจีนนี้ชัดเจน คุณต้องการมีเกษตรแปรรูป ต้องคิดว่าจะทำแบบไหน ที่ไหน การรวมศูนย์กับ BOI และสำนักงบประมาณจำเป็นมากๆ สศช. ต้องออกแบบว่าต้องการสิ่งเหล่านี้ มี Package แล้วดึงเขามาร่วมลงทุน เช่น มีเขตลงทุนพิเศษทั้ง 8 จังหวัด คุณต้องการที่จะปรับโครงสร้างเกษตรให้ใหม่ ต้องคุยเป็นกลุ่มแล้วบอกว่าคุณต้องการให้อะไรเกิดขึ้นอย่างไร และต้องการให้ใครมาลงทุน โดยออกแบบว่าในการให้คนไทยมาลงทุนจะต้องทำอะไร

นี่คือการเปลี่ยนแปลงจากภายใน เราต้องการสร้างสังคมฐานความรู้ (Knowledge Society) และเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge Economy) จากภายใน ส่วนกระทรวงมีหน้าที่อำนวยความสะดวกทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) แต่จะอย่างไรให้มีการลงทุนจากข้างนอกเข้ามาร่วมกับคนไทยในพื้นที่ซึ่งถือเป็นเศรษฐกิจฐานความรู้ในขนาดท้องถิ่น

คุณต้องมีทีมงานเรื่องนี้อย่างจริงจัง เพราะการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจเป็นเรื่องใหญ่ที่สุดของเมืองไทย ทีมงานครึ่งหนึ่งของสภาพัฒน์ต้องมาทำเรื่องนี้ เพราะถ้าไม่ปรับโครงสร้างให้มีประสิทธิภาพ (Efficient) ให้ยั่งยืน (Sustain) ไปสู่สิ่งที่คุณต้องการได้ คุณทำอย่างอื่นก็จะไม่มีประโยชน์ และการปรับโครงสร้างไม่ได้หมายความว่าทุกอย่างจะต้องทันสมัย (Modern) แต่หมายความว่าข้างในจะต้องแข็งแรง มีชุมชนมีอุตสาหกรรม มีสิ่งที่คุณออกแบบ (Design) ไว้

แต่คุณต้องมีกำลังคนส่วนใหญ่ที่ต้องมาเริ่มจากตรงนี้ และเข้าไปกำกับ รวมทั้งผลักดันการทำงานของกระทรวง และถ้าพลังคุณน้อย ต้องเชื่อมโยงกับสำนักงบประมาณเพื่อใช้เครื่องมือกลไกของเขาในการกำหนดทิศทาง โดยกระทรวงไหนทำนอกขอบเขตก็ไม่ได้งบประมาณ ฉะนั้นทุกอย่างต้องอยู่ในกรอบที่คุณวางไว้ในแผนข้างหน้า คือแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10

ในอนาคต สศช. ยังมีเรื่องของการพัฒนาภูมิภาค (Regional) และการวางภูมิรัฐศาสตร์ (Geo-politics) ซึ่งทุกอย่างจะเป็นภาพรวมทั้งหมด เหมือนท่านกำลังวางพิมพ์เขียว (Blue Print) ของประเทศไทยในอีก 4-5 ปี ข้างหน้า วางแผนฯ 10 ทั้งเศรษฐกิจและสังคมให้สมดุล สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

ประเทศต้องมีจุดยืนที่แข็งแกร่งพอที่จะเข้าไปแข่งใน
โลกาภิวัตน์ได้ เชื่อมต่อการพัฒนาภายในประเทศ
(Localization) และโลกาภิวัตน์ (Globalization) จะมุ่ง
โลกาภิวัตน์อย่างเดียวก็ไม่ได้ คุณต้องเชื่อมต่อ 2 ข้อนี้

วางแผนพัฒนา สศช. ควบคู่การทำแผนฯ 10

พอมาดูตรงนี้ก็กลับมาสู่คำถามพื้นฐานว่าสภาพัฒน์แข็งแรงแค่ไหน ฉะนั้นผมขอบอกเลยว่าให้กล้าของประมาณ ถ้าจำเป็นก็ต้องตัดมาให้ แล้วอย่าขอปีต่อไป

ผมบอกได้ว่าอนาคตข้างหน้าสภาพัฒน์จะเป็น
มันสมองให้กับประเทศ ตัวโตหัวคนเดียว แล้วคุณจะเป็น
มันสมองของประเทศได้อย่างไร ฉะนั้น ต้องทำแผนยกระดับ
สภาพัฒน์ใน 5 ปีข้างหน้า ดูว่าการที่จะเป็นองค์กรซึ่งเชื่อมโยง
ทั่วโลกที่มีข้อมูลฐานความรู้ (Knowledge Information) ต้องมี
อะไรบ้าง กำลังคนที่จะเข้ามาเสริมรับจากภายนอกต้องมี
ความรู้ด้านใดบ้าง และต้องทำกิจกรรมหลัก (Key Activity) อะไร
บ้าง อะไรที่จะให้บุคคลภายนอกทำแทน จะต้องใช้งบประมาณ

ครั้งหนึ่งเราเคยให้มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา
ประเทศไทย (TDRI) ทำ แต่ต่อไปข้างหน้า สศช. ต้องวางแผนว่า
จะต้องทำอะไรบ้าง และตัดปีหน้าปีเดียวควรจะเป็นเท่าไร เมื่อ
3 ปีที่แล้วผมเคยพูดเรื่องนี้ที่ครั้งหนึ่ง แต่ท่านของประมาณ
เพียงนิดเดียว สร้างถนนหนึ่งเส้นยังใช้เงินเป็นหมื่นล้าน ถ้าคุณ
จะสร้างสมองให้กับประเทศเป็นพันล้านก็จำเป็นต้องให้

พวกเราเป็นผู้ใหญ่แล้วหน้าที่คือทำอะไรให้พวกน้องๆ
เรามีกำลังใจที่จะทำงาน สมัยผมจบปริญญาเอกทำงานเป็น
อาจารย์ เงินเดือน 4,700 บาท ผมจบปริญญาโทได้ 3,000
บาท ไปบรรยาย พิเศษข้างนอกได้ชั่วโมงละ 600 บาท สองชั่วโมง
1,200 บาท งานหลักที่ทำเหมือนปิดทองหลังพระเพราะเงิน
เดือนน้อยมาก ต้องมาทำบัญชีรายรับรายจ่าย (Cash Flow) และ
อาศัยบ้านแม่ยาย ไม่เช่นนั้นอยู่ไม่รอด ฉะนั้น จะต้องหาวิธีที่จะ
เพิ่มมูลค่าตรงนี้ให้เขา เช่น หน่วยงานพิเศษในเชิงของการวิจัยให้มี
รายได้ขึ้นมา ไม่เช่นนั้นเขาอาจจะไปอยู่เอกชนกันหมด

ผมดีใจนะที่ท่านสุรนันทน์มาดูแลตรงนี้ เพราะว่าท่าน
สุรนันทน์เป็นคนหนุ่มและเป็นศิษย์เก่าสภาพัฒน์ ย่อมรู้จัก
สภาพัฒน์ดีว่าองค์กรนี้เน้นความเข้มแข็ง ต้องมีความเฉียบ
แหลมและมีพลวัต (Smart and Dynamic) การเป็นผู้
เชื่อมโยงเรื่องใหญ่นี้ไม่จำเป็นต้องตัวใหญ่ ตัวเล็กทุก
อย่างคล่องตัว เครื่องมือกลไกพร้อม คนที่มีความสามารถ

(Capable) เชื่อมกับสถาบันทั่วโลกอย่างนี้ข้าราชการยังมี
กำลังใจ มีเกียรติ แม้เงินเดือนต่ำก็จริง แต่เดินไปไหน
เชิดหน้าชูตาได้ และอย่าลืมใส่แผนพัฒนาสภาพัฒน์ไว้ใน
แผนฯ 10 ด้วย

ต้องเชื่อมโยงการทำงานรัฐ-เอกชน

ผมก็ไม่ว่าจะมีโอกาสมาพูดกับท่านกี่ครั้ง จึงขออย่าว่า
ถ้าสภาพัฒน์ สำนักงบประมาณ BOI และหน่วยงานราชการอื่นๆ
ไม่แข็ง อนาคตข้างหน้าคุณเหนื่อยแน่นอน ถ้าคุณมอง
สิ่งแวดล้อมภายนอกขณะนี้ที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปเร็วมาก แล้ว
คุณดูจากภายในที่คุณมีอยู่ ที่แต่ละเดือนๆ เราต้องมานั่งลุ้นว่า
เดือนนี้ขาดดุลไหม หากเห็นว่าขาดดุลแน่นอน เพราะว่าคุณ
กำลังลงทุน ก็ต้องมาปรับเปลี่ยนวิธีการเพื่อไม่ให้ขาดดุลมาก
อย่างนี้เป็นต้น ดังนั้น สภาพัฒน์ต้องมองไปข้างหน้าและจริงจัง

สำหรับทีมงาน ผมเรียนท่านพารณว่าขอให้เอกชนจาก
เอกชนมาช่วย ผมขอ ปตท. เป็นทีมงานเข้ามาช่วยและหา
งบประมาณให้เขา เพื่อมาทำข้อมูลและทุกๆ อย่าง ไม่เช่นนั้น
คนของเราจะเหนื่อย และคนก็ไม่พอด้วย

ผมฝันว่าจะทำคลัสเตอร์ 8 จังหวัด แล้วเชื่อมโยงกับ
คลัสเตอร์พื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำ (Plain Upper Delta) แต่เมื่อหันไปดู
ก็พบว่า BOI สภาพัฒน์ และกระทรวงพาณิชย์มีคนอยู่เพียงไม่กี่
คน ผมเพิ่งให้ ดร.สุวิทย์ไปรู้ระบบงบประมาณของกระทรวง
พาณิชย์ในการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางของภูมิภาค (Regional
Hub) นั้นให้ลงทุนทั้งเงินและคน

ฉะนั้นทุกอย่างเราต้องปลดปล่อยตัวเองแล้วดูอย่าง
เป็นกลางว่า ในอีก 10 ปีข้างหน้าจะต้องพัฒนาอะไรบ้าง ไม่
ต้องไปตามกระแสอะไรทั้งหลาย เราควรคิดเองโดยมองไปข้าง
หน้า และให้เอกชนเข้ามาช่วย ซึ่งผมเชื่อว่าเอกชนเขาพร้อมจะ
มาช่วย ขอให้บอกว่าอยากให้เขาเข้ามาช่วยอะไร

ฝาก สศช. ดูทั้งเศรษฐกิจและสังคม

ผมใช้เวลาพวกท่านมาพอแล้ว ขอฝากท่านสุรนันทน์ ฝาก
ท่านพารณในฐานะที่เป็นผู้ใหญ่ ฝากท่านผู้บริหารของสภาพัฒน์
และฝากท่านเลขาธิการฯ ช่วยดูทั้งเศรษฐกิจและสังคม ผมมีลูก
3 คน ผมอยากให้เขามาอยู่ที่นี่ โตที่นี่ เรื่องงบประมาณกล้าๆ ขอ
ท่านสุรนันทน์ดูงบประมาณด้วยตัวเอง คงไม่มีปัญหา
ขอขอบคุณมาก

♦♦♦♦♦

มหาวิทยาลัยราชภัฏ

การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม โดยได้วางขั้นตอนกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ที่เปิดโอกาสให้มีการระดมความคิดเห็นอย่างกว้างขวางในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชุมชน ระดับภาค และระดับประเทศ

ขณะนี้ การกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศ
ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกได้สำเร็จลุล่วงไปแล้ว โดย สคช.

ได้จัดเวทีระดมความคิดเห็นในระดับหมู่บ้านรวม 108 หมู่บ้านในช่วงเดือนกันยายน 2548 การสัมมนาระดมความคิดเห็นระดับภาค และการสัมมนาระดมความคิดเห็นเฉพาะกลุ่ม (Focus Group) เรื่อง “แนวคิดและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ

ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)” ในช่วงเดือน
ธันวาคม 2548 และเดือนกุมภาพันธ์ 2549 ตามลำดับ

ผลการระดมความเห็นดังกล่าว สศช. ได้เผยแพร่ต่อสาธารณชนผ่านเว็บไซต์ของ สศช. (www.nesdb.go.th) อีกทั้งเผยแพร่ในรูปแบบของเอกสารและสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ซึ่งได้รับความสนใจจากหน่วยงานและภาคีการพัฒนาต่างๆ มาอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด ทิศทาง และยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ให้เป็นไปอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น วารสารเศรษฐกิจและสังคม ฉบับนี้ จึงขอนำเนื้อหาสาระของเอกสารการสัมมนาและผลการ สัมมนาในเวทีต่างๆ ข้างต้น รวมทั้งนำเสนอการบรรยาย พิเศษในเรื่อง บทบาท สสช. กับการพัฒนาประเทศ

ของ นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รองนายกรัฐมนตรี และ
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ แผนพัฒนา ฉบับที่ 10
กับนโยบายรัฐบาล ของนายสุรนันทน์ เวชชาชีวะ รัฐมนตรี
ประจำสำนักนายกรัฐมนตรี และนายอำพน กิตติอำพน
เลขาธิการ สคช.

ตลอดจน การให้สัมภาษณ์ของ **ดร.จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา** ประธานคณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง และ **นายพนัส สิมะเสถียร** ประธานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรื่องทิศทางการพัฒนาประเทศในแผนฯ 10 ท่านสามารถติดตามอ่านรายละเอียดได้ในวารสารฉบับนี้ค่ะ

พบกันใหม่ในวารสารรูปโฉมใหม่ฉบับหน้า...สวัสดิ์ดีค่ะ

สารบัญ

บรรยายพิเศษ

- 4** บทบาท สสช.กับการพัฒนาประเทศ
- 11** แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 กับนโยบายรัฐบาล
- 29** แนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศในระบอบแผนฯ 10

สัมภาษณ์พิเศษ

- 25** ทิศทางการพัฒนาประเทศ ต้องแข่งขันได้ สมดุล และมีภูมิคุ้มกัน
- 41** การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดและยุทธศาสตร์การพัฒนา

- 18** สถานการณ์การพัฒนาประเทศ...ภาพรวม
 - 36** กรอบแนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศในระบอบฯ 10
 - 48** ทูทางเศรษฐกิจ : เกิดการสะสมทุนอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงขาดภูมิคุ้มกันที่ดี
 - 54** แนวทางเสริมสร้างทุนทางเศรษฐกิจ : เพิ่มประสิทธิภาพและสะสมทุนอย่างยั่งยืน
 - 60** ทุนทางสังคม : บทบาทและสถานการณ์ของทุน
 - 65** การเสริมสร้างทุนทางสังคม : มุ่งสร้างสังคมใสสะอาด คนมีความสุข
 - 70** การใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม :
- ปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไข

- 75** ทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจบนความหลากหลายทางชีวภาพ :
สร้างความสะดวกประโยชน์ทุกฝ่าย

เรื่องน่ารู้

- 80** ภาคีการพัฒนากับการมีส่วนร่วมในแผนฯ 10

พล การประชุมระดับสุดยอดผู้นำ 3 ประเทศ IMT-GT ครั้งที่ 1

พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้เข้าร่วมการประชุมระดับสุดยอดผู้นำ 3 ประเทศ ของการพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย (Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle : IMT-GT) ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2548 ณ ศูนย์การประชุมกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย กับ H.E. Dato' Seri Abdullah Haji Ahmad Badawi นายกรัฐมนตรีมาเลเซีย และ H.E. Susilo Bambang Yudhoyono ประธานาธิบดีอินโดนีเซีย พร้อมด้วยรัฐมนตรีและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยการจัดประชุม IMT-GT เป็นส่วนหนึ่งของการประชุมระดับสุดยอดผู้นำอาเซียน ครั้งที่ 11

ดร.อำพน กิตติอำพน เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติกล่าวว่า ตั้งแต่ได้เริ่มดำเนินแผนงาน IMT-GT เมื่อปี 2536 นับว่ามีความก้าวหน้าไปมาก โดยเฉพาะในการประชุมระดับรัฐมนตรี และเจ้าหน้าที่อาวุโส ครั้งที่ 12 และการประชุมระดับสภาธุรกิจ IMT-GT ครั้งที่ 18 เมื่อวันที่ 12-15 พฤศจิกายน 2548 ที่เมืองเปกัันบารู จังหวัดเรียว สาธารณรัฐอินโดนีเซีย

นับเป็นการเตรียมความพร้อมให้ IMT-GT ก้าวสู่ยุคใหม่ที่ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก อาทิ การเปิดเสรีในด้านต่างๆ ใช้วัตถุดิบ สินามิ การปรับราคาเชื้อเพลิงอย่างฉับพลันและต่อเนื่อง และการก่อการร้าย เป็นต้น

ผลการประชุมครั้งนี้ ผู้นำทั้งสามได้เห็นชอบแถลงการณ์ร่วมที่เน้นถึงบทบาทของ IMT-GT ในการลดช่องว่างจากการพัฒนาในอาเซียน การยกระดับคุณภาพชีวิตและการกระจายรายได้ของประชาชน การสร้างความมั่นคงและเสถียรภาพในอนุภูมิภาค ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนา และชี้แนะทิศทางกรอบการดำเนินการพัฒนาของ IMT-GT ในระยะ 5 ปี

ภายใต้กรอบทิศทางการพัฒนา (Roadmap) แรกของ IMT-GT

ได้มีการประสานงานอย่างใกล้ชิดระหว่างภาครัฐ สภาธุรกิจ IMT-GT ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งจะได้รับความสนับสนุนทางวิชาการจากธนาคารพัฒนาเอเชีย และสำนักงานเลขาธิการอาเซียน โดยมีรัฐมนตรีด้านกิจการ IMT-GT สามประเทศกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด

ในการจัดทำ Roadmap เพื่อเสนอต่อที่ประชุมระดับสุดยอดครั้งต่อไป จะเน้นการเร่งรัดพัฒนาในสาขา/โครงการที่สำคัญ ได้แก่ การเชื่อมโยงด้านการขนส่งและการพัฒนากฎระเบียบเพื่ออำนวยความสะดวกอย่างแท้จริง การท่องเที่ยว การพัฒนาด้านเกษตรและการแปรรูปต่อเนื่องการพัฒนาบทบาทของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ความร่วมมือทางวิชาการด้านที่จำเป็น เช่น อาหาร สาธารณสุข พลังงานทางเลือก การค้าและการปรับปรุงกฎระเบียบให้เป็นมาตรฐาน รวมทั้งโครงสร้างพื้นฐานด้าน CIO (Custom Immigration Quarantine) ที่จำเป็น การจัดตั้งเขตพิเศษทางการค้า

รวมทั้งให้มีการประชุมอย่างเป็นทางการระหว่างผู้ว่าราชการจังหวัด มุขมนตรีของพื้นที่ IMT-GT และสภาธุรกิจ IMT-GT เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องได้ร่วมหารือให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยจัดก่อนหน้าการประชุมระดับรัฐมนตรี และปรับรูปแบบกลไกการประชุมอื่นๆ ให้กระชับขึ้นด้วย

เลขาธิการฯ กล่าวในตอนท้ายว่า ที่ประชุมยังได้เห็นชอบเปิดโอกาสความร่วมมือกับประเทศคู่เจรจาในกรอบอาเซียน และส่งเสริมกิจกรรมความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน ทั้งด้านวัฒนธรรม กีฬาเยาวชน และวิชาการให้มากยิ่งขึ้น และให้จัดประชุมระดับสุดยอดผู้นำ 3 ประเทศ IMT-GT ร่วมกับการประชุมระดับสุดยอดผู้นำอาเซียนอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี